

HLÁSY

katolického spolku tiskového.

Václav Tumpach:

Z KNIHY ŽIVOTA.

ŘADA I.



V PRAZE 1909.

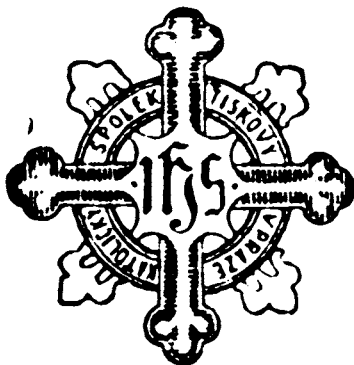
Nákladem katolického spolku tiskového. — V komisi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla.

Z KNIHY ŽIVOTA.

Několik obrázků.

Z polského vybral a podává

VÁCLAV TUMPACH.



V PRAZE.

NÁKLADEM KATOLICKÉHO SPOLKU TISKOVÉHO. -- V KOMISI
CYRILLO-METHODĚJSKÉHO KNIHKUPECTVÍ GUST. FRANCLA.

1909.

Edvardu Pošmurnému,

řídícímu učiteli v. v.,

svému dobrému tchánovi,

věnuje

V. T.



První podobizna.

Novella.

Napsal J. P.

Jednoho zimního jitra seděl jsem schoulen, maje lokty opřeny o kolena a hlavu o ruce. Byla-li posice ta pohodlná — nepovím. Byla také spojena s nemalými potížemi: židle moje byla zbavena čtvrté nohy a chvěla se při sebe lehčím pohnutí tak, že jenom s velikým napětím sil udržel jsem se v rovnováze.

Ale jako každá věc na světě, tak i tato nepříjemná posice měla své dobré stránky: zaměstnávala moji pozornost a odvracela mysl moji aspoň na chvíli od trpkého rozjímání nad závidění hodným osudem.

Smutné opravdu bylo moje postavení: od veřejska neměl jsem ničeho v ústech, v mé kapse vládla též prázdnota jako v mém žaludku, a já si marně lámal hlavu, jak bych obojí naplnil. A přece i já jsem kdysi měl zlaté sny, a není tomu tak dávno... Však teprve dvě léta minula od toho dne, kdy jsem poprvé prošel branou sídelního města, chud na penězích, ale bohat nadějemi; od těch dob peníze se rozprchly, naděje někam ulétly, a já zůstal tu sám hladov, zimou skřehlý, a dívám se zoufalým okem na ty moje malby, které měly mně existenci... eh, co mluvím, slávu zajistiti. Zářily teď jasnými barvami na špinavých stěnách podkrovní světničky, jako pomník rozvátých snův. Oj, lépe by mi bylo, kdybych chodil za pluhem, jako můj otec, aneb alespoň tloukl

šterk na silnici, nežli teď, kdy jsem se stal malířem! Talent, ba ani genius nedají mně vezdejšího chleba — třeba míti štěstí v životě, a já právě toho prožluklého štěstí nemám ani lot.

Pamatuji se, že s počátku chtěl jsem bojovati, vlastními silami se protlouci; potom hledal jsem pomoci u jiných, zaklepal jsem na dvěře těch, na něž štěstí se usmálo, pokorně prosil jsem těch, kteří již dostoupili cíle, myslil jsem, že podají mně své ruky, že mne zachrání... já bloud! Kdy pak lidé jeden druhému pomohou?

Všechno mne opustilo, ba i šat vypověděl mi službu, a Bůh přece ví, jak jsem šatu šetřil, jej čistil, vybledlé švy černil, jen aby trochu slušně vyhlížel... Co však to bylo všechno platno? Když jsem po poslední marné vycházce svlékal opatrně jediný svůj kabát, který se již na loktech zlostně na mne ušklíbal, praskl mně po celé šířce plecí, jakoby se mé hlouposti vysmíval. Tohle již bylo přes příliš; hodil jsem jej do kouta a uznal jsem jeho vítězství, neboť k čemu, prosím vás, dále bojovati, když tak jako tak musím zhynouti? Utopiti se — to je ještě brzy. Sedl jsem si tedy, odhodlán již na všecko, na tu svou kulhavou židli, chtěje v myšlenkách prožítí ještě jednou svůj krátký, bídný život, dříve než se s ním rozloučím na vždy. — „Mám talent? Ocení jej, až mne tu nebude?“ — ptal jsem se sama sebe, přelétaje očima po stěnách napiatá plátna; i zdálo se mi, že mně odpovídají všecka: „Máš, bratře, talent, máš ten dar nebes! Přislubujeme ti slavnou pohřební řeč a nádherný pomník na hřbitově...“ — „Jděte k čertu s vaší pohřební řečí!“ — vzkřikl jsem — „i s vaším pomníkem; raděj bych měl za živa kousek chleba!“ — „Chleba?“ — zasmály se pohrdavě — „nikoli! Chleba nedostaneš; umři teď hladem, za rok budou za nás platiti zlatem!“ — „To je krásná útěcha!

Té myšce, která tam z toho kouta dívá se na mne svýma černýma očima, jest lépe na světě, nežli mně!“ — „Ovšem že! Ty's přece člověk, proto trp! Ty's genius, umírej tedy hlady! Však se jednou staneš slavným a za slávu platí se životem i štěstím!“

Tak jsem snil, očekáváje hodiny, která měla býti pro mne poslední, když v tom někdo zaklepal.

„To je jistě domácí; jde mne upomínati o činži“ — pomysllil jsem si. — „Že se tak zbytečně namáhá! Ví přece, že mu zaplatiti nemohu; jsem mu dlužen již za šest měsíců... mohl si tedy již na to zvyknout.“

Zaklepano po druhé.

„Ani klidně umřítí mne nenechají“ — zamručel jsem hněvivě.

„Kdo je to?“

Dvěře se zvolna otevřely. Na prahu objevil se mladý člověk, vysoký, vkusně oblečený, pravého panského zevnějšku, jedním pohledem přelétl chudou moji jizbičku, vlhké stěny, chatrný nábytek, konečně i moji hubenou osobu v samých skoro hadrech, a jakoby s přehlídkou tou byl spokojen, postoupil o několik kroků, usmívaje se nepozorovaně. Vstal jsem rychle, čehož využitkovala moje kulhavá židle a svalila se hřmotně na špinavou podlahu, zvětšujíc tak ještě můj zmatek. Úsměv na rtech neznámého stal se zmatelnějším.

„Mám čest mluvití s panem Vladislavem Ražmínem?“ — otázel se.

„Prosím“ — odpověděl jsem nesměle. — „Čím mohu sloužiti?“

Prohlížel si mne stále zkoumavě, a mne ten bystrý jeho pohled přiváděl stále do větších rozpaků, protože jsem také tak mizerně vyhlížel, opravdu jako žebrák.

„Vy jste malířem?“ — řekl konečně.

„Bohužel!“

„Proč bohužel? To je přece krásné zaměstnání!“

„Jak se to vezme; co se mne týče, zvolil jsem si povolání to jen ke své záhubě, neboť, jak vidíte, umírám hlady.“

„To snad žertujete!“

„Že žertuji? Podívejte se na mne a přesvědčíte se hned, žertuji-li.“

V životě lidském bývají patrně chvíle, kdy člověk i sebe hrdější potřebuje konečně, a také opravdu nevědomky vyhledává soucitu svých bližních. Před několika hodinami byl bych raději všecka muka vytrpěl, nežli bych se byl někomu se svou bídou svěřil; teď však nezarazil jsem se nikterak zvědavým a zkoumavým pohledem neznámého, a mluvil jsem dále:

„Nevím, co vás sem vede, ale za to vám ručím, že kdybyste byl přišel o několik hodin později, byl byste mne již nezastihl.“

„A proč? Chcete snad někam odjet?“

„Ano, na onen svět! Talent, měl-li jsem jaký, mne neuživil, ale usnadnil mně aspoň poslední hodinku.“

Řka to, vzal jsem do ruky na okně stojící lahvičku.

„Dejte pokoj! Snad se nechcete otrávit? To musí býti hrozná smrt!“

„Když jiného výběru není! Řeka je zamrzlá, a na provaz nezbylo mně ani groše!“

„Odložil byste snad svůj odjezd, kdyby se vám naskytla nějaká práce?“

Před očima se mi zatemnilo a srdce počalo mně rychle tlouci. Ó, jak těžko asi umírá se člověku, který prožil sotva pětadvacet let, a v duši pěje mu cosi o štěstí a naději...!

„Pane!“ — zvolal jsem — „nežertujte s chudřasem. Já již jsem byl téměř mrtev... Proč mne tedy probouzí k novým bolestem?“

„Upokojte se“ — řekl neznámý lahodně. — „Práce se najde, promluvíme o ní za chvíli. Zatím mně ukažte svoje obrazy... Zalíbí-li se mi některý, zamlouvám si jej již předem. Co jste vlastně maloval, a jakého druhu jsou vaše malby?“

„Zkusil jsem téměř všecko; maloval jsem i štíty na domy, ale přiznám se, beze všeho zdaru; vytýkaliť mně, že šetrím barvou. Račte se, prosím, posaditi... Ale židli mám kulhavou, a není-li jí někdo zvyklý... Vy račte býti prvním kupcem, kterého mi kdy Prozřetelnost seslala... Nerad bych...“

„Aby se mi něco stalo“ — přerušil mne, směje se.

„Ano“ — doložil jsem nevědomky, sleduje s největším nepokojem každý pohyb neznámého, který chodě po jizbičce, prohlížel si rozvěšená plátna. Však ten můj život závisel na jeho posouzení.

„Co je tohle; také snad nějaký štít?“ — otázal se, zastaviv se před obrazem, jenž představoval stůl pokrytý sněhobílým ubrusem a zastavený nejrozmanitějšími zákusky.

„Nikoli“ — odpovětil jsem trochu zahanben — „to je omastek na suchý chléb, který bývá obyčejně mou stravou.“

„Tomu nerozumím.“

„To je tak; dívám-li se na ty potraviny, zdá se mi, že mně suchý ten chléb chutná jako ony.“

„K tomu musí býti třeba zvlášť bujné fantasie, aby člověk podobně žaludek svůj ošálil.“

„Anebo musí míti notný hlad. Věřte mi, pane, není to zlý vynález; teď však, co nemám ani kouska chleba, pronásleduje mne obraz ten jako můra, připomínaje mi oběd, na který bych rád zapomněl.“

To neznámého rozesmálo. Snad mu ta moje bída způsobila radost — pomysllil jsem si, horše se sám na sebe, že jsem se tak bez potřeby rozhovořil.

„Ručím vám za oběd, ano i za večeři“ — řekl po chvíli — „shodnete-li se s mým návrhem. Maloval jste někdy podobizny?“

„Příliš často ne, protože mně nechtěly státi modely; ale říkali, že umím dobře zachytiti pravou podobu.“

„To je dobře, protože bych zrovna rád nějakou podobiznu.“

„Snad vaši? Vynasnažím se, seč budu.“

„Nikoli...“

„Snad tedy nějaké dámy...? Již rozumím, a slibuji vám předem, že budu mlčeti jako hrob.“

Přerušil mne netrpělivě:

„Také ne! Vy mně nerozumíte; já bych si přál míti podobiznu svého psa.“

„Psa?“ — otázal jsem se zvědavě.

„Uráží to snad váš štětec? Věřte mi, pane, že pes mívá někdy větší cenu než člověk, obzvláště pak nežli žena; maloval jste štíty; řeknu vám prozatím, že to bude štít věrnosti a oddanosti. Přijímáte tedy můj návrh?“

„Přijímám z plna srdce. Mohu-liž já, bídák, si vybírat? Za každou práci jsem povinován Bohu děkovati.“

„Tedy pojďme; u mne najdete všechno možné malířské náčiní, protože jsem kdysi ve volných chvílích také maloval.“

Všecek zoufalý pohlédl jsem na svůj roztrhaný oděv... V tomhle přece nemohu nikam jíti! Mladý ten člověk zpozoroval moje nesnáze a znovu skrytě se usmál. — „Co jen směšného vidí na mé bídě, co může ho tak bavit?“ — myslil jsem si s opravdovou zlostí. — „To je ošklivé a nešlechtné.“ — Mezitím však neznámý otevřev dvěře, zvolal:

„Ignáci, dej sem kožich“ — a vzav z rukou sloužícího drahý kožich, podal mi jej řka: „Oblect se, a pojďme!“

„Ale, prosím...“ — zamumlal jsem nesměle.

„Oblect se!“ — opakoval tónem slabě rozkazujícím.

Neměl jsem síly k nějakému odporu. A proč bych vlastně odporoval? Vždyť i to bylo dobrodiním. Co že se mi zdál ten kožich tak nesnesitelně těžkým? Oblékaje jej na sebe, cítil jsem, jako bych se mu zaprodával, s duší i tělem zaprodával, jako bych se stal jeho osobním vlastnictvím...

„Pojďme již tedy“ — šeptl jsem pokorně.

„Hned“ — odpověděl můj kupec — ale ještě jsme nesmluvili cenu podobizny. Nabízím vám 1000 rublův.“

„Tisíc rublů za podobiznu psa?“ — vzkřikl jsem udiveně.

„Řeknu vám však předem, že je to neobyčejný pes: je to můj přítel. Málo koho jsem tak upřímně miloval... možná že proto, že není lidem podoben. A potom — budete mít s ním jakési potíže; nevím, bude-li vám chtít státi.“

„Ale pes dobře vychovaný ví, jak se má chovati, a poslechne na slovo.“

„To je pravda, ale má-li zdravé smysly, kdežto můj ubožák je nemocen... Řeknu vám to bez obalu — je vzteklý!“

„Vzteklý?!“ — zvolal jsem pronikavě.

„Ano! Již včera byl nějak nepokojný, dnes ráno skočil na sloužícího, a byl by ho roztrhal, ačkoliv ho dobře zná; podobné počínání nedovedu si jinak vysvětliti, nežli že je nemocen; zítra ho budu musit dát zastřeliti, a proto právě chci mít jeho podobiznu na památku.“

„Tak vy chcete, abych vám namaloval podobiznu vzteklého psa?“

„Já vás nenutím! Odřici můžete vždycky.“

„To vám tedy odřeknu hned!“ — řekl jsem, chtěje shoditi onen nešťastný kožich, pod kterým mne již ramena páčila.

„Rozvažte si to, pane!“ — odpověděl zvolna neznámý. — „Přidám vám ještě jednou tolik.“

„Vy tedy ceníte život lidský jenom dvěma tisíci rublů?“

„To záleží na životě lidském; jsou takové, které mají cenu millionů, jsou však také takové, jež cení se jen několika groši...“

„Jak vysoko ceníte můj...?“

„Sám jste odhadl jeho cenu. Pamatujete se snad, že jste chtěl před chvílí zemřít, a to zadarmo?“

„Ano, ale to je jiná smrt...“

„Chtěl jste se otrávit, že? To záleží na chuti; dříve však, než mi odřeknete moji nabídku, prosím, rozmyslete si to; počkám pět minut.“

Řka to, položil na stůl veliký balík bankovek a obrátil se k oknu. Z pohledu na tolik peněz pokoušela se o mne až závrať. Zdálo se mi, že vidím shrbenou postavu své staré matičky. Ona tam v rodném městečku očekává trpělivě návratu svého syna, pracujíc těžce, neboť rodný domek i kousek pole dávno již prodala, jen aby měla peníze na mé vzdělání. Nejsm tedy povinen obětovati sebe a zabezpečiti šedivé té hlavě a upracovaným rukám aspoň trochu odpočinku? Viděl jsem též i svoji milou. Když jsem odjížděl, plačíc dala mi stříbrný křížek. — „Vrať se brzy“ — pravila — „smutno jest mně, sirotku, mezi cizími.“ — „Nevím, vrátím-li se, má zlatá Marie“ — odpověděl jsem tehdy — „ale k vůli matce a k vůli tobě vynasnažím se, abych vybojoval si sebe skrovnější

koutek, kdybych jej měl snad i životem svým zaplatiti...“

„Přijímám“ — řekl jsem konečně — „ale pojďme rychle. Bojím se, že bych mohl ještě couvnouti; ať tedy nemám času k rozmýšlení.“

Vyběhl jsem z pokoje; on šel za mnou chladně, pokojně. Jakou také cenu měl proň můj nuzný život? Však jej také velikomyslně zaplatil... Před domem čekal nádherný kočár, do něhož zapřažen byl pár krásných koní. Podobného cosi bylo v onom ztraceném koutě města tak nebývalou věcí, že sešel se celý zástup lidí; dívající se s otevřenými ústy na nás, když jsme sedali, a šeptající tiše mezi sebou, šťouchali jeden druhého. Povož již se hnul nadskakuje na nerovném dláždění, a oni se ještě za námi dívali.

„Závidějí mně toho štěstí“ — pravil jsem — „kdyby však všecko věděli, nevím, který by to chtěl přijmouti... Ať si mluví, co chtějí, každému je život milý. Věřte, pane, pocit, že jedu jakoby na popravu v rakvi a v pohřebním voze, připravuje mi tuto jízdu o všecken půvab.“

„Proč na to myslíte...“ — přerušil mne.

„Já vlastně na to nechci mysliti“ — pokračoval jsem horečně — „neboť kdybych jen vteřinu o tom uvažoval, zdá se mi, že bych vyskočil z povozu a utekl... Bůh jedině ví, kde bych se zastavil. Ale, ale, jakou si přejete míti tu podobiznu? Připomínám, že olejové na jedno posezení nezhotovím.“

„Na tom nesejde; může to býti i akvarel.“

„Co pravíte? K tomu je přece třeba vody, a nemýlím-li se, právě hydrofobie jeví velikou ošklivost k vodě. Nervy vzácného modelu mohly by se tím podrážditi.“

„Ó, nikoli! Na to jest příliš nemocen; podobných maličkostí si ani nevšimne.“

„Tím mne nijak nepotěšíte, neboť chci-li zachytiti jeho podobu, musím aspoň chvíli klidně na něho se dívat, a nemohu vám nikterak ručiti za to, neskočí-li mně na krk.“

„Po paroxysmu následuje chvíle zemdlení, kdy leží nehybně; proto musíte hledět takové chvíle využítkovati.“

„Již rozumím; napřed ho tedy vymaluji, a potom nechť se děje vůle Boží. A jak veliký je ten pes?“

„Hm, tak asi jako hezký chrt; rval se s vlky.“

„Stále hezčí a hezčí! O něco bych vás však prosil: Kdyby se mi snad něco stalo, pošlete ty peníze mé matce. Dám vám adresu; jenom jí neříkejte, jak jsem je vydělal... Zošklivily by se jí, chudáčkovi! Je již stará, pracovati nemůže, ať si tedy aspoň odpočine.“

„Přece vás můj pes nespolkne najednou“ — přerušil mne mladý člověk, jsa trochu pohnut. — „A kdyby vás i pokousal... je proti tomu pomoc; zapomněl jste na Pasteura! Dovezl bych vás sám do Paříže.“

„Jste příliš laskav; ale máte pravdu! Podle nejnovějších lékařských výroků vzteklý pes vlastně jen kouše, ale netrhá.“

„Vidíte tedy, že na každý pád zůstane vám dosti času, abyste mohl...“

„Napsati testament? Děkuji mnohokrát.“

Tu se povoz zastavil. Podíval jsem se oknem a upozoroval jsem, že jsme byli v jedné z nejbohatších čtvrtí města, obydlené většinou šlechtickými rodinami, které obyčejně jen na zimu do města se sjížděly. Prohlížel jsem si chvíli vysoké paláce, vypínající se na obou stranách ulice, když kočár znovu se hnul a zatočil se otevřenými vraty do klenutého průjezdů; sloužící rychle otevřel dvířka.

„Pojďte“ — řekl neznámý — „jsme u cíle.“

S tlukoucím srdcem kráčel jsem za ním po mramorové podlaze, kryté měkkým kobercem. Ten náhlý přechod z pouličního hluku a hřmotu na místo, kde vládlo jakési zlověstné ticho, naplnil mne nevýslovnou hrůzou; zdálo se mně, jakoby bezedná propast dělila mne od ostatního člověčenstva, a že asi sotva živ vyjdu z tohoto strašného domu. Přece však šel jsem dále mlčky řadou parketových pokojů, oplývajících přepychem, v nichž zrcadla se širokými zlacenými rámy odrážela jedno po druhém moji hubenou postavu, jakoby se tázala, co tu asi chci, a pohled na můj bledý obličej pronásledoval mne neustále, odebíraje mně tak poslední zbytky odvahy. Tak došli jsme do kabinetu, který sloužil asi za bibliotheku i za pracovnu; stěny byly zastaveny dubovými, zasklenými skříněmi, plnými knih; v jednom rohu stálo otevřené piano, a u okna malířský podstavec s malířským náčiním.

„Tam je“ — pravil neznámý, ukazuje na zavřené dvěře. — „Jak se zdá, je teď asi pokojný, musilť jej poslední příliš prudký záchvat náramně vysílit; doba je tedy příhodná. Dříve však, nežli se dáte do práce, třeba, abyste se posilnil. — Prosím, račte se posadit“ — dodal, veda mne ke stolu, na němž byla přichystána snídaně, a jaká snídaně! Nikdy ještě moje hladová fantasie nic podobného nevysnila.

„Čím mohu sloužiti?“ — pravil, pobízeje mne k jídlu.

Mne však jako naschvál všecka chuť opustila. Já, hladov jsa od včerejška, nemohl ani kouska chleba polknouti.

„Děkuji, nemám právě hladu“ — pronesl jsem zahanben.

„Tedy aspoň skleničku vodky“ — nutil mne, nalévaje dosti velikou skleničku.

Bez dlouhého rozmýšlení vyprázdnil jsem ji až na dno; udělalo se mi z toho horko, předměty kolem sebe viděl jsem nějak dvojité, anebo nabývaly nějakých divných, nebývalých tvarův. — „Zle!“ — pomyslíl jsem si. — „Dříve děsil jsem se jednoho psa, což až teď uvidím dva? Což abych se napil ještě jednou? Možná, že by se mně v hlavě vyjasnilo.“ — A chopil jsem se druhé, větší skleničky, čemuž se mladý člověk lehce usmál.

„Bravo!“ — zvolal. — „Že mám dobrou kořaličku, není-liž pravda?“

Také druhou sklenku vyprázdnil jsem jedním douškem. Najednou však vstoupila mně krev do hlavy, v uších mi to hučelo, na to jakási divná zmužilost naplnila moje srdce a zahнала všecken strach; cítil jsem se již tak klidným, jakoby mne nic neobyčejného potkati nemělo.

„Kde je pes?“ — otázal jsem se. — „Netratme zbytečně času.“

„Do třetice všeho dobrého“ — pravil neznámý, nutě mne k pití. Ale na to jsem již nemyslíl.

„Kde je pes?“ — opakoval jsem. — „Mám přece malovati psa. Prosím, račte mi jej představit.“

„Hned, hned. Co jste tak netrpělivý? Ten ubožák vám neuteče... A my si máme ještě tolik povídati.“

Byl jsem již nějak podrážděn.

„Dost už jsme si toho napovídali“ — odpověděl jsem prchle. — „Já chci psa! Potom si toho napovídáme dost a dost... Nemám-li jej snad malovati, tož se vám poroučím...“

„A vy jste zhorka nakvašený umělec“ — zvolal mladý člověk. — „Pes je tam za těmi dveřmi; já nechci jich otevřít, protože můj pohled jej dráždí; počkejte tedy, až odejdu. Tady máte nabitý revolver; ale slibte mi, že ho užijete až v nejvyšší potřebě.“

Usmál jsem se pohrdavě.

„Od kterého času střílejí malíři na své modely?“
— otázel jsem se.

„Dobře, nechám vás tedy samotného.“

„O to vás velice prosím; neumím pracovati, když se na mne někdo dívá.“

Neznámý chvílku váhal.

„Jděte již, prosím“ — dodal jsem netrpělivě. —
„Teď jsou dni krátké, nesmíme tratiti času.“

Odešel zvolna, zavíraje za sebou dvěře. Osamotněv takto, prohlédl jsem si nejdříve barvy, které našel jsem v největším pořádku, připevnil jsem si papír na prkno, konečně ustavil jsem si podstavec a židli přede dveřmi tak, abych se mohl dáti hned do práce, jakmile je otevru. Všecky tyto práce vykonal jsem s největší chladnokrevností, jako bych měl malovati podobiznu psa vycpaného, a nikoli vzteklého. Jda si pro vodu, zavadil jsem rukou o láhev oné nešťastné pálenky. — „Což, abych si nalil ještě jednou?“ — pomyslil jsem si. — „Proč bych si nepřál; možná, že se již s podobným v životě nesetkám.“ — Nalil jsem si. — „Na tvé zdraví, můj první modele!“ — zvolal jsem, pije. — Po tomto třetím doušku dostoupila moje odvaha stupně šílenosti; netoliko vzteklého psa, ale lva, tygra, ano celou menażerii byl bych té chvíli vymaloval... Hvízdaje si vesele krakowjaka, přistoupil jsem k zavřeným dveřím, naslouchaje zvědavě. Nic... hluboké ticho, zdálo se, že vládne v druhém pokoji. — „Snad si ze mne ztropil žert?“ — zamručel jsem popuzen. — „Byl by to dobrý žert, ale přišel by mu draze“ — dodal jsem v duchu, mačkaje rukou balíček peněz, jež jsem byl vstrčil do kapsy, abych se přesvědčil, mám-li je opravdu. — „Přesvědčíme se hned!“

Stiskl jsem kliku, dvěře otevřely se dokořán. Přede mnou ležel na potrhaném divaně veliký chrt, černý jako noc, bez pohnutí, jako mrtvý, tlamu maje

položenu na tlapách; jenom veliké žluté oči blýstily se jako dva rozžhavené uhle a z křečovitě sevřených zubů vyhlížel kus červeného jazyka. Ležel osvětlen slunečnou září, která sem padala velikými skleněnými dveřmi, jež vedly na kamennou terasu a odtud do dosti veliké zahrádky, sněhem teď zasypané, a na podlaze, jiskrné téměř bělosti, rýsovaly se nějak podivně jeho tvary, jež v očích mých obrovsky vzrůstaly. Silou posledního záchvatu, jehož stopy jevíly se na potřhaném a ohryzeném nábytku, byly síly jeho úplně vyčerpány, neboť ačkoli se zachvěl, když mne spatřil, přece se ani nepohnul.

„Teď příliš krásný nejsi“ — řekl jsem, zasedaje klidně ku práci. — „Ošklivá to chvíle, abych tě maloval, o tom není pochyby; vyplázl's jazyk, a to není ani způsobné, ani půvabné. Proč vycěnuješ zuby? Protože jsou bílé? Tomu neodporuji, ale nevím, pozná-li tvůj pán v té vzteklé bestii svého zamilovaného psa, nad kterým se tolik rozželel. No, pověz, proč tě tolik miluje, že až lidský život obětuje k vůli tvé podobizně? Ale dobře zaplatil, jen co je pravda...“

Maloval jsem s horečnou rychlostí, věda, že každá chvíle je drahá. Pes ležel nehybně, dívaje se neustále na mne; někdy jenom křečovitě chvění pohnulo jeho velkým tělem. — „Ale lež pěkně“ — mluvil jsem opět, dívaje se se zalíbením na svoji práci. — „No, dobře... podoba je... tak! Jsi rád, příteli, že maluji tvoji ošklivou hubu? Však za nedlouho budeme míti po tobě jenom tenhle kousek papíru na památku. Chtěl bys mne pokousati z vděčnosti... Počkej, všechno má svůj čas; nech mne, ať vymaluji tvoji podobiznu, a potom nechť se děje vůle Boží. Za peníze, které jsem si, díky tobě, vydělal, koupím mamince domeček, víš ten u kostela pod lípami a se zahrádkou, a Márince za její stříbrný křížek dám snubní prstýnek a budeme tak všichni spolu zůstávati a budeme

šťastni... A snad jsem si toho nezasloužil? Pověz! Ale já tě asi nudím, chudáčku, však jsem ti cizí; ty máš dnes umřít, a já ti tady ještě povídám o štěstí!“

Od nějaké chvíle jevil pes stále znatelnější známky nepokoje; leč já byl až příliš dobře na to upozorněn, abych měl na ně dobrý zřetel. Ledva jsem promluvil poslední slovo, postavil se na nohy. Vstal jsem také. Rázem jsem vystřízlivěl, a teď teprve pocítil jsem velikost ohromného toho nebezpečení. Stáli jsme proti sobě; on hleděl na mne těma strašnýma žlutýma očima a olízoval si zakrvácenou hubu, já zase zaštitil se podstavcem a hledal jsem zoufanlivým zrakem nějakou zbraň, protože revolver nechal jsem ležeti na stole. Nevím, trvala-li tato strašná posice vteřinu, či hodinu, mně aspoň zdálo se to věčností. Veškeru mysl svoji obrátil jsem k matce a k mé milé, hned potom k Pánu Bohu, před jehož soudnou stolicí měl jsem za chvíli stanouti a kteréhož ještě dnes ráno měl jsem v úmyslu samovraždou urazit. Kdo nebyl nikdy blízek smrti, neví, jak mnoho myšlenek a jaké množství pocitů směstnati se může v jediné chvíli... Ale snad ještě neodbila poslední moje hodinka, a každodenní modlitby mé matičky vyprosily mně pomoc — když právě v tom okamžiku, kdy pes se skrčil, připravuje se ke skoku, rozlehla se za skleněnými dveřmi rána a pokoj naplnil se dýmem. Já viděl jím svíjetí se na zemi chrta v posledním tažení a za roztráštěným sklem bledý obličej jeho pána... V očích se mi zatemnilo, zachvěl jsem se a sklátil jako mrtvý na podlahu.

Když jsem přišel k sobě, cítil jsem jakousi silnou, neurčitou vůni. Ležel jsem na pohovce a nade mnou skláněly se nějaké ustrašené, neznámé obličej; nějaký starý milostpán v zlatých brejlích a s holou hlavou držel mne za ruku, zkoumaje podle všeho můj puls.

„Bravo!“ — zvolal, když jsem otevřel oči a silně jsem si oddechl. — „Nic mu již nebude... Ale, pánové, je to umění! Věřte mně, že od samotného vzrušení mohl přijíti o život. Pro příště zanechte podobných žertův, když se časem tak tragicky končí.“

„Máte pravdu, pane“ — odpověděl třesoucím hlasem onen neznámý, který mne byl této trpké zkoušce vystavil a potom sám také od smrti vysvobodil. — „Počínal jsem si jako blázen, a jenom Bohu mám děkovati, že jsem se nestal zločincem. Teď teprve cítím, že kdyby se bylo mojí vinou stalo nějaké neštěstí, nebyl bych si toho do smrti odpustil. — A zdali pak vy mně také někdy odpustíte?“ — dodal, obraceje se ke mně.

Povstal jsem trochu z peřin.

„Ničemu z toho nerozumím“ — odvětil jsem. — „V hlavě mojí je takový zmatek, myšlenky se mi pletou... Možná, že poněkud i kořalka je tím vinna... Smilujte se někdo a povězte mi, co se stalo.“

„Vy máte také právo žádati ode mne vysvětlení“ — odpověděl mladý pán pln rozpaků. — „Představuji se vám v ošklivém světle, leč zasluhoval bych horšího trestu. Jmenuji se Edvard Polyňský; ondyno po velmi veselé hostině s těmito pány oznámil mně můj sloužící, že chrt, můj to miláček, jeví známky vztekliny, že sebou zmítá, všecko trhá, a že jej musili zavřítí. — „Zastřelte jej!“ — zvolali moji soudruzi. Mně však bylo ho líto, tolik líto, že mně jeden z nich žertem poradil, abych si jej dal ještě před zastřelením na památku fotografovati; jiný zas dodal, že by byla mnohem lepší podobizna malovaná nějakým znamenitým umělcem... Víno šumělo mně již v hlavě — myšlenka ta se mi zalíbila; po chvíli mluvil jsem již o ní jako o věci zcela obyčejné, přirozené, kterou nejen že mohu, ale jsem povinen vykonati. Moje umíněnost vzrůstala tou měrou, čím více se mi smáli, a když se

mne zeptali, kde najdu tak střeštěného malíře, který by mně maloval vzteklého psa, vsadil jsem se, a to o mnoho, že podobiznu míti budu... Druhého dne, když jsme všichni vystřízlivěli, bylo mi to hanba, ale neměl jsem již odvahy couvnouti; ješitnost a umíněnost moje tomu nedovolovaly, a mimo to, přiznám se vám upřímně, byl jsem zvědav, existuje-li u nás tak chudý a hladový umělec, který by strašnou tu práci uvolil se vykonati. Celý den marně jsem hledal, až konečně dověděl jsem se vaší adresy; jediný pohled přesvědčil mne o vašem zoufalém postavení..."

„A vy jste si umínil ho využítkovati“ — podotkl jsem tiše.

„Přiznávám se vám, že ano“ — odpovětil vážně. — „Bylo to ode mne nešlechtné, ošklivé, nemoudré... Sám nevím, kterak mne ďábel posedl! Zdá se mi, že jsem se vzpamatoval teprve tehdy, když ze zvědavosti díval jsem se dveřmi terasy, a kdy poznal jsem teprve hrozné to nebezpečí. Bohu díky, že jsem měl ještě čas doskočiti si pro zbraň!... Odpustíte mi teď, když jsem se vám upřímně ze všeho vyznal, a podáte mi ruku na smířenou?“

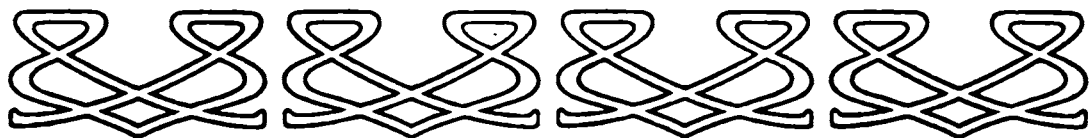
Při tom hleděl na mne tak upřímně, očima tak prosebnýma, že bych byl musil býti z kamene nebo lichvářským židem, abych mu odporoval.

„S největší radostí!“ — odpovětil jsem, tiskna vesele podanou mi ruku. — „Ostatně skončilo se to vše jako v nějaké pohádce. Vy jste vyhrál svoji sázku, a já zajistil matce, sobě a ještě někomu šťastnou budoucnost... Ničím si nejsme povinni!“

Málo již zbývá mně pověděti. Moje událost se vzteklým psem stala se počátkem mé slávy. Všichni hleděli poznati onoho neohroženého umělce, který se nestrachoval vymalovati takovou podobiznu. Zvláště dámy předstihovaly se o překot, aby měly mnou ma-

lovanou podobiznu, noviny psaly o mém „hrdinském štětcí“, a jeden milostpán dokonce, chtěje si získati moji náklonnost a přijíti tak lacino k podobizně, svěřil se mi v tajnosti, že jede za dva dny k Pasteurovi na léčení...

Edvard Polyňský byl mi od oné šťastné náhody pravým, upřímným přítelem; on byl toho příčinou, že ony kouzelné veřeje velikého světa široko se přede mnou otevřely, že moje obrazy, jimiž se kdysi opovrhovalo, šly na dračku. A neminul ani rok, a moje matička bydlila již v bílém domku pod starými lipami; a rok na to klečel jsem před oltářem v našem kostelíčku po boku mé štěstím oplývající Marie. Pan Edvard přijel na svatbu a vesele si zatančil; já pak se odstěhoval se svou Marií do města, kde přese vše, co zlí lidé píší o manželství umělců, žijeme v nejlepší shodě, milujeme se den ode dne více. O jednu toliko věc prosím svoji nejmilejší ženušku, o to totiž, aby nikdy žádného psa nepouštěla do našeho domu, neboť ti... umějí se někdy vztekati.



Vinník.

(Obrázek ze života Poláků mezi Němci.

Napsala **Marya z Fredrów Szembekowa.**

Když se konečně Hans Kmietsch po desetihodinovém tvrdém spánku probudil, nemálo se podivil, vida kol sebe čtyři holé stěny a malé zamřížované okénko, kterým bledé denní světlo do cely padalo.

Protřel si několikráte tvrdou pěstí oči, zamžoural jimi opětně kol sebe, když však klamu tím nezaplašil a na skutečnosti ničeho nezměnil, posadil se na pryčnu, poškrábal se několikrát v rozčuchaných, hodně již prošedivělých vlasech a odplivnuv si, zamručel pod vousy: „Z u m T e u f e l ! Z u m T e u f e l !“ (U čerta!)

Není žádné pochyby: nalézá se ve vězení. Zvolna vracející se paměť připamatovala mu spáchané provinění; s velikým namáháním mysli rozpomenul se postupně na všechny podrobnosti minulého dne, či spíše minulé noci... Kroutil opětně hlavou, jakoby sám sobě se divil, na konec pak — jsa si již plně vědom viny — udeřil širokou svou dlaní na koleno a zvolal plným hlasem: „Z u m T e u f e l !“

Hans Kmietsch měl opravdu, proč sobě samému se diviti...

On, člověk tak pokojný, dělník vzorný, starý něco přes padesát let, dosud nikdy netrestaný, člen *K r i e g e r v e r e i n u*, otec dospělých dětí, byl teď vězněn proto, že poranil několik lidí a snad — Bože uchovej! — jednoho i zabil...

Pokřižoval se.

Co to jen na něho tak znenadání přišlo? Co vyvolalo tak prudkou bouři v jeho prsou, co bylo příčinou oné šílené vzteklosti, se kterou se vrhl na své protivníky, druhy to své práce?!

Položil se po chvíli opět na prýčnu — opřel hlavu rukou a upadl v dumání...

Kmietsch neměl ve zvyku příliš rozebíratí své city. Myslil pomalu, těžce, mozolně; tak, jak každý chlop myslí; teď však počal mimovolně hlouběji rozjímati o událostech nedávno minulých a pustil se v účtování se svým svědomím za celý svůj život...

Byl Němcem, Němcem ze zvyku a poněkud i z přesvědčení, nikoli však rodem.

Daleká minulost, vzpomínky prvních let mládí, v polské vesničce prožitého, dávno již nadobro zastřeny byly rouškou zapomenutí v jeho srdci...

Pro něho začínal se život teprve tenkrát, když v Berlíně vstoupil do vojska. Jsa tak najednou přesazen z nuzné chaty do hlavních kasáren, oslněn přepychem velikého města, opojen horečným, v něm panujícím ruchem, a spolu i lehkými zábavami, podlehl rázem, bez boje — jako mnoho jiných, jemu podobných podléhá — kouzlu té ničím nevyrovnatelné německé síly a moci, o jejíž ohromnosti každodenně, od rána do noci, při každém téměř kroku jeho představení a kollegové mu vyprávěli. Neuplynul ani měsíc a již cítil se hrdým na svůj nový mundur, hrdým na svoji příslušnost k obrovské německé říši; svatě uvěřil, že Berlín jest prvním městem na zeměkouli a že jméno pruského vojína jest nejzáštitnějším v celém světě. Vědomí to rozvíjelo se tím rychleji a silněji, že měl vrozenou vojenskou krev. Služba vojenská, mnohým tak obtížná a odporná, měla pro něho tak neobyčejný půvab, že po skončeném tříletí zůstal i nadále ve vojště, aby se dosloužil stupně

poddůstojníka. Každým rokem učinil nějaký pokrok: po prvním roce mluvil ještě lámanou polštinou a také se ještě na starých polských knížkách modlíval; po sedmiletém pobytu v Berlíně přestal se však modlit a stěží již některým výrazům polským porozuměl. Z Jana Kmieče stal se Hans Kmietsch.

Jestliže někdy v samých počátcích slova zemřelé matky a výstrahy starého kněze slabou ozvěnou v duši jeho se ozývaly, budíce v něm nepokoj, hned utlumil je vzpomínkou na slova jednoho ze svých kamarádů, která ho svého času úplně přetvořila: „Není Polsky, ale Německo je! Jenom hlupák drží se toho, co není, ale moudrý drží se toho, co je!“

Důvod tento postačil úplně; proto také drže se zuby nehty toho, co bylo, mluvil německy, myslel německy, cítil německy a byl šťasten...

Štěstí to zakalila mu na krátký čas nepříjemná okolnost. Když se dal totiž přemluvit přítelem a vystoupil konečně z vojska a jako puškař přijal dobře placené místo ve Špandavě, poznal tam dceru zámožného kupce, Gretu. Líbil se jí a ona jemu; rozhodl se tedy, že se s ní ožení, a za tou příčinou psal pro křestní list na faru své rodné obce Siemianice v Poznaňsku.

Místo křestního listu dostal však dopis; nejspíše již nikterak mocen své mateřštiny, dal si obsah dopisu přeložit od známého Poláka. Týž kněz, který ho před lety křtil, potom katechismu učil a k první svaté zpovědi ho připravoval, otcovsky ho varoval, aby se s Němkyní lutheránkou neženil, neboť takové sňatky církev zavrhuje, radil mu, aby se raději vrátil do své vlasti, kde mladé síly jsou potřebny, sliboval mu svoji pomoc ve vyhledání dobrého místa, a končil napomenutím, aby, je-li rozhodnutí jeho neodvolatelné, před sňatkem alespoň tolik si vyžádal, aby dítky jeho vychovávány byly ve víře ka-

tolické. Jenom pod tou podmínkou slíbil mu vystaviti křestní list.

Kmietsch se srdcem zarmouceným vydal se s dopisem tím ke Gretě, ale Greta slzami svými a přemlouváním dovedla zahnati z duše jeho všechny pochybnosti a vrátiti mu bývalý klid; ona přece není pohankou, ale křesťankou, jako on je křesťanem — ona také věří v Pána Ježíše a do jejich kostela ráda chodí, ba je až příliš, příliš nábožnou... Co na tom? Není snad jedna víra tak dobrá jako druhá? A co dětí se týče, kdo by se předem k něčemu zavazoval? Možná, že ani žádných míti nebudou!... Konečně, to je to nejmenší! Slíbiti to mohou, alespoň jim kněz brzy křestní list pošle!...

Vzali se ještě téhož jara a žili spolu v příkladné shodě třiaadvacet let; své dva syny dal Kmietsch po ženině přemlouvání lutheránsky pokřtiti, oba však chovali se mu vzorně a on vychoval jednoho na vojína, druhého na námořníka.

Po celou tu řadu let nikdy ani na chvíli neozval se v Kmietschovi hlas svědomí. Dařilo se mu dobře, tak že každoročně hezký groš stranou ukládal, a jsa úplně odevzdán své jednotvárné každodenní lopotě, málo se staral o to, co se ho přímo nedotýkalo, nejméně však o to, co se tam kdesi v dalekém Poznaňsku dalo... Do politiky se nemíchal a o ni se také nestaral; za to však pamětliv jsa tolikaleté vojenské služby a stupně poddůstojníka, považoval se za vzorného občana a vlastence a úzkostlivě plnil všechny své občanské povinnosti. Povinnosti ty záležely v tom, že se pravidelně účastnil všech schůzí *Kriegervereinu*, že hlasoval stále pro vládní kandidáty a že v den císařských narozenin účastnil se různých vlasteneckých slavností, ze kterých vracel se domů v neobyčejně pozdní hodinu, silně podnapilý, prozpě-

vuje na celé kolo: „D e u t s c h l a n d, D e u t s c h l a n d ü b e r a l l e s!“

A jako býval kdysi hrdým na svůj vojenský šat, tak chlubil se později postavením a štěstím svých synův; když oba v r. 1900 posláni byli do Číny, hrdost ta nepokoj a starost o ně uklidňovala; téměř každodenně ujišťoval utrápenou ženu, „že není se čeho obávati, neboť chlapci jistojistě vrátí se zdrávi, jako vítězové, kteří Čínany rozmačkají jako jablko, a rozšíří tak slávu a moc německého národa a přispějí ku povznesení jejich drahé vlasti; sami pak slávou zahrnuti, hojné odměny od Nejjasnějšího mocnáře dojdou!“

Zatím po odjezdu obou synů do světa zavládlo v otcovském jejich domě pusto a ticho, a když po krátké nemoci Greta nedočkavši se návratu synů z vojny najednou zemřela, zůstal opět starý Kmietsch jako ondy před tříadvaceti lety samojediný na tomto Božím světě...

Tenkráte stala se s ním značná změna; ztratil humor, sestaral, tvář jeho byla stále zasmušena — z málomluvného Kmietsche stal se člověk ke všemu lhostejný a zároveň, což snad již sebou stárí přináší, počal více společnost lidskou vyhledávati. V Špan-davě bydlilo obyčejně několik dělníků Polákův; ale Kmietsch nepovažuje se za jejich krajana, žádných upřímnějších styků s nimi nenavázal; ostatně nikdy v důvěrnosti s nikým nežil, nechtěl tedy ani teď tak žíti — blízkost lidí mu stačila. Těžko zajisté bývá změnit v pozdějších letech najednou své dávné zvyky i celý způsob života; on však k té změně byl donucen. Celý den téměř ztrávil v továrně a tam za stálé práce čas mu ještě snesitelně ubíhal, prací tesnotu ubíjel — za to však po pracovní době nezměrný pocítoval žal a bolest... Chtěje tedy stůj co stůj zbýti se pohledu na opuštěný byt, rozhodl se, co nejméně

se v něm zdržovati; stravoval se tedy u sousedů, večer pak uchýloval se do hostince „Zum weissen Hirschen“, kam jeho přátelé a známí nejčastěji docházeli. Tam vyhlédl si jednou pro vždy tichý koutek u postranního stolu, kam každodenně v touž hodinu na totéž místo zasedal, zapálil si dýmku a popíjeje pivo, naslouchal rozmluvě přítomných hostů, zřídka kdy se jí také účastňuje.

Tak uplynulo od smrti jeho Grety půl roku.

V tu dobu objevil se v továrně v témž oddělení, kde Kmietsch pracoval, mladý jinoch, Polák z Poznańska. Postava jeho a také i vzezření připomínaly Kmietschovi jeho vlastního nejmladšího syna, toho veselého Fritze, kterého si vážil jako oka v hlavě a který teď již po několik měsíců nejmenší zprávy o sobě mu nedal.

Při první příležitosti přiblížil se k němu a navázal s ním přátelské styky. Jinoch ukázal se přímým a ryzím jako zlato; hned vypověděl mu všechn svůj život: že se jmenuje Idziek Pravula, vojnu že již má za sebou, teď že zdržeti se chce v Špandavě dva, po případě i tři roky, ale nic více, neboť až nashromáždí si několik grošů, vrátí se opětně do své vlasti a tam se ožení se svou milou, která na něho čeká...

„A odkud jste vlastně?“ — otázal se Kmietsch.

„Z daleka!“ — zněla odpověď — „až zpod Byčiny.“

Kmietsch zvědavě na něho pohlédl.

„Myslím, ze které jste vesnice?“

„Ze Siemianice v Poznańsku...“

„Ze Siemianice...!“ — Něco sevřelo starému hrdlo tak, že sotva mohl dýchat... Mlčel. A v témž okamžiku zjevila se mu před očima známá jeho rodná víska... Vidí podél silnice roztroušené chatky — jednu dřevěnou, slamou pokrytou, ostatní s červe-

nými střechami, veliký dvůr v houští rozložených stromů, kostel lipami obklopený...

Ano, ano, před lety v jedné z těchto skrčených chatek spatřil světlo světa! Tam prožil krásné dni své mladosti po boku matky, pod pečlivým jejím zrakem...

Tam ona v těžké nemoci tak často ho k sobě volala — svého jedináčka — a kladouc vychrtlou ruku na světlou jeho hlavu, tichým hlasem opakovala — —

Co to jen říkala...?

Kmietsch přetřel si rukou čelo.

Polská slova to byla, ach, dávno již mu z paměti vyprchala, dávno již jich nevzpomněl... Jak asi zněla? Co znamenala? Snad si přece na některé z nich vzpomene...

„Wie sagt man polnisch (Jak se řekne polsky): Bis zum Tode?“ — otázal se najednou.

Idziek udiven odpověděl:

„Do smrti!“

Ano, ano!... Do smrti!... Tak mluvila tehdy matka: „Do smrti zůstaň Polákem...!“ — A kněz mu totéž opakoval. A děvčata ze dvora... kolikrát ta mu to řekla!... Všickni, všickni v Siemianici slovy těmito se s ním loučili, když se do světa ubíral.

A on — kým se stal...?

Eh, co na tom!... Jednal dle svého!... Každý přece postupuje, jak se mu líbí! Nemá příčiny, proč by své volby litoval...!

Kmietsch si odplivl, pokrčil rameny a vrátil se ke své práci.

Ale druhého dne, sotva že přišlo poledne, znova přiblížil se k Idžkovi a začal, jakoby náhodou, opětně svoji řeč:

„Já znám Schiemianitz, já tam kdysi byl... Co je tam nového? Je starý Mega ještě živ? A což kul-

havý Rybák? Co je nového u Navrota? Co dělá pan farář? A páni ze dvora? Jsou tam ještě? Jak se jim daří?“

A tak sypaly se jedna otázka za druhou, na něž Idziek často odpovídal:

„Nevím, koho to myslíte?... O tom jsem nikdy neslyšel... Ti již dávno zemřeli... A ti se vystěhovali...“

A od té chvíle, ač Kmietsch sám sobě se z toho přiznati nechtěl, stala se mu rozmluva „o našich“ s Idžkem jedinou zábavou, vůdčí myšlenkou, potřebou duše. Proto také každodenně v dobách oddechu v továrně a častěji ještě ve dni sváteční vyhledával jeho přítomnosti, vyptával se, zkoušel, naslouchal...

A rozmluvy obyčejně začínal slovy:

„S a g' m a l, F r i t z“ (řekni mi, Frici) — neboť mu rád říkal Fritz.

Idziek nedbaje různosti stáří a přesvědčení, rád a ochotně si s ním pohovořil. Jsa pak upřímným Polákem, vyhýbal se jak jen mohl Němcům, se zalíbením čítal polské noviny a knihy, živě zajímal se o události své vlasti a byl hotov celé hodiny rozmlouvati o nich ne příliš správnou němčinou.

Od něho tedy pomalu dověděl se Hans Kmietsch o poměrech vládnoucích v Poznaňsku, o onom tak urputném, zavlém a nerovném boji slabých s mocnými, o výminečných zákonech, vypovídáních, kolonisaci, o německém vyučování náboženství ve školách, o rozpouštění schůzí, pronásledování a tupení všeho, co je polského, i o těch nesčetných křivdách beztrestně na lidu polském páchaných a o pomstu do nebe volajících...

S počátku to Kmietsche příliš nezajímalo; divil se úpornosti Polákův a čas od času potrásal hlavou:

„Nač ty boje? Proč se jim marně zpěčovati? Čo z toho budete míti? Jste přece slabí a bezbranní... Němců je mnoho a... a jací jsou to Němci...!“

A vzpomněl si na život v Berlíně, na císařské manévry, kterých se účastnil, na velikolepé parády na Tempelhofu, na ony nesčetné, zázračné massy vojska, které jako jeden muž prováděly různé cviky na vojenském cvičišti — v uších hřmělo mu řinčení bubnů, povely důstojníků, uchvacující plukovní hudba a krásná promluva mocnářova při vojenské přísaze...

„Ó, ano! Němci jsou velcí a mocní!“

A Idziek neodporoval.

„Pravda! Němci jsou velcí a mocní, ale spravedlnost Boží je větší i mocnější...!“

A opět mluvil o lásce k vlasti, o tom silném a hlubokém citu, který ne na tom se zakládá, abychom byli na vlast svou hrdými, když nalézá se na vrcholu moci a slávy, ale na tom, abychom jí podle sil svých sloužili a věrnými zůstali, když nad otevřeným hrobem se nalézá...

A že Idziek byl mladý a upřímně se svojí Polskou cítil, proto také, když mluvil, oči mu zářily a ohnivá slova z úst se jen sypala...

Kmietsch mlčky naslouchal.

Jednou, bylo to asi šest měsíců po jejich prvním setkání, zastal Kmietsch Idžka sedícího nad novinami a řekl k němu:

„No, Fritz, přečti mi něco z těch novin, zdali bych snad něčemu rozuměl...“

A s napětím pozorně naslouchal čtenému; ale obojí bylo zbytečné, neboť kromě několika úryvků nerozuměl zhola ničemu; přece však se z toho Idžkovi nepřiznal, protože se za to styděl...

Onen cit studu, jehož sám sotva zpola byl si vědom, studu, který se v něm ozval, protože se zřekl své vlasti a poněkud i víry svých otců, že pohrdal

prosbami své matky, zvláště pak že syny své vchoval na vrahy své vlasti, onen cit studu nyní častěji a mocněji zařezával se v prsa ubohého, starého Kmietsche...

Svědomy se v něm probouzelo.

Tu po nějakém čase noviny přinesly Jobovy zprávy o událostech vřeseňských!

Idziek chvěl se hněvem po všem těle, zprávy ty takorůka hltal — každý článek desetkrát po sobě znova pročetl, objasňoval, vykládal. Kmietsch, který dosud nepřístupným zdál se jakémukoli dojmu, teď poprvé zjevně s ním sdílel jeho pobouření...

Celý průběh té tragedie: hrdinský odpor dětí, uvěznění rodičů, srdcervoucí obrana žen, konečně strašný výrok soudu, to vše ohromným na něho působilo dojmem; dlouho mlčel, nevěnuje rozčilení a proklínání Idžkovu téměř žádné pozornosti. — Konečně však obrátil se k němu a zvolna se ho otázel:

„Jak že jste to onehdy povídal? Němci že jsou velcí a mocní, ale spravedlnost Boží že je větší a mocnější... Tak to bylo, že ano...?“

Několik dní později seděl Kmietsch večer u svého stolu v hostinci „Z u m w e i s s e n H i r s c h e n“, pochutnával si na dýmce a popíjeje pivo, lhostejně naslouchal rozmluvě. Bylo již dosti pozdě, oči se mu k spánku přivíraly a zpola již dřímал, když se v tom ozval basový hlas Bayerův, kovaného to Prušáka a velikého politika. Vyprávěl o událostech ve Vřesně, o sporech polských v pruských provinciích, chválil jednání vlády i hakatistů, do nebe vynášel Bismarcka, až konečně, ve stupňovaném rozhorlení, vyzývavě mluvil o Polácích za všeobecného smíchu a souhlasu.

Hans Kmietsch probral se z dřímoty — hnul sebou nepokojně na židli a brvy svraštil. Řeč Bayerova divně zajisté na něho působila: srdce počalo

mu rychle tlouci, a krev proudem valila se mu do hlavy...

Najednou po slovech Die polnische Schweinbande (s nechutí překládáme: polská s..... banda) udeřil pěstí na stůl, až sklenice povyskočily, a zařval plným hrdlem:

„Mlč, Bayere! Nech Poláky na pokoji! Sice bude zle!“

Výhrůžka ta vyvolala všeobecné podivení. Kmietsch byl dle domněnky všech přítomných přece rozeným Němcem; co to jen do něho vjelo, že se staví na obranu Polákův, a k tomu ještě v takovýto způsob...!?

Oči všech obrátily se k němu, ústa se široko otevřela, na chvíli hrobové ticho zavládlo sálem; ale Bayer vzpamatovav se brzy, zčervenál jako krocan a přiskočil ke Kmietschovi:

„Vidíte ho! Mluvití mi zakazuje! Jakým právem? Jsem snad já tvůj pacholek? A ještě mně vyhrožovati budeš? Fuj! Hanba! Styď se! — Kdo by se bál tvých hrozeb! Teď naschvál budu mluvití, co se mi líbí!... Psí krev, ti Poláci! Žebrota! Lotrasové! Psi prokletí! Dobytek!... Bodejž by je všickni čerti...!“

Ale nedomluvil, neboť v tom zmocnil se starého Kmietsche hrozný, šílený vztek... Vyskočil rovnýma nohama, chytil těžký prázdný korbél a mrštil jím plnou silou po Bayerovi; udeřil jej do hlavy nad uchem; Bayer samá krev svalil se beze slova pod stůl. Když pak někteří za pekelné vřavy raněnému ku pomoci pospíšili, ostatní obrátili se proti Kmietschovi, který oháněje se pádnou pěstí jako šílený, rozdával na všechny strany pádné rány, hromovým hlasem hřímaje za litého vzteku:

„To máte oplátku za vaše nadávky. Za tu s..... bandu, za ty polské psy.“

A bil, tloukl a mlátil na všechny strany, hněvem všecek zběsilý, tak dlouho a tak prudce, že tři protivníky na zemi svalil, a ostatní ku dveřím couvati počali. Vzrůstající řev a zběsilé řádění Kmietschovo přivolaly na blízku dlící policii.

Strážník, dobrý známý Kmietschův, živě k němu přistoupil:

„Člověče, co se vám stalo? Zbláznil jste se? Či jste snad opilý? Vzpamatujte se! Hleďte, Bayerovi rozbil jste hlavu, že sotva dýchá, a těmhle jste také pěkně posvítil... Co teď s vámi? Kdybych i nechtěl, musím vás zavést do vězení... Tam zase přijdete k rozumu...“

Udýchaný a znavený Kmietsch utřel si rukávem po tváři se mu řinoucí pot, podíval se zkaleným zrakem kolem sebe a bez odporu dal se odvésti do vězení...

Tu pak po desítihodinném tvrdém spánku konečně se probudiv, uvažoval právě o spáchané vině i o divném sběhu okolností, za kterých dopustil se onoho strašného činu...

Událost tato vyvolala v celé Špandavě neobyčejné vzrušení a všeobecný zájem a ukázala se býti pro Kmietsche velice nepříznivou, neboť, ačkoli Bayer z utržených ran nezemřel, přece ukázaly se velice nebezpečnými a těžko vyléčitelnými. Sám pak obžalován jsa, ztížil si značně své postavení vyznáním před soudem.

Na první otázku soudcovu, jak se jmenuje, odpověděl bez váhání: „Hans Kmietsch“; na druhou však, jaké jest národnosti, zarputile mlčel.

Soudce domnívaje se, že snad mu náležitě nerozuměl, změnil svoji otázku:

„Sie sind wohl ein Deutscher?“ (Jste přece Němec?)

Na to Kmietsch po delším rozmýšlení, přestupuje s nohy na nohu, odkašlal si a velice tiše odpověděl:

„Ich bin... ich bin...“ (Jsem... jsem...)

Pohleděl vzhůru. Setkal se se zrakem Idžkovým, který byl přelíčení přítomen, a opětně se zarazil.

Potom máchl rukou.

„Já na tu otázku neodpovím...“

Soudce naklonil se k uchu svého kollegy a zašeptal:

„Ten člověk nebude mít zdravý rozum... Co myslíte?“

Ale na další otázky Kmietsch znova jasně a zřetelně odpovídal; jmenovitě jednoho se velice rozhodně zastával, že totiž, když po Bayerovi hodil, nebyl ve stavu nepřičetném. Nadarmo mu soudce napovídal a vykládal, že právě tato okolnost v tomto případě byla by pro něho polehčující — Kmietsch zarputile setrval na svém:

„Byl jsem úplně střízlivý,“ opakoval důrazně; „ztrestal jsem ho, protože toho zasloužil; řekl jsem mu přece předem: Mlč, nebo budeš bit...“

Kmietsch odsouzen byl k šestiměsíčnímu vězení.

Rozsudek přijal pokojně, téměř lhostejně a okamžitě trest svůj nastoupil; že však mu trest ten úplně lhostejným nebyl, dokazoval hluboký smutek, do kterého od onoho okamžiku upadl. Známí, kteří ho častokráte navštívili, divili se jeho změně a hleděli ho potěšiti: „Ale neberte si to tak k srdci... To může každého stihnouti... Hlavu vám přece za to nevezmou a půl roku uteče jako voda...“

On je mlčky vyslechl — časem za dobré slovo poděkoval, ale nikomu se nesvěřil; rád byl jedině Idžkovi. Ten jediný bolu jeho rozuměl a uměl smutné myšlenky rozeznati. A ty myšlenky za dlouhých vězeňských hodin byly těžké a hořké... Každý prožitý

den jasněji mu uvědomoval velikost spáchané viny, nikoli té, za kterou pykal, ale té druhé, viny jeho celého dosavadního života, kterou žádným způsobem nebude mu možno již smazati!...

Když si konečně Kmietsch trest odseděl a hlásil se v továrně o práci, dána mu krátká odpověď, že místo jeho zadáno jinému; přece však mu vyplatili celoroční mzdu z ohledu na jeho dlouholeté služby.

Zpráva o neštěstí, které ho stihlo, rychle se roznesla mezi dělníky a vzbudila všeobecnou účast — neboť Kmietsch přes svoji obyčejnou zamlklost a poslední provinění měl přízeň mezi všemi; někteří z jeho soudruhů chtěli hromadně vypravit se v jeho prospěch k řediteli; ale když se o tom úmyslu prostřednictvím Idžka dověděl, hned je od provedení jeho zadržel:

„Bůh vám odplať vaši přízeň,“ řekl jim při první příležitosti s jistým sebezapřením, „já se již rozmyslil. Jsem stár... opustila mne již chuť k další práci ve Špandavě... nechte toho tedy, milí přátelé!“

A před Idžkem vyjádřil se ještě téhož dne:

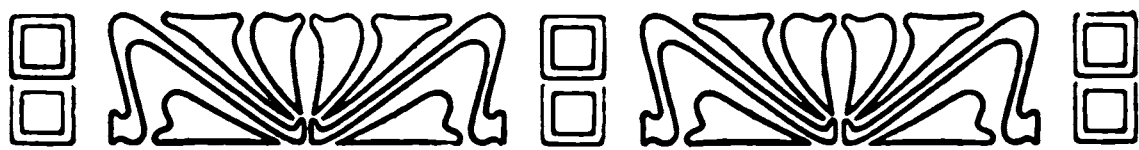
„Tobě, Fritz, povím upřímně, jak jsem se rozmyslil... Od prvního okamžiku, když jsi mně na Siemianici vzpomněl, taková bezměrná touha po ní se mne zmocnila, že sobě jiné rady dáti nemohu... Divím se, že jsem tak dlouho bez ní vydržel... Tam tedy se teď vrátím... Já bloud! Zdraví, sílu, čas, ba celý život promrhal jsem mezi cizími... Těžká teď rada! Co se stalo, nedá se již odčinit... Ale umřítí mezi svými jest mně přece jen dovoleno!... Synové jsou ve světě... nic mne tu tedy nezdržuje — nechť tedy alespoň kosti své složím na starém hřbitově vedle svých otců...!“

Jak řekl, tak i učinil. Co měl, prodal — co měl na hotovosti, sebral, a jednoho krásného jitra, navštíviv předem hrob své Grety a rozloučiv se s přáteli,

teli, vsedl do berlínského vlaku, odkud měl dále na východ v cestě pokračovati.

Když vlak hvízdal, a on naposledy ve svém životě zalétl v ty strany, které po tolik let za svoje považoval, něco žalu podobného sevřelo mu srdce; hned však se opanoval, naklonil se oknem k stojícímu na perroně Idžkovi a řekl:

„Na, Junge, leb' wohl! Und bleib' hier nicht zu lange... Die Heimat — ja, die polnische Heimat ist doch da!“... (Nuže, mladý příteli, žij blaze! A nezůstávej tady dlouho... Domovina — polská domovina přece je tam!...) — a rukou ukázal na daleký horizont; — „und wir“ (a my), dodal tichým, třaslavým hlasem, „wir (my)... jestesmy Polaki...!“



První oběť Muravěvova.

Vypravování očitého svědka. Napsal **Vlad. Czencz.**

„Tážete se, znal-li jsem Muravěva? Jak by ne! Přece jsem se s ním tolikrát potkal na ulicích města Vilna a tolikrát skládal jsem mu spolu s jinými svůj hold o dnech parádních.

Tenkrát v jeho audienčním sále seřadily se deputace všech stavů. První vždycky bylo vojsko, potom duchovenstvo, potom šlechta, pak měšťanstvo a konečně přišli chlopi.

Když Muravěv objevil se poset řády a obklopen samými generály, šel od první deputace až k poslední, přijímal hold, tu i onde nějaké slovo promluvil, ať již to byla výhrůžka či povzbuzení k „věrnopoddanstvu“.

Byl to silný ramenatý muž s jakýmsi divokým a zamračeným obličejem, který celým svým vzezřením mimovolně připomínal velikého buldoga. Hlavu nosil svěšenou, oči k zemi upřené, jakoby se lidem do očí podívatí bál, zatím však očima svýma strílel na všechny strany. Třeba opět doznati, že zrak i sluch měl opravdu psí: hned zvětřil, kde bylo co ke štvání, spolu pak poznal, kdo je zralý pro jeho nářadí.

O vojenských parádách nebo za audience vyhlížel uprostřed skvělé své družiny jako nějaký indický bůžek, před kterým se všechno třásl a plazilo. Byl

to skutečně strašný člověk, kterému historie dala právem příjímí ka t.

Chci vám toho dáti příklad.“

* * *

Již druhého února Ludvík Narbut „zašel v lesy“ — jak se od těch dob říká; ale hned v samých počátcích těžkého doznal zklamání. Na umluveném místě mělo se k němu totiž připojit tři sta dobrovolníkův, ale přišlo jich jen — sedm. Ale Narbut nikdy neztratil hlavy ani odvahy a doufaje v šťastný výsledek a spoléhaje na vlastenectví svých Litvanů, s osmi puškami pustil se v nerovný boj s Moskvou.

Byl to nevyrovnatelný člověk! Každou chvíli byl jinde. Tu přepadl spící Moskaly, tam jim zase zajal všecken transport střeliva nebo spíže; najednou objeví se za jasného dne v kterémsi víse, hlásá povstalecký manifest nebo sbírá dobrovolníky. Všude byl, jenom ne tam, kde ho Moskalové hledali; mezitím pak vůz za vozem dovážely do Vilna neb jiných městeček moskalských mrtvé žoldnéře neb raněné kulí Narbutovou.

Nebylo tedy divu, že jméno jeho budilo mezi našimi nadšení, mezi Moskaly vztek!

Kdo neznal Narbuta, představoval si ho jako velikého, silného muže; zatím však ten „Ludvík“ — jak jsme mu ve škole říkali — byl drobný, příjemný blondýn s neobyčejně příjemným vzezřením, v obcování s lidmi nad míru oblíbený. Ale v tom nepatrném těle sídlil podnikavý, neohrožený duch. Shromáždil jich asi kolem tří set, když zradou jistého chlopa obklíčilo ho ruské vojsko. Bil se do úpadu, až zhy-nul spolu s dvanácti jinými; ostatním podařilo se utéci. Bože drahý! Jak hrozný žal zmocnil se nás všech na tu zprávu! Všichni věděli jsme, že jsme v něm ztra-

tili největšího vůdce... Já dověděl se o tom ještě téhož dne, a — pamatuji se, jakoby to dnes bylo — v týž den, kdy Narbut zhynul (bylo to třináctého května), zemřel také arcibiskup Žiliňský a blesk udeřil do vilenského kostela sv. Rafaela.

Několik dní před tím vtrhl oddíl povstalců za jedné neděle do vesničky Žoludek zvané, v okrese lidzkém. Farář v té chvíli nebyl právě doma, jenom mladý kněz jménem Išoro z kraje vileňského. Tomu tedy kázali přečísti lidu povstalecký manifest s kazatelnou. Když tak byl učinil, řekli mu po mši sv.:

„Teď, knězi, utec s námi do lesů, neboť nemáš tu více co dělati!“

Mladý kněz rozmýšlel se, co činiti.

„Nebudeš tady přece čekati“ — pravili — „až přijdou Moskalové a spoutají tě v okovy. Utec, dokud je čas, a Moskalové ať potom hledají vítr v poli.“

„A fara?“

„Však on se farář dnes vrátí a po službách Božích již je.“

Kněz se rozmyslil a šel s povstalcem, aby je sílil v boji proti Moskalům.

Zpráva o tom všem roznesla se bleskem na všechny strany. Farář sotva že se vrátil, byl okamžitě Moskaly zajat a uvězněn.

Když se o tom Išoro dověděl, řekl Narbutovi:

„Vrátím se!“

„A proč?“

„Nevinný farář trpí za mne, a tomu nikdy nedovolím.“

„Ha!“ — pravil Narbut — „v tom tě zdržovati nebudu, ačkoli je mně tě velice líto; přiznávám se, že i já bych podobně učinil.“

Jde tedy Išoro do Vilna, sám se udá, vypráví, jak se věci měly, a žádá, aby nevinně vězněný farář byl propuštěn na svobodu.

„Dobře, že jsi přišel“ — řekli mu Moskalové s ironií — „zrovna jsme se sháněli po nějakém knězi.“

Pustí faráře na svobodu a Išora předvedou před soud.

Tenkrát byl ještě gubernátorem vilenským Nazimov, člověk poctivý, který ovšem povinnosti své zadost učiniti musil. Po skončeném výslechu i ostatních formalitách podepsal rozsudek, kterým se kněz Išoro vypovídá na tři roky do Sibíře.

Co se to jen děje? Dříve než rozsudek vykonán, přijíždí Muravěv na místo Nazimova a s ním všecko otrocké služebnictvo, jím vycvičené. Každý soud od těch dob měl míti svého špehouna ze středu tohoto ctihodného shromáždění, jehož úkolem bylo slídit všude, špehovati, chytati. Byli to již dle jmen slavní mužové: Čartov, Čertkov, Durnovo, Chitrov, Paltov a Bučilov.

Muravěv dovídá se o rozsudku kněze Išora, ruší jej a podpisuje výrok smrti.

* * *

Bylo to asi večer devátého máje. Byl jsem náhodou u kněze Němekši, který tehdáž nebyl ještě takovým, jakým se stal později — ale byl děkanem města Vilna — a byli jsme právě v nejlepším rozhovoru, když vejde žandarm a podává Němekšovi nějaký papír od gubernátora. Děkan čte a vidím, kterak se mu v očích víc a více tmí; konečně řekne jenom tolik:

„Ortel smrti.“

„Pro koho?“ — táži se.

„Tajemství.“

Hrůza mne obešla. Já i děkan Němekša byli jsme jako ohromeni; ani nám do hovoru nebylo; rozlou-

čili jsme se a já s různými domněnkami v hlavě šel domů. Ani tušení jsem neměl.

Musím vám také povědět, že rodiče kněze Išora, dověděvše se, že jest syn jejich odsouzen ke tříletému vyhnanství, přijeli, aby se s ním rozloučili.

* * *

Druhého dne kolem páté hodiny jde kněz Němekša do bývalého dominikánského kláštera, kde bylo vězení, a když se prokázal včerejším dokumentem od generála-gubernátora, stráž pustí jej do cely pátera Išora.

Uprostřed cely stál samovar, vedle na pryčně seděl shrben a v hluboký žal pohroužen farář Syrwid, stařeček sedmdesátiletý, který také na tři roky vypověděn byl na Sibiř; na druhé straně s pryčny vstává mladičký kněz Išoro a spěchá vstupujícímu knězi Němekšovi vstříc.

Že byl přítulný a neobyčejně dobrosrdečný, objal děkana kolem krku a povídá:

„Pane preláte, potěšte pana faráře Syrvida, on si to bere příliš k srdci. Já se marně namáhám, abych ho obveselil; nechce se dáti potěšit.“

Děkan mimovolně se zachvěl, neboť zmocnila se ho v té chvíli krutá bolest; stavě však se úplně klidným, povídá:

„Můj milý, nech ty pana faráře Syrvida a starej se sám o sebe.“

„Hahaha!“ — zasmál se vesele Išoro — „to je toho s vyhnanstvím! Kdyby to bylo na dvacet let, neříkal bych nic. Ale tři léta!? — Nic si z toho nedělám! Jenom toho je mi líto, že moji staří rodiče z toho se budou rmoutiti, zvláště moje dobrá matinka.“

„Jen nežertuj“ — praví děkan — „raděj na smrt se připravuj!“

„Co to povídáte, pane preláte?“ — ptá se Išoro vážně, a zkoumavě hledí ve tvář děkanovu.

Ten vzal ho za obě ruce a stavě se jak možná nejkldnějším, hleděl svým slovům dodati tolik tepla, na kolik jen prudce tlukoucí jeho srdce stačiti mohlo, a zašeptal pobledlými rty:

„Nový gubernátor zrušil rozsudek Nazimovův a podepsal ortel smrti.“

Páter Išoro zachvěl se v prvním okamžiku, jakoby blesk vedle něho udeřil... Zamyslel se na krátko a pohlédnuv k nebi, pravil:

„Pane Ježíši, staň se vůle Tvá!... A kterak mám zemřít? Budu pověšen nebo zastřelen?“

„Nevím; známo mi jen tolik, že tě mám hned vyzpovídati.“

„Tedy již dnes mám umřít?“

„Ano, dnes; snad to bude co nevidět.“

„To je všecko dobře, ale jen mně dopřejte tolik času, abych se mohl připravit. To není přece žádný žert.“

„Není ani chvíle nazbyt, hned pro tebe přijdou.“

„Nechť tedy přijdou! Děj se vůle Boží!“ — odpověděl páter Išoro. — „Ve jménu Páně!“

Mezitím co šedivý kněz Syrwid, jsa takměř bez sebe, nyní široko oči otevřel, jako člověk, který z tvrdého spánku se probudil a udiveně před se patří a sám sobě nevěří, je-li to sen či skutečnost, sedl děkan na pryčnu pátera Išora, který v nejhlubší pokoře klekl u jeho nohou. Začala se zkroušená, upřímná i slavná — poslední zpověď.

A kněz Syrwid nemohl snést pohledu na tuto dojemnou scénu. Klesnuv na kolena a opíraje se lokty o pryčnu, skryl v dlaních svůj obličej i ty ho-

roucí slzy, které jedna po druhé jako veliké perly stékaly po jeho tvářích.

Zatím rozléhal se již vězeňskými chodbami ohlas odměřených, těžkých kroků přicházejícího vojska, na to zazněly krátké povely velitele, zařinčely k zemi spuštěné karabiny — otevřely se dvěře vězeňské cely. Ve dveřích ukázal se vysoký žandarm.

„V a š e v y s o k o p r e p o . . .“ — začal mluvit a salutuje spolu, ruku zdvihl k čelu, když v tom postřehl onu podivuhodnou zповěď. Nedokončil, svraštil jenom křovité brvy, couvnul a dvěře tiše za sebou přivřel.

Po několika minutách opětně táž hlava nahlédla do cely, jakoby tímto němým způsobem ke spěchu pobízela.

V tom táhlém tónem ozvaly se na věži kostelní hodiny, odbíjejíce šestou, když nad hluboce skloněnou hlavou klečícího kněze dělal prelát znamení svatého kříže spolu se slovy svatého rozhrěšení.

Vroucí polibek spočinul po té na téže ruce, která onen svatý kříž byla dělala; potom odříkali společně krátkou modlitbu, jakožto svaté pokání, a pak objali se navzájem oba kněží, několikráte se políbivše.

„Bud' šťasten v nebi. Vzpomeň si tam na mne“ — v slzách mluvil prelát.

„Vzpomenu — vzpomenu — nezapomenu na vás“ — odpověděl taktéž v slzách Išoro. — „Ale doprovodíte mne ještě na místo exekuce?“

„Doprovodím, teď jenom na chvíli zanechám tě sama s Bohem. S ním teď rozmlouvej, a bude-li třeba, budu tady na blízku.“

Když byl již prelát u dveří, chytil ho ještě Išoro za ruku.

„Ale rodiče své ještě uvidím, abych se s nimi rozloučil?“

„Nevím, bude-li ti to dovoleno.“

„Prosím, pane preláte, přimluvte se za mne v té příčině.“

A zahleděv se vesele v oči pana preláta, dodal:

„Řekněte mi, budu zastřelen nebo oběšen?“

Velice mu o to šlo, neboť byl náruživým střelcem.

„Nevím“ — řekl prelát — „Ponech vše vůli Boží!“

S těmito slovy zapadly za ním dvěře vězeňské cely. Zvláštní náhodou stalo se, že prelát Němekša, pospíchaje ke gubernátorovi, potkal se ve bráně s rodiči kněze Išora. Starouškové nesli milovanému synu kromě slzí, žalu a polibků i peníze a zásoby na dalekou cestu do Sibíře.

„Velebný pane“ — ptá se Išorova matka s upřímnou vroucností — „nevědí, prosím, kdy náš syn bude vyvezen?“

„Dnes!“ — odpověděl spěšně prelát Němekša, přemáhaje mocně své pohnutí a hledě vymknouti se tomuto setkání.

„Dnes!?“ — vyrazili ze sebe žalostně oba starouškové a nechtějíce hned tak preláta propustiti, šli s ním, stále ho zdržujíce. Otec Išorův po chvíli promluvil:

„Prosím, ráčejí odpustit, že se dovolím ptát, koho to dnes budou popravovat; na Lukiškách stavějí jakýsi kůl na šibenici!“

„Kdo pak ví... Nevím... Moje úcta!“ — pravil rychle, uklonil se a rychle se vzdaloval, aby bolestnému vyptávání unikl.

V tom již z vězeňských chodeb zaléhal sem rachot bubnů, a rodiče Išorovi ve zlé předtuše zachvěli se na všem těle, neboť znám jim byl strašný tento „smuteční pochod“, kterým vždycky trestance vyprovázeli.

I prelát Němekša se vzpamatoval. Vzpomněl si na svoji těžkou povinnost, neboť ti odešli by bez něho. Vrací se spěšně k vězení, a v tom z vězeňské brány za rachotu bubnů a žalobných zvuků vojenských trubek vystupují již první řady moskevských žoldnérů s ostře nabitou zbraní a blyštivými bodáky.

Rodiče nešťastného kněze Išora postavili se stranou, jsouce zvědaví, koho ten smutný los stihne; v obličejích jejich zračil se jistý nepokoj a spolu i upřímný soucit s nešťastníkem.

V jednotvárném tempu postupovala řada za řadou. Kdy bude již konec tomu vojsku — myslí si — kdy konečně spatří odsouzence?

Mezi řadami žoldáctva se mihlo něco černého... zbystří zrak... a najednou rozlehl se kolem rozdírající ženský výkřik:

„Ježíš, Maria! Mé dítě!“

Matka Išorova, shlédnuvši syna, kterého jí na popraviště vyváděli, padla do mdlob.

Muž hledí ženě přispěti ku pomoci, srdce pak jeho i duše rády by za dítětem, kterého nemá více na tomto světě spatřiti.

„Pane poručíku!“ — volá Išoro na mimojdoucího důstojníka s vytaseným palašem, bledý na smrt, kleče na zemi a drže omdlelou ženu v náručí. — „Pane poručíku!“

„N e l z e!“ — zamručel důstojník, pohlédnuv s vysoka na něho a kráčí dále; a semknuté řady vojenských plášťů nedovolovaly synu, aby své rodiče aspoň zahlédl, neboť pronikavý rachot bubnů, vřeštění trubek a třeskot odměřeného vojenského pochodu utlumily ston omdlévající matky.

A snad bylo tak dobře, neboť strašná bolest takového loučení byla by možná zkalila klid té krásné duše, která pod vlivem milosti Boží a heroického sou-

hlasu s Jeho nejsvětější vůlí vyhlížela teď jako čistá, ani nejmenším vánkem nezpěněná hladina jezera, ve které jedině nebe se shlíželo.

* * *

Řady zaměřily k Lukiškám a každým okamžikem rostly zástupy zvědavých. Všecko běželo, tlačilo se a ptalo, koho to vedou. I já jsem vyběhl.

Zprvu neviděl jsem nic, než vpřed se valící tłum a tu i tam nad hlavami zaleskl se bodák; že však všecko to hrnulo se proti mně, vystoupil jsem na schody jednoho domu a dívám se.

Shlédl jsem ho... Mezi stísněnými řadami vojínů kráčel milý můj Išoro a vedle něho prelát Němekša. Nikdo by nepoznal, kdo koho na smrt doprovází. Prelát Němekša šel bledý jako smrt a kněz Išoro — vždycky tak veselý, krásný a štíhlý blondýn — kráčel tak svobodně a vesele, jakoby šel na procházku... Opravdu očí jsem s něho nemohl spustiti; bylo viděti, jak všichni jsou jím zaujati. Proto také pohleděl-lis mezi zástupy, viděls slzy v očích a slyšel vzlykání mezi blíže stojícími.

Zahlédl mne a vesele dvakrát hlavou se uklonil, a pak nic jsem již neviděl, neboť ačkoli jsem stále oči si osušoval, stále mně je slzy zalévaly. Zaměřil jsem k Lukiškám...

Uprostřed místa stál onen strašný sloup... — „Bohu díky!“ — myslil jsem si — „tedy to přece není ta potupná šibenice...“

Kolem ve velikém čtverci rozestavily se řady vojska, za nimi tísnily se davy lidu...

Když kněz Išoro postavil se vedle sloupu, přečten mu za hrabového ticha ortel smrti, dle kterého měl býti zastřelen.

„Bohu díky!“ — řekl směle. — „A vám odpouštím z celého srdce.“

Padl ještě jednou na kolena, pomodlil se třikrát nebo čtyřikrát „Zdravas Maria“ a políbiv kříž z rukou preláta Němekši a přijav od něho poslední požehnání, pokřižoval se, potom usmívaje se všecken lid rukou požehnal, načež zvolal na vedle stojící popravčí:

„Ve jménu Páně! Jsem hotov...!“

Přiskočili, aby naň navlékli smrtelnou košili. Tato měla místo límce hluboko na obličej spadající kuklu s jakýmsi víčkem, kterým místo obvazku měly se zastříti oči; rukávy její byly několik metrů dlouhé, neboť jimi měla býti oběť ke sloupu přivázána.

Popravčí jakoby hlavu byli ztratili, či snad poprvé měli s tím co činiti, natáhly mu celé ty obrovské rukávy; provlékl ruce připravenými v nich otvory, žádaje, aby ho rukávy ke sloupu přivázali.

Strašný to byl okamžik, když mu osudnou kuklu přes oči spustili! Dech se v prsou tajil...

V tom již vystoupil oddíl pěchoty a postaviv se proti Išorovi, připravoval se k výstřelu.

Já a mnoho jiných, nechtějíce přihlížeti příšerné té scéně, poklekli jsme a vroucí modlitbu obětovali jsme Bohu Spasiteli za tu vyvolenou duši, která měla teď stanouti před jeho soudnou stolicí.

V tom ozval se rázný povel a třeskot deseti karabin zvěstoval nám, že brány nebes rozevřely se sluhovi Páně...

„První oběť“ — zasténal kdosi vedle mne.

Ohlédl jsem se. Byl to starý Litvín. Rukou stíral si jako hrách veliké slzy, spadající mu na hustý šedivý vous, a ještě jednou podíval se na onen hrůzný sloup, od kterého právě odvazovali tělo zastřeleného mučedníka, jenž duši svoji za vlast vypustil.

Nemohl jsem se na to dívati a se zatajeným dechem odvrátil jsem oči od místa toho; za to pozdvihl jsem je k nebi, jako bych očekával, že uvidím tam svého Išora, nikoli však prostřeleného kulemi Moskalů, nýbrž v slávě nebes a s palmou vítězství v rukou.





Na smrt!

Napsal **Jan Lada.**

I.

Těch několik neděl bylo u nás jaksi dusno a těžko. Neštěstí viselo nám přímo nad hlavou, my cítili, kterak krok za krokem se k nám blíží. Pobyt náš v Kyjevě byl již od prvopočátku neklidný a smutný. Od těch dob, co Stanislav odveden byl na pevnost, přivykl jsem ustrašeným a vybledlým obličejům, skrytým šeptům, takým, jaké o nemocném neb o nebožtíku se pronášejí, tlumenému pláči a štkání, po jehož příčinách nebylo mně dovoleno se tázati. Přivykl jsem již neznámým těm tvářím, které k nám tajně přicházely v různých dobách dne i noci, vytrativše se opět nepozorovaně zadním vchodem, když byly před tím za uzamčenými dveřmi salonu neb ložnice tajně o něčem se radily s matkou a s pannou Felicií. Tolikrát viděl jsem již svoji matku na smrt znavenu, když vracela se z celodenního běhání po kancelářích a úřadech, že mne to již ani nestrachovalo, ani nermoutilo, jako před tím. V osmi letech stane se člověk lehce egoistou! Teď však přihodilo se asi něco horšího. Všichni u nás chodili jako omámení. Když k nám někdo přišel, slyšel jsem jenom šepot slzami přerývaný — ale oč šlo, nemohl jsem se dověděti. Tázal-li jsem se na to, odbývali

mne nějakou planou vytáčkou, ve kterou jsem ovšem nevěřil.

Konečně řekla mně jednou panna Felicie:

„Stanislav je nemocen, velice nemocen. Modli se vroucně za něho — snad tě Bůh vyslyší.“

Modlil jsem se tedy jednak proto, že Stanislava upřímně miluji, jednak i proto, že jsem neměl nic jiného na práci. Nikdo se mne také nevšímal. Jen časem přivinula mne k sobě některá z černě oděných dam, kterých teď stále tolik k nám přicházelo, a pokyvujíc smutně hlavou, pravila ke mně: „Ubohý, ubohý Štefku!“ Proč jsem měl býti ubohý — protože můj bratr byl nemocen — tomu nemohl jsem porozumět. A opravdu, ani mně to nepřicházelo, že bych snad byl v nějaké nevýhodě, až na to, že poprvé ve svém životě mohl jsem činiti, co mi libo. Starý, vzorný pořádek v našem domě obrácen byl nyní nahamážem. Oběd i večeře podávány byly v dobách neurčitých, lekcí žádných nebylo. Leonie, jindy tak obratná komorná mé matky a nyní správkyně našeho městského hospodářství, chodila všecka jako bez sebe, s odulýma očima, nehašteříc se s kuchařem a neplísňíc komorné. Panna Felicie nevěnovala mně bývalé pozornosti, nenapomínala mne, abych se lépe choval, neopravovala mých francouzských frází; když matinka nebyla doma, stála v okně, vyhlížeje ji a vzdychaje, když matinka se vrátila, neodcházela od ní ani na okamžik.

Za těch čtrnáct dní změnila se moje matka k nepoznání. Jindy tak delikátní a útlá, byla teď bledá jako vosk a průhledná jako alabastr; jenom oči hluboko zapadlé leskly se jakýmsi matným světlem, jako dvě hromničky. Vracejíc se domů ze svých častých pochůzek, vítala se s pannou Felicií a s Leoníí, které jí vstříc vyběhly, vždycky týmž způsobem. „Marno, všecko marno!“, vyklouzlo jí ze stísněného hrdla, a

již kráčely všechny tři k domácímu oltáříku, u kterého dlouho trávily v rozjímání a na modlitbách.

Když mne někdy zahlédla, přivinula mne k sobě, pokrývajíc hlavu moji nesčetnými polibky, které mne pálily jako oheň.

„Dítě moje!“ — šeptala — „dítě moje nešťastné, poslední... Mám již jen tebe!... Jen ty mně zde zůstaneš! Otec v hrobě odpočívá, a bratr tvůj, Stanislav můj nejdražší, syn můj milený... Ó Jezu, Jezu, Jezu!“

A potom rychle mne od sebe odstrčila.

„Ne, ne, ty mně ho nenahradíš, nikdy, nikdy!“

Konečně jednoho večera přiběhl k nám strýc Ksaver. Měl jsem ho velice rád a těšival jsem se vždycky na něho, neboť nejen že mně přinášel plné kapsy cukroví a jablek, ale míval také nevyčerpatelnou zásobu humoru, žertů a vtipů takových, jako nikdo. Rozveselil nejen mne, ale i věčně zamračenou Leonii, ba i panna Felicie přestala bručet a matinka, stále zamyšlená a smutná, oživila jeho příchodem.

Opravdu, kde se on ukázal se svojí velikou lysiinou a naježeným vousem, tam rozhostilo se ne-li veselí, o které v oněch těžkých dobách byla opravdu nouze, tož aspoň na chvíli zapomínalo se všech starostí a tváře všech vyjasnilo všeobecné uspokojené a chvilkové uklidnění.

Tentokráte byl však strýc Ksaver zasmušen jako noc. Otevřel tiše dvěře, zastavil se na prahu a ohlížeje se kolem, zašeptal:

„Kazi není doma?“

Panna Felicie přiskočila k němu všechna ustrašena.

„Co se stalo?“ — zvolala.

„Kazi se ještě nevrátila?“ — opakoval.

„Ne, ještě tady není. Ale, pro milosrdenství Boží, co se stalo? Mluvte rychle!“

Předpokoj byl veliký a tmavý, toliko malá lampička spore jej osvětlovala. Přikrčil jsem se tiše ke stěně, a zatajuje dech, abych se neprozradil, hleděl jsem vyslechnouti vše.

Strýc Ksaver chvíli mlčel, jakoby se mu dechu nedostávalo. Konečně zalomil rukama a zasténal:

„Neštěstí!“

Panna Felicie chytila ho za ruku.

„Ježíš, Maria!“ — vzkřikla. — „Již?“

Strýc naklonil se k ní a povídal jí něco tlumeným hlasem, čeho jsem nemohl vystihnouti. Ucho mé zachytilo pouze dva výrazy:

„Podepsáno... Pozítří...“

Panna Felicie stála chvíli jako zkamenělá, zakryvši si obličej rukama.

„A já tomu pořád nevěřila, doufala jsem“ — šeptala. — „A není již žádné rady, žádné pomoci?“

Strýc zakýval záporně hlavou.

„Co se to jen stalo?“ — mluvil zvolna dutým hlasem. — „Tady i v Petrohradě. Napjali jsme přece všechny síly, jakmile jsme se dověděli, že v jeho záležitosti nastala ta nešťastná komplikace. Sám jsem myslel, že se nám to podaří — a zatím...“

„Ubohá, nešťastná matka“ — zašeptala panna Felicie.

Stáli teď mlčky proti sobě. Ze sousedního pokoje zalétal sem odměřený tikot nástěnných hodin. V hrobovém tom tichu bylo mně tak smutno a já doznal takového pocitu, jakoby ti dva lidé, kteří nehybně a mlčky stáli tu proti sobě, byli dva mrtví. Bylo mně do pláče, ale zdržel jsem se, ovšem že s velikým přemáháním.

Zatím strýc Ksaver přiblížil se k panně Felicii tak, že hlavy jejich téměř se dotýkaly, a jal se jí rychle cosi vyprávěti, ale tak tiše, že jsem ničeho neslyšel. Jen tu a tam zachytil jsem nějaký úryvek

jeho vyprávění. Panna Felicie naslouchala s horečnou zvědavostí.

„Tedy zítra ráno?“ — šeptala. — „A kněžna že by...?“

„S opravdovou jistotou... Jenom, aby se Kazi o tom nedověděla... Je to poslední krok, na kterém všechno záleží, a kdyby snad se nezdařil... Nechť tedy o tom raději ani neví.“

„Kdo by jí to také řekl?“ — pravila panna Felicie. — „To, prosím, buďte úplně bezpečeni; ostatně také nikdo...“

„Ve městě to již všichni vědí“ — dodal strýc. — „Zítra shromáždí se v kostele kde kdo...“

Panna Felicie tonula v slzách.

„Ano, jediné nám zde zůstalo“ — šeptala přerývaným hlasem — „jediný jen Bůh!“

Vešli do salonu, a já v témž okamžiku druhými dveřmi běžel k Leonii, která měla v ložnici cosi na práci.

Byl jsem nepochybně velice v obličeji vyměněn, neboť Leonie, vstávajíc od své práce, obrátila na mne svoji pozornost, čehož jindy nečinila.

„Co je ti, Štefku?“ — tázala se. — „Lekl snad jsi se něčeho, či co?“

„Leonie“ — začal jsem, zajímaje se. — „Leonie... něco strašného... Panna Felicie... strýc Ksaver...“

A propukl jsem v pláč.

Leonie spráskla rukama.

„Matko nejsvětější“ — vzkřikla — „jistě náš Stanislav...“

A běžela do salonu.

Toho večera neviděl jsem již ani Leonie, ani panny Felicie, ani matky. Horpyna, komorná, odstrojila mne a zůstala u mého lůžka, dokud jsem neusnul, vyprávějíc mně pohádky. Uměla je vyprávěti

velice krásně a mně to bylo vždycky jaksi největším vyznamenáním a odměnou, když dovoleno mně jim naslouchati; tentokráte však neslyšel jsem ani slova. Cítil jsem, že se stalo něco hrozného, ale nevěděl jsem, co. Jen tolik jsem věděl, že se jedná o Stanislava.

II.

Druhého dne oblékal jsem se sám v pokoji, nevida od rána živé duše, když v tom najednou vzbudil moji pozornost hrkot vozu, který zastavil před naším domem.

Ulička, ve které jsme bydlili, byla jen postranní a málo obydlena. Mezi ohražujícími ji parkány zřídka kdy vůz projel — kočár snad nikdy. Proto tím více zajímala mne krásná ekvipáž s livrejovaným sluhou, stojící před domem. Vyběhl jsem do předpokoje. Panna Felicie potkala se tam právě se vznešenou dámou, kterou uváděla do salonu. Poznal jsem v ní kněžnu. Vídal jsem ji nejednou, ale vždycky opěšalou a ve smutku. Teď zarazil mne především její ústroj, na nějž moje oko nebylo zvyklé: mělať popelavé šaty a fialové květiny na klobouku.

Vzpomněl jsem si v té chvíli na barevné kokardy a stužky, jimiž několikráte panna Felicie zdobila matce mojí černý její oděv. Dle toho poznal jsem již vždycky, že matka jede k audienci k panu generálnímu gubernátorovi. Podle všeho musila tam nyní kněžna také jeti.

Po několik minut ozývala se v saloně i ložnici úryvková rozmluva. Konečně otevřely se dvěře a matka vešla do předpokoje, zavěšena v rámě kněžny, bledší a vysílenější než kdy jindy. Panna Felicie běžela za ní, zdržujíc ji ještě a připínajíc jí fialovou šerpu kolem černého klobouku.

„Ještě chvílku, prosím“ — volala všecka udýchaná. — „Ještě to dobře neleží. Mohlo by se to rozepjati a řeklo by se pak, že ráčila jste schválně přijeti ve smutku.“

Kněžna podívala se na hodinky.

„Máme dosti času“ — pravila. — „Generálová nesnídá dříve, až kolem desáté, a tu bych ji ráda zastihla.“

Matka moje stála nepohnutě a lhostejně, jakoby neviděla ani neslyšela, co se s ní děje. Panna Felicie točila se kolem ní, vystupujíc na špičky a nadskakujíc dle svého zvyku. Konečně byla hotova, když byla ještě stuhu od klobouku v kokardu na krku svázala.

„No, teď to bude držet“ — pravila, odstupujíc.

Matka konec stuhy zvolna k očím vznesla a potom zmuchlala ji v rukách.

„Když si pomyslím“ — mluvila ke kněžně hluchým, strhaným hlasem — „že tam moje dítě v bídě a nouzi smrt očekává, krvácí mně srdce a zoufalost se mne zmocňuje, když si vzpomenu, že mám jíti k nim, k těm... před nimi se plaziti a je o slitování, milost, život prositi... a k tomu všemu ještě barevnými kokardami se zdobiti...“

„Vždyť to všechno děláte pro svého syna“ — zašeptala kněžna, objímajíc její matku.

„Pro Stášu, našeho hochu drahého“ — dodala panna Felicie, sklánějíc se k její ruce.

Dvéře za nimi zapadly. Chvíli bylo slyšet kroky na schodech, potom z ulice doletěl sem třeskot zavírajících se dvířek a hluché drkotání vozu po blátivé ulici. Potom bylo ticho. Otevřel jsem dvéře, chtěje vejíti do jídelny, leč v tom zadržel mne hlas panny Felicie.

Podíval jsem se na ni. Seděla v koutě předpoškoje s rukama bezvládně spuštěnýma, očima nehyb-

nýma, skleněnýma. Jindy tak živá a čilá! Její dolíčkováný obličej o nepravidelných, tvrdých rysech byl ošklivější než obyčejně. Nos zčervenal a zešpičatěl, hlava třásla se jí jako nějaké stařence a po žlutých lících splývala jí zvolna jedna slza po druhé.

Nemohu říci, že bych ji byl miloval. Nedovedl jsem také tenkrát oceniti její velikou oddanost k celé naší rodině, ani ty její krásné ctnosti, které se u té poctivé staré panny, která třicet let sloužila již naší rodině, skrývaly pod rouškou divných jejích rozmarův a slabůstek. Viděl jsem jenom odpuzující tu roušku, která mně vždy tolik směšnou přicházela, a pamatoval jsem si dobře, že pro mne panna Felicie byla jenom kodeksem způsobnosti, slušného chování a dobrých mravů, vzpomínka na ni vybavovala vždycky spolu i vzpomínku na její broukání a gramatická pravidla, ba nechyběl ani onen šál, kterým zahalovala mně krk i v nejteplejší letní dny. Teď však přiskočil jsem k ní, a tule se k ní, objímal jsem ji, jako jsem to matce své dělával.

„Co je vám, Felicie?“ — zvolal jsem. — „Proč pláčete?“

S neobyčejnou něžností přivinula mne k svému srdci.

„Proč?“ — odpovídala v slzách — „proč? Ach, kdybys raději nedověděl se toho, ubohý můj hochu!“

Opětně byl jsem ubohý. Proč?

„Je snad Stášovi hůře?“ — otázal jsem se.

Panna Felicie zakryla si obličej rukama.

„Hůře, o mnoho hůře“ — řekla přitlumeným hlasem. — „Modli se za něho, Štefku. Bůh často vyslyší dětskou modlitbu. Anebo pojď se mnou, půjdeme do kostela.“

Za chvíli jsme vyšli. V kostele modlilo se plno osob, zrovna jako v neděli. Před oltářem Matky Boží po pravé straně bylo až černo, tolik dam v hlubokém

smutku klečelo tam vedle sebe, nebo křížem leželo. Panna Felicie, držíc mne za ruku, vedla mne tam.

„Klekni, Štefku, a modli se, modli se vroucně za nešťastného Stášu.“

Sama klekla a za chvíli s hluchým zasténáním roztáhla ruce a položila se křížem na chladnou a vlhkou podlahu.

Před oltářem Bohorodičky sloužil kněz mši sv. Byl to páter Osmulský, týž, o kterém jsem slyšel, že zpovídá vězně v pevnosti a doprovází je na poslední jejich cestě — na smrt. Byl to mladý kněz, kolega Stášův z dob studijních. Matka moje měla ho velice ráda, protože mohla s ním mluvit o svém synu. Býval také často u něho, a mně nejeden zimní večer utekl nasloucháním jeho zvuknému a kovovému hlasu, který zněl mi v uších jako krásná hudba.

Dnes mu hlas jaksi nesloužil. Každou chvíli byl slabší a temnější, až při *Ite missa est* uvázl mu zcela v hrdle. Obličej měl celý vyměněný a bledý. Co se to jen stalo? Totéž pozoroval jsem i u všech známých, kteří byli v kostele — a bylo jich velice mnoho, téměř všichni — a všichni byli smutní, zaražení. Každou chvíli přicházely ještě nové dámy, z nichž každá líbala mne a poptavši se na matku, klekla si vedle mne. Teta Anděla, mamčinina sestra, lkala tu, všecka schýlena k zemi. Teta Zikmundová ležela křížem vedle panny Felicie, a tam u oltáře ke svému podivení viděl jsem babičku Justinu v pohyblivém jejím křesle; byla nejstarší v naší rodině, mrtvicí raněná, hluchá i slepá, která nikdy obydlí svého neopouštěla.

Zatím skončilo se poslední evangelium. Kněz klekl na stupně oltáře. V kostele bylo hrobové ticho, všichni zraky své upírali na oltář.

„Pomodleme se na ten dobrý úmysl, aby Bůh proseb našich vyslyšel. Prosme Matku Nejsvětější...“

Několik trhaných zvuků vzneslo se ku klenbě kostelní a zase bylo na chvíli ticho. Najednou v zadních lavicích někdo hlasitě zaplakal a v témž okamžiku celý kostel chvěl se bolným lkáním. Jako jiskra, padne-li neočekávaně na vysušenou a vznětlivou hmotu, vzplane ohromným plamenem a v okamžiku vše kolem sebe mořem ohně zaplavuje, tak i z těch přílišně obtížených a smutných srdcí, plných hořkosti a úzkosti, vytrysklo najednou na venek všecko, co v nich žal a utrpení tajilo. Leč v tehdejších dobách bylo dovoleno trpěti, nikoli však utrpení na jevo dávat i na ně si postěžovati. Kněz Osmulský vstal rychle a obraceje se k plačícímu zástupu, zvolal hromovým hlasem:

„Ticho, pro milost Boží, ticho!“

A napjal všechny své síly, aby přehlušil ten huragan stonů a výkřiků bolesti, a zaintonoval plným hrdlem:

„Pod ochranu Tvou...!“

I stalo se něco neočekávaného. Jek sice neustal, pláč neutichl, ale jek i pláč přešel nyní ve zpěv a modlitbu, spojil se s mocným hlasem varhan a z úst všech nesla se vzhůru nábožná píseň. Byla to píseň přece jen jiná, než obyčejně. Přerývána byla tokem slzí, které tak dlouho v hloubi duše byly tlumeny; ozýval se v ní bezměrný bol, jako bezměrným bylo neštěstí těch lidí, zvučela v ní beznadějná žaloba tady na zemi a spolu i prosba o slitování a milost, o trochu té nebeské rosy, která svlažila by ústa jejich utrpením vypráhlá i srdce touhou vyschlá. „Pod ochranu Tvou...!“ Ruce spínaly se a oči slzami zalité obracely se k tomu nebi, odkud jedině kynula jim naděje a ochrana, když na zemi všecko je pronásledovalo a klamalo. A všecka ta srdce smutná a obtížená skláněla se v prach před tou, kterou nazývali svojí „Paní“, a z úst bolem se chvějících plynulo pokorné

a vroucí volání: „Prosbami našimi nezhrdej v potřebách našich.“ Ach, ty potřeby byly tak veliké, prosby tak naléhavé, nouze tak nesnesitelná; leč ta, ku které obracely se zraky jejich, ústa i srdce, byla jejich Orodovnicí a Utěšitelkou, byla Královnou toho lidu od věkův!

Mnoho let minulo již od těch dob. Život sehnul mne již k zemi, srdce ztvrdlo a otužilo. Podzimní jíní pokrylo květy mé mladosti i vzpomínky let mého dětství, zničivši mnohé z nich, mnohé pak sežehnuvši k nepoznání. Viděl jsem utrpení i lid, který utrpením zmíral, patřil jsem na křečovitě svíjení umírajících, slyšel jsem sténání raněných. Žádný pozemský zvuk neutlumil však ve mně vzpomínky na hymnu, kterou slyšel jsem v kyjevském kostele v onen památný den, ponurý a temný jako ten, který přijíti měl po něm.

III.

Když jsme se vraceli domů, potkali jsme na schodech Leonii. Panna Felicie hned ji zastavila.

„Přijela již milostpaní?“

Leonie neodpovídala. Chytila pannu Felicii za ruku a vtáhla ji do jídelny; potom v koutě u okna něco jí trhavým hlasem vyprávěla. Slyšel jsem jenom výkřiky panny Felicie:

„Milosrdný Bože! Zítra! A ani viděti se s ním nesmíme! Matka se nesmí se synem rozloučiti! Jaké to neštěstí! Ó, Bože, Bože!“

Konečně byla Leonie hotova. Obě ženy propukly v hlasitý pláč a padly si v objetí. Ale panna Felicie v témž okamžiku přitlumila lkání.

„Tiše, pro Boha“ — zašeptala — „paní maršálková mohla by nás slyšet.“

Leonie zavrtěla hlavou i rukou.

„Paní maršálková je v ložnici. Je tam u ní pan prelát a paní podkomoří. Tam to není slyšeti. A ostatně je to jedno. Ví o všem.“

„I o tom, že se nesmí se synem rozloučiti?“

„I o tom.“

„A jak se to stalo? Slyšela's snad něco?“

„Kněžna to vyprávěla. Přijely prý do paláce a protože kněžna má k té Moskalce volný přístup, zaměřila tedy s naší paní přímo do jejích komnat beze všeho ohlášení, neboť jinak prý by ji jistě nebyla přijala. Generálová byla v hrozných rozpacích. Něco prý paní maršálkové nesrozumitelného zamručela a potom vzala si kněžnu stranou. — „Všecko je marné!“ — povídá. — „Darmo mně i té nešťastné činíte nepříjemnosti. Věc ta je již hotova. Můj muž včera večer potvrdil rozsudek vojenského soudu. Mně ještě před tím, nežli jste ráčila k vůli té záležitosti ke mně přijeti, zakázal do toho se míchat. Kdyby i chtěl něco učiniti, nemůže. On není carem — sám se bojí.“ — Kněžna ptá se dále: „Nedal by se snad přece uprositi? Snad by ho to pohnulo, když by viděl před sebou matku, o život jejíhož syna tu jde!“ — Moskalka však nechtěla ani slyšeti. Až konečně se rozplakala. — „Sudťe sama“ — povídá — „nejsem přece z kamene; mně je líto té nešťastné paní i srdce mne bolí, ale co je to všecko platné! Nevím žádné rady! Jedno jen bych mohla učiniti, ačkoli vím, že muž se bude na mne zlobiti: pustím vás do jeho kanceláře mými komnatami. Nepomůže to, vím to, leč nebudete si aspoň vyčítati!“ — Tak také učinila.“

„Milostpaní viděla tedy generála?“

„Ano. Klekla před ním na kolena, ona, která jindy za celý svět by toho byla neučinila. Leč co matka nečiní pro syna? Kněžna řekla, že byl jako z ledu.

Chladný a lhostejný, jakoby tu nešlo o život lidský. Ó, prokletec, kdyby..."

Panna Felicie zakryla jí rukou ústa.

„Ticho, Leonie, neproklínej, boj se Boha! Mluv dále. Co generál?“

„Zdvihl milostpaní, posadil ji, kázal jí podati vody a velice srdečně jí řekl, že nic nemůže učiniti, ale zhola nic. To zvíře v lidské kůži, ten kat v bílých rukavičkách. A Pán Bůh se na to dívá!“

Panna Felicie znova ji přerušila.

„Leonie, nerouhej se! Nepřičiňuj hříchu k tomu neštěstí. Staň se vůle Boží! Tedy ani viděti se s ním jí nedovolil?“

Leonie zavrtěla hlavou.

„Nemohu“ — řekl prý. — „Mám přísně zakázáno.“ — Potom povídá: — „Setkání se s ním působilo by zhoubně na vaše zdraví a jemu odebralo by klidu a resignace, které jest mu v jeho postavení tolik třeba.“ — Ó ten lotr, ten satan! — On stará se o zdraví naší paní, o klid našeho Stáši... Ó Jezu, Jezu!“

Panna Felicie mlčky sklonila hlavu.

„Kdo ví“ — šeptala. — „Možná, že bylo v tom přece trochu pravdy.“

To Leonii pobouřilo.

„Vy jim budete ještě jejich jednání schvalovati?“ — zvolala. — „Jestliže Stášu našeho nezachrání a naší paní — ó Matko Nejsvětější — nedovolí, aby ho ještě jednou před smrtí spatřila a s ním se rozloučila, co potom bude? Což ji to nebude do smrti hrýzti a trápit, že jí toho nedovolili?“

„Pravda“ — zašeptala panna Felicie, hlavu níže spouštějíc — „strašná pravda...“

Leonie chtěla ještě dále mluvit, leč v tom vešel do pokoje pan prelát.

„Panna Leonie má jíti k paní maršálkové“ — pravil.

Prelát Dobševič, zpovědník mé matky a přítel, rádce a duchovní správce celé naší rodiny, byl jedním z nejznámějších a nejváženějších osob v Kyjevě. Jeho suchý, asketický obličej s vážným profilem starce a hlubokým, chvílemi zpod keřovitého obočí jako blesk vystřelujícím pohledem, naplňoval úctou i ty, u kterých nebudil sympatie. Starý ten kněz z hlubin žmudských lesův imponoval spíše svojí postavou, jako kdysi proroci starozákonní, než vábil, jako ondy sladkosti plná postava sv. Františka Saleského anebo sv. Vincence de Paula. Bylo však v něm velice mnoho a velmi hlubokých citů; jelikož však čelo jeho již po tolik let vystaveno bylo nesčetným bouřím, zatlačeny city jeho do hloubi duše, a on se stal podobným granitu, o který tříští se s hukotem rozkácené vlny mořské. Teď právě musil na to hleděti, kterak cizí přesila, proti které celý svůj život s tichou litevskou vytrvalostí bojoval, přikládá sekeru k velikému dílu celého jeho života. Jako kněz a professor, poněkud i vůdce polské katolické mládeže na ruské schismatické universitě, nalézal se nyní v nejtěžší a nejstrašlivější chvíli svého života: vedle ortele smrti, který vynesena byl nad jeho katedrou v universitě i nad jeho milou universitní kaplí, musil teď hleděti na celé jedno pokolení mládeže, ohrožené vyhlazením nebo vyhnanstvím, zmírající ve vězeních pevností a v kazematách prozorovské bašty. A přece i teď stál ten starý kněz neochvějný a nepohnutý, jenom více brázd měl na čele, jenom sivé jeho oči smutněji a ledověji patřily zpod svraštělých brv.

Sotvaže Leonie odešla, obrátil se k panně Felicii, celující jeho ruku.

„Připravili jste všecko k pobožnosti? Zajisté zapomněli jste v tom vašem smutku a spěchu.“

Panna Felicie zalomila rukama.

„Opravdu“ — zvolala — „zapomněla jsem na to. Ale máme všecko doma. Jenom to musím uspořádati. Hned se do toho dám. Snad abychom spustili záclony, aby to někdo nezpozoroval a nedonesl.“

Byl v těch dobách plných hrůz a neštěstí v Kyjevě ten zvyk, že kdykoli větší nebezpečí hrozilo některému z pevnostních vězňů, a tím spíše, byli-li některý z nich odsouzen k smrti, že rodina a přátelé onoho nešťastníka po celou tu dobu, než věc byla rozhodnuta aneb ortel smrti vykonán, bděli ustavičně na modlitbách. Časně ráno scházeli se do kostela, kde všechny mše svaté byly obětovány na ten úmysl. V slzách křížem ležíce, přítomny byly pobožnosti matky, ženy a dcery těch, nad kterými právě vynesena byla ortel smrti anebo Sibiř. Když mše svaté byly ukončeny, zřízen byl u dotyčné rodiny pokradmu oltář, před který po řadě přiklekali známí a přátelé, bližší i vzdálenější, ano i neznámí, jež pojilo tolik bratrství soucitu, které v těch těžkých dobách bylo jediným jasnějším paprskem pro zbolavělá ta srdce a společným, pevně všechny vízícím poutem.

Panna Felicie za pomoci Leonie a tety Anděly pořídila v malém, temném pokojíku vedle ložnice oltářík. Na bílém ubruse, mezi šesti voskovými svícemi zářil zlatý oblek Berdyčovské Bohorodičky, a vedle ní začernalý, stříbrný relikviář, který měl praděd při sobě u Vídně. Tenkrát nezamykaly se dveře u předpokoje. Stále někdo přicházel a nezdržuje se, rovnou spěchal do improvisované kaple.

IV.

Vplížil jsem se potichu do ložnice. Matka seděla ve velikém fotelu u postele. Zdálo se, že spí, neboť měla oči přivřeny, nehybné, jakoby mrtvé, bez jediné krůpěje krve. Pan prelát stál vedle ní, drže v ruku svých ruku její bezvládně na zábradlí spuštěnou. Babička, paní podkomoří, seděla vedle shrbená, zraky majíc upřeny v ubohou tu tvář, ze které jakoby všechen život byl prchl. Leonie stála v hlavách, natírajíc její skráně jakousi tekutinou. U nohou klečela babiččina vnučka, sestřenka Anuše, v hlubokém smutku po otci, kterého před třemi měsíci Muravěv ve Vilně byl pověsil.

Hleděl jsem na to vše zaražen, ustrašen a mlčky, se široko otevřenýma očima. Rozuměl jsem již všemu: vždyť tolik již viděl a slyšel jsem od příjezdu našeho do Kyjeva! Stáša, můj jediný bratr, byl odsouzen k smrti, a zítra, zítra měl již na něm vykonán býti rozsudek, jako před tím stalo se Zieliňskému, Podlewskému, Rakowskému a mnohým jiným.

Kněz mě hned upozoroval. Musil na něco mysliti, neboť chvíli stál nepohnutě, dívaje se na mne, až potom chytil mě za obě ruce a přitáhl k matce a posadil mě na její kolena.

„Máš ještě jedno dítě, paní Kazimíro“ — pravil k ní. — „Upokoj se, opanuj svůj bol, pamatuj na zdraví, potřebuješ ho pro ně.“

Slova ta probudila matku z ustrnutí. Hledala mě kolem sebe, jako ve snu, ale když hlasitě pláče přitulil jsem se k ní, odstrčila mě od sebe.

„To není on!“ — zvolala bolestným hlasem. — „To není můj Stáša! Kde ten je, kde je můj prvorozený, nejdražší syn? Pusťte mne k němu, pusťte, nezdržujte mne! Nechť aspoň spatřím zdi, ve kterých ho vězní, — nechť vidím aspoň ony, kteří ho

střeží! Nechť mně aspoň dovolí na něho se podívat, aspoň jednou k srdci jej přivinouti... Ó, pusťte mne k němu, pro slitování Boží!“

„Pro milosrdenství Boží, upokoj se, paní“ — pravil kněz, zadržuje a znovu posazuje křečovitě se svíjející do fotelu. — „Paní vyslancová ještě jednou má prositi v Petrohradě o milost. Pan Ksaver sedí od rána v telegrafním úřadě, každou chvíli může tu býti s odpovědí...“

Zrak matčin se vyjasnil.

„Tedy ještě doufáte?“ — zvolala. — „Jest tedy záchrana ještě možná?“

„Veliký jest Bůh“ — pravil kněz. — „Do poslední chvíle máme doufat a čekat.“

Znovu klesla hlava matce na prsa.

„Ne“ — mluvila smutně — „všecko je marné. Srdce mi říká, že marno je všecko naše namáhání. Žádnému nedali milost, neudělí jí ani jemu... Ti ho nepustí ze svých spárů. Vypijí teplou krev jeho srdce jako krkavci. A na mě již nezasmějí se vícekrát milé jeho oči, které se v kolébce tak na mě smály, kdykoli jsem se k nim sklonila, a vyhasnou navždy ty moje hvězdy, oči mého Stáši... Nespatriím ho již nikdy, nikdy...!“

„Kdybys neshledala se s ním na zemi, sejdete se spolu v nebi, kde na tebe bude čekat u Boha“ — mluvil vážně kněz.

Ona přitakala hlavou.

„V nebi — vím to, vím, věřím v to, ale když je tam ještě tak daleko... Třeba ještě žíti a ten život je tak těžký, dlouhý. A kterak žíti tu bez Stáši? Vy tomu nerozumíte, vy toho neznáte. Řeknete snad, že se mi nedostává víry, že nemám dosti resignace. Já však pevně ve vše věřím, já neprotivím se ničemu. Jsem však matkou, a on, on mým milovaným synem prvorozeným... A oni mi ho chtějí vzíti, vzíti na

věky! A ani očím mým nedovolí, aby naposled ho shlédly, a já ho nesmím k srdci přivinouti! A já ho přece pod tím srdcem nosila, já život svůj vložila v drahé to dítě, a teď...“

Stáli jsme všickni bez pohnutí, tlumíce pláč a lkání. Ona taktéž nehybně seděla, oči majíc upřeny v dáli. V tom tichu rozléhal se její hluchý, bezzvukný hlas jako ston rozbitého zvonu.

„Pan prelát snad ani neví, čím bylo pro mě to dítě milované. Drahý můj Eustach otcem mohl býti mně, mladé dívčině, když si mne vedl od oltáře. Hospodářství, úřad a jiné záležitosti zabraly téměř všecken jeho čas, tak že doma býval hostem. Když na okamžik domů zaskočil, věnoval mně několik těch minut, a opět jsem osamotněla. Nám chybělo ono pouto, dítě, které by nás úžeji k sobě bylo připoutalo. A tak míjela mně v osamocení léta velice smutná. Vadl můj život, vadlo mé srdce. Myslila jsem, že již navždy to tak bude, že již slunce na mé dráze nikdy nezasvitne. Až konečně Bůh dal mi jeho...“

Odmlčela se na několik minut. My naslouchali slovům jejím, dech v sobě tajíce.

„Myslila jsem, že děckem již obdařeni nebudeme; když přijíti měl na svět, všickni jsme byli v očekávání, že bude mrtev. Když přobrala jsem se z dlouhých mdlob a ty, teto, podala's mi jej, nechtěla jsem ani věriti, že jest můj, že žije. Což tedy divného, že milovala jsem dítě to, tak dlouho toužené a konečně mně Bohem darované, vroucně, vášnivě, že milovala jsem je jinak, než se děti milují; ba snad i jinak, než se milovati má. Tím vroucněji jsem je milovala, že stalo se poutem mezi mnou a Eustachem a že tolik let bylo mým jedináčkem...“

„... Od narození Stáši všecko se u nás změnilo. Jím založen byl u nás pravý domácí krb, jím oživena byla manželská naše láska. Teď teprve poznala

jsem Eustacha, jakým byl a jak hoden byl mé lásky. teď teprve i on mě začal milovati. Ostatní dítky umíraly nám jedno po druhém, hned po narození. Tím více rostla naše náklonnost k tomu jedináčku, kterého nám Bůh zanechal. A on uměl si té náklonnosti zasloužiti!“

Kněz pokynul hlavou a rukou setřel si slzu s očí.

„Znám ho přece“ — zašeptal měkkým hlasem. — „Byl žákem mým až do poslední chvíle... Žákem mým milovaným.“

Matka nervosně sebou pohnula.

„Neznáte ho, aspoň ne tak, jako já. Nikdo nezná dítěte lépe nad jeho matku... Probděl jste nad ním tolik nocí? Modlil jste se k Bohu, aby raději život váš si vzal za život dítěte ve vašich očích hasnoucí? Stopoval jste každý jeho pohyb, každé jeho slovo, každou myšlenku, která se nově v jeho hlavě zrodila, každý cit, který jako jarní kvítek rozkvétal v malém tom srdéčku? Ne, cizí děti měl jste jenom, pane preláte; neříkejte tedy, že znáte, že milujete, jak jen matka zná a miluje!“

Umlkla, vysílena jsouc tím výbuchem. Kněz na to nic neodpověděl, jenom znovu ruku její sevřel svými dlaněmi.

Po chvíli začala jiným, měkkým, tlumeným hlasem.

„Vzpomínám si, kterak, když byl ještě malý, přišli k nám vojáci. Odpočívali u nás po dlouhém pochodu. Důstojníci byli u nás na obědě, na dvoře hrála vojenská kapela, byly tam bubny, byli i zpěváci. Malý Stáša zalekl se toho křiku, třeskotu zbraní a vojenských mundurů, přitulil se ke mně a pláče šeptal: „Maminko, ty mne jim nedáš, že ne?“ A když jsem ho upokojila, prosil dále: „Slib mně, maminko, že mne jim nedáš!“ Slíbila jsem mu to, upokojila ho na novo, a smála jsem se, abych ho spíše upokojila,

ačkoliv srdce svíral mně strach a bol. Což když budu nucena jim ho dáti, až doroste? Což nebudu-li moci slibu svého dodržeti? A stalo se ... musila jsem jim ho dáti, a teď ... teď vezmou si ho navždy a nikdy ...“

Kněz ji přerušil.

„Duši mu vzíti nemohou. Tělo jeho mohou trýzniti, ano i zabíti, ale duši jeho smrt vysvobodí. Vráti se k nebeskému Otci, jako motýl, který z kukly byl vylétl, jako orel v zář sluneční se vznášející, vrátí se omytá krví mučednickou, aby byla odměněna.“

„A já“ — zvolala. — „Co já budu dělati? Jak jen budu žíti bez něho?“

Kněz přísně na ni pohlédl.

„Miluješ ho a sebe v něm?“ — otázal se. — „Lito ti ho pro Boha? Chtěla bys viděti ten čistý a nevinný život, který v oběť má býti vydán, zkalený nouzí a bídou tohoto slzavého údolí, zlomený zklamáním a utrpením, dokonávající bez chvály a užitku?“

„Teď mi ho umučí, zabijí!“

„Bůh žádá obětí na ukročení svého hněvu. Každá oběť, zvláště pak nevinná, přibližuje hodinu milosti a odpuštění, převáží mísu spravedlnosti... Nežel ho, obětuj svého syna, obětuj srdce své vlastní... Toť vůle Boží. Toť oběť pro vykoupení mnohých...“

Na chvíli zavládlo ticho.

„Vím o tom“ — začala tiše moje matka. — „Vím, že Bůh žádá oběti ode mne, že třeba ji přinést, že všecken odpor je marný. Ale když je to tak těžké, až srdce krvácí. Chtěla bych říci: buď vůle Tvá — ale nemohu, nemohu...“

„Ale máš!“ — pravil kněz. — „Jsi křesťankou!“

„Jsem, chci jí býti stále, chci se poddati. Jen v tom jediném... Mně o dítě tu jde — o Stášu mého!“

„On taktéž se modlí v této chvíli. Páter Osmulský jest u něho, jako já jsem u tebe. Ale ten jistě se nevzpouzí.“

„On? Můj Stáša? Ó nikoliv! On je odvážný. On vždycky říkával, že chce zhynouti v boji moskalskou kulí. Ale teď zhyne, ne však v boji, ale kulí ano . . . Ó Bože, Bože!“

„Vrať se k tomu Bohu, před kterým on se teď koří. Spoj se s ním. On odevzdaně, poslušně jde zárnou cestou ke svému Bohu. A ty se chceš s ním rozestati na věky, ženo slabého srdce? On teď opakuje slova modlitby Páně, a ty ho nedovedeš následovati?“

Při těchto slovech klekl, nepouštěje její ruky. Klečeli jsme všickni. V hluchém, hrobovém tichu nesl se zvolna a velebně hlas starého kněze. Jemu přizvukoval hlas ženský.

„Otče náš, jenž jsi na nebesích . . .“

Slova plynula jedno za druhým, až najednou matka přestala.

„Buď vůle Tvá!“ — opakoval kněz.

Matka moje sklonila hlavu k zemi a mlčela chvíli, těžce oddychujíc. Konečně pozdvihla vzhůru na smrt bledý svůj obličej, v němž uhostil se jakýsi divný klid.

„Buď vůle Tvá!“ — pravila volně.

V.

Svíce hořely, vrhajíce ve tmavé kouty pokoje mihotavé paprsky.

Byla ještě noc, ale okny prodíralo se již mušelinem spuštěných záclon nevýrazné šero, bledé a smutné, které zvěštovalo pozdní, podzimní jitro. Čas od času vstávala některá z klečících nebo křížem na podlaze ležících žen, zdvihla se a matným, nejistým

krokem táhla se jako stín pokojem, plným černých stínů. Ticho panovalo všude. Jen časem ozval se šepot modlitby, anebo ze sousedního salonu zaléti sem pootevřenými dveřmi polohlasně vedený hovor.

Probudil jsem se před několika minutami. Znaven a uplakan usnul jsem po půlnoci nepokojným spánkem v koutě pohovky a v rozespalosti díval jsem se na ten divný a ponurý obraz. — Hledal jsem matku. Ležela křížem na podlaze, tak, jak jsem ji viděl před několika hodinami. Vedle ní klečela teta Anděla a panna Felicie.

Babička moje Justina seděla dosud jako večer nepohnutě ve svém fotelu u samého oltáříku, s obličejem vyschlým jako pergamen a s široko rozevřenýma očima, bez lesku a života, podobna spíše voskové figuře, nežli živoucí bytosti. Jenom ruce, mrtvice ušetřené, volně se pohybovaly, mechanicky propouštějíce v prstech růžencové korálky, a čas od času rozléhal se tišinou noční bezezvučný a strhaný její hlas, dobývající se z hloubi prsou jakoby z podzemní propasti, a pokojem nesla se smutná, ponurá slova žalmu. Bylo cosi dojemného i strašného zároveň, slyšeti tu stařenku, pro kterou na věky zhasla všechna světla a na vždy zníti přestaly zvuky pozemské, když s prorokem volala k Pánu zástupův střídavě o milosrdenství a pomstu:

„Dokud, Pane, zapomínati budeš na mě a tvář Svou ode mne odvraceti budeš? Dokud nepřítel můj panovati bude nade mnou?

— Kteréhož ústa plna jsou hořkosti a zrady, který spolčení tajné činí s mocným, aby zavraždil nevinného?

— Neboť shlédli s vysokosti Svě svatyně, aby slyšel vzdychání vězňů a propustil syna povražděných.

— Na slovo jeho čekala duše moje, naději měla duše moje v Pánu.“

Ó, žel! Pro Stašu nebylo již naděje, aspoň ne na zemi...

Z tmavých těch stínů, spoře jen chvějícími se paprsky hromniček osvětlených, najednou mě obešel strach. Zdálo se mně, že temné ty postavy, k podlaze nakloněné, jsou řadou mrtvol černým rubášem potažených, a babička Justina se svojí voskovou, nehybnou tváří že jest také mrtva, a hlasitá její modlitba toť že jest hrůzyplný hlas z hrobu vycházející. Vstal jsem a hmataje kolem sebe v tom přítmí a klopýtaje o nábytek, se vzlykotem běžel jsem do salonu. Ve dveřích zastavila mě Leonie.

„Je tam panna Felicie?“ — otázala se šeptem.

„Je... Není... Nevím... Já se tam bojím... Já nechci...“

A věšel jsem se jí na sukně.

„Jděte mi pryč se svým pláčem“ — zasyčela skrze sevřené zuby. — „Takové neštěstí, a on se maže. To jstě si vybral krásný čas!“

A odstrčivši mě, zavolala tiše otevřenými dveřmi pannu Felicii.

V saloně hořelo několik svící a na velikém stole lampa, kde stál též dýmající samovar s celým čajovým příborem. Několik osob skupilo se najednou v protějším rohu pokoje kolem strýce Ksavera, který právě odněkud přišel, neboť měl na sobě mokré kožich a čapku v ruce.

Panna Felicie hned k němu zaměřila.

„Přišel telegram z Petrohradu?“ — zvolala. — „Jest naděje?“

Strýc Ksaver byl velice vážný a bledý jako smrt, on, z jehož tváří jindy krev tryskala a veselí se usmívalo. Ano i vous mu sklesl a ruka se chvěla, když pomačkaný papír podával panně Felicii, aniž co řekl.

Ta vytrhla mu jej z ruky a chvíli zkoušela, zdali jej přečte.

„Nemohu!“ — zvolala konečně. — „Slzy mně nedají.“

„Půjč mně to!“ — pravila babička podkomoří.

A tiše, šepotajíc, ale srozumitelně přečetla několik slov.

Nemohu si již dnes na ně vzpomenouti. A proč také? Vím jen tolik, že vyslancová oznamovala paní kněžně, že všechno úsilí její je marné, a že soukromá audience, o kterou v záležitosti Stášově prosila, určena jest — na čtvrtek odpoledne.

A čtvrtek byl dnes! A dnes ráno měl býti rozsudek vykonán.

Dlouhou chvíli nikdo nepromluvil. V posledních těch dnech prolito již bylo tolik slz, že zřídlo jejich vyschlo. Všichni stáli tiše a nepohnutě, očí nepozdvihující, jenom křečovitě dlaně svírajíce. V tom zvolna tloukly nástěnné hodiny.

Strýc Ksaver zdvihl najednou hlavu, jakoby se ze sna probudil.

„Šest hodin...“ — zašeptal. — V tu hodinu... má býti přece...“

„Ježíš, Maria!“ — zasténala panna Felicie. — „V tuto hodinu, v tuto chvíli...“

A nedomluvivši, běžela do druhého pokoje a lkajíc vrhla se před oltářem na tvář.

Ostatní jeden po druhém ji následovali. Strýc Ksaver klekl si na prahu na obě kolena a sklonil se tak, že čelem téměř podlahy se dotýkal, a hlasitě zavzlykal.

Ranní šero věstilo den mlhavý, těžký, smutný. Oknem vkrádaly se do pokoje pruhy bílého světla, zápasíce se žlutým světlem voskových svíc a dodávající bledým tvářím barvy mrtvol. Klečeli jsme všichni v hlubokém mlčení. Jen časem tajený vzlykot,

ston anebo hlasitější slovo modlitby přerušilo hrobové to ticho.

Matka neustále ležela křížem na podlaze, jakoby byla mrtva.

Nevím, jak dlouho to trvalo. —

Na ulici ozval se rachot povozu, potom bylo slyšeti kroky na schodech a pak v předpokoji. Někdo vešel a zastavil se v jídelně, jakoby váhal.

Z nás nikdo se ani nehnul. Klečeli jsme všichni i nadále, jenom hlubší ticho ještě zavládlo. Srdce takměř tlouci nám přestalo. Cítili jsme i domyslili jsme se všickni, že kroky ty značí něco strašného. Blížilo se, co jsme všichni očekávali... Nikdo však neměl tolik odvahy, aby vyšel vstříc.

Na prahu stál páter Osmulský, na smrt bledý, ukláněje se. Za ním stál pan prelát, podpíraje ho.

Matka vzchopila se najednou a klečíc, hlavu obrátila k příchozímu.

Z úst, horečkou spečených, vydralo se jediné slovo:

„Už!?“

Páter Osmulský přikročil k ní, všecek se chvěje. V rukou držel něco a podával jí to. Byl to škapulír a křížek s medailonkem.

„Prosil mne, abych odevzdal to matce.... bratru...“ řekl přerývavým hlasem.

„Děkuj Bohu, dcero!“ — ozval se prelát. — „Bůh tě učinil hodnou, že jsi dala mučedníka vlasti, duši čistou nebi. Tam čeká na tebe v této chvíli, prosí pro tebe o zmužilost, odvahu.“

Matka chvíli nepohnutě klečela, ústa majíc přitisknuta ke škapulíři. Klečel jsem vedle ní. Přivinula mě k sobě a škapulír i křížek přitiskla k mým ústům.

Na škapulíři byly dvě vlhké, rudé skvrny.

„Líbej, cti, následuj...“ — šeptala. — „Toť krev tvého bratra, krev našeho Stáši. To za Polsku, za víru...“

A opět bylo ticho. Najednou rozlehl se v tom tichu hlas babičky Justiny. Slepá a hluchá nebrala účasti na tom, co se kolem ní dalo, a v době všeobecného zděšení nepohnutě, jako mrtvá seděla ve svém fotelu. Teď stalo se s ní něco divného. Hlava se zdvihla, skleněné a mrtvé oči vyjasnily se neobyčejným leskem, na tváři zachvěly se známky života a hlas nabyl nebývalé síly. I slyšeli jsme ústa její pronášeti slova Písma: „Já jsem vzkříšení a život; kdo ve mne věří, neumře na věky.“

„Slyšíš“ — řekl prelát. — „Syn tvůj žije! Zemřel jako světec — živ bude na věky!“

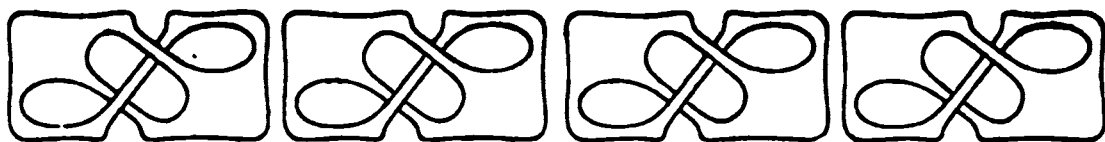
Matka chvíli mlčela, tvář svou skrývajíc ve dlaních. Konečně zdvihla hlavu — i podivil jsem se, vida ji tak klidnou.

„Věřím v to“ — pravila tiše. — „Věřím celým srdcem a děkuji Bohu. On dal, On vzal... Vzal ke Své chvále, vzal k Sobě oběť nevinnou... Vůle Jeho je svatá! Nechť stane se, jak On chce, a ne jak já!“

A znovu se křížem požehnala. Nikdo již více úst neotevřel, jen starý kněz klekl před oltářík, modlíc se hlasitě:

„Anděl Páně...“





Bez lásky.

Napsala A. M. L.

Je-li na světě něco oku i srdci milejšího, než pohled na mladý, zamilovaný a šťastný párek? A něco podobného měli jsme před očima, dívali-li jsme se na slečnu Cecilii a pana Zdislava. Ona svěží, hezká, života i zdraví plná, se stálým úsměvem na všecken svět a lidi v něm, na budoucnost a — svého snoubence. On, mládenec vysokého vzrůstu, tím úsměvem své milenky jako opojený, v duchu sobě přísahal, že úsměvu toho nikdy vědomě v slzy nezamění, že nikdy nebude příčinou zklamání té milované bytosti, aniž zavdá příčiny k hněvu a trápení, nejen že milovati ji bude celou svou duší až do posledního okamžiku svého života, ale že pečlivě odstraní jí každý kamének, každý trn, ba i tu nejmenší hrudku tvrdé země zpod jejích nohou. A tak od rána do noci zpívali stále týž nezměněný hymnus lásky. Kromě krásy a vznešeného jména měla Cecilie i dosti značné věno. Pan Zdislav vlastně žádného jmění neměl a i jména dodělal se svou vlastní pílí, ale obého nabyl tak rychle a skvěle, že plody jeho štětce známy byly nejen po celé Polsce, ale i za hranicemi, kde čilá byla poptávka po obrazech polského malíře. Neobyčejný talent sílený láskou k povolání zajistil tedy budoucnost mladému umělci; měl před sebou širokou cestu, která se mu den ode dne stále víc a více zlatem a slávou vystýlala. — Cecilčini rodiče, kteří

již od pradávna žili a pracovali na velkostatku, byli by svému jedináčkovi rádi vyhledali nějakého venkovského šlechtice, který by od nich nebyl příliš vzdálen; a proto znepokojovalo je trochu vždycky více méně odvážné a pohnutí plné umělecké povolání příštího jejich zete. Ale kterak možno odporovati tomuto svazku, když proti panu Zdislavovi ničeho neměli a Cecilie — jedináček — jej miluje! Proto si řekli: „Že by s ním nebyla šťastna, o to se nemusíme strachovati!“ A při zasnoubení žehnali srdečně u nohou jim klečícímu páru, ovšem že se slzami v očích, hledíce myšlenku o svém osamocení jako hříšné jakési pokušení od sebe oddáliti.

Do svatby chybělo již jen čtrnáct dní; po tu dobu připravovalo se v Rožnově pilně všecko k nastávajícímu veselí, jehož lesk vyrovnati se měl lásce, kterou rodiče chovali ke svému jedináčkovi. Pan Josef nyní mnohem častěji prohlížel stáje, kůlny a sklepy. A jeho manželka majíc po ruce hojně sloužících, sepisovala celé archy příprav, které ještě několik dní před svatbou měly býti vykonány. Ale nejvíce práce k blížící se slavnosti měla panna Kristina, již bylo se starati o to, aby veselí skvěle dopadlo. S vycházejícím sluncem vstávala a večer, když ostatní v saloně se bavili, zpívali, ano když již celý dům v spánek byl pohroužen, panna Kristina sedíc ve svém pokojíku pořádala ještě různé seznamy a činila poznámky, aby se na nic nezapomnělo, nic nevynechalo. A kým byla panna Kristina v Rožnově? Hospodyní snad, nebo klíčnicí? V pravdě nezastávala žádného z těchto „vyšších“ úřadův, ale byla v domě „vším“; mimo to pak byla dosti blízkou příbuznou, ale „chudou“ příbuznou; mohlo se jí tedy všecko svěřiti, všecko se mohlo na ní žádati, se vším se na ni vždycky spolehnouti, ale nějak zvláště jí se zabývatí nebylo třeba. Jak krásné to vyznamenání příbuzenstva!

Otec Kristinin, pan Izidor, bratranec pána na Rožnově, oženil se ve svém dvaadvacátém roce s chudou dívčinou, kterou miloval, ovšem že proti vůli svých rodičů; nebyl-li to blázínek! — A ona k tomu ke všemu měla ještě zárodek prsní nemoci. Muž její zavezl ji tedy do Palerma, odkud „blázínek“ ten po dvouletém pobytě vrátil se ke své matce do Podolí s tříměsíčním dítětem na rukou, jež dlouhou tou cestou velice bylo usláblo, a se jméním již také ne příliš velikým. Se vší odhodlaností zabral se do práce na svém otcovském podílu, až dosud matkou řízeném, leč zaměstnání tomu byl již odvykl a proto mu všecko jaksi padalo z rukou; hnětlo ho to a mimo to po své zemřelé ženě tolik tesknil, že ho zármutek tento spolu s nadměrnou prací do hrobu sklátily. Odevzdav v ruce matčiny několikaletou dcerušku, uložil se k smrti jako k nějakému spánku, netoliko s úplným odevzdáním se do vůle Boží, ale i s opravdovou — ovšem že před matkou opatrně tajenou — radostí, že tam na věčnosti dojde odpočinku, klidu, a konečně že opět shledá se s milovanou ženou, po níž tolik se natesknil. Zakusiv mnoho na tomto světě, zajisté obdařen byl tam na věčnosti milosrdným Bohem tím, po čem duše jeho práhla. A týž milosrdný Bůh sílil smrtí synovou opuštěnou matku, aby svěřenou sobě vnučku tak vychovala, by jí na duši i na těle sil v tom „sirotčím údělu“ nechybělo. Zásady své vštěpovala v mladé srdce sirotkovo beze vší známky smutku, žalu nebo hořkosti; naopak pečovala všemožně o to, aby přesvědčila ji, že v práci a plnění povinností najde netoliko pokoj své duše, ale i srdce že nabude úplné svobody. A vyměřeného cíle dosáhla šedivá již babička tak, že když na ni přišla řada, aby starosti vezdejšího života zaměnila za věčný klid, zůstavila zde šestnáctiletou vnučku, silnou a svobodnou, práci uvyklou, která po pozem-

ském štěstí nebažila, zkrátka duši, která sama již prozrazovala sirotčí svůj osud.

Když bylo po pohřbu, pronajal pan Josef trochu z ohledu na svoji povinnost a trochu z lítosti nad osudem ubohého sirotka mizernou její vesničku a vzali Kristinu k sobě do Rožnova, ačkoli se nemohli dlouho rozhodnouti, jaké by jí vyměřili zaměstnání. Leč Kristina hned prvního dne pochybnosti jejich zvrátila, přijímajíc jen tolik ochrany a důkazů přízně, kolik jí poměr její ke strýci dovoloval, hledíc však zároveň za přízeň tu odvděčiti se všelikou prací, již vykonati byla s to. A že jí téměř žádná práce nebyla cizí, o tom se manželka pana Josefa v krátkém čase přesvědčila. A tak také již za několik neděl spočívaly na bedrách tiché a pracovité dívčiny všechny povinnosti a s nimi nerozlučně spojené starosti o domácnost a řízení celého hospodářství, což bylo manželce Josefově k nemalé potěše, jelikož k zaměstnání tomu nejevila pražádné chuti. Se zámeckým a hospodářským služebnictvem nebyly od těch dob žádné roztržky, neboť Kristina osobně se přesvědčivši o vykonané práci — ačkoli ani nejmenšího zanedbání nedovolila — nemusila také nikdy vymáhati od některých sluhů práce, jež síly jejich přesahovala; stanovivši si pravidlem svého jednání rozvážnost a spravedlnost spolu s neoblomnou vůlí, vzbuzovala všude všeobecnou úctu a dobrota jejího srdce budila jí zase všeobecnou lásku. Paní teta nemohla se ani vynadiviti, že od jistého času jde to v jejich domě všechno „nějak hladce“, že se na ni nikdo se žádnými žalobami neobrací, a že vůbec jí den ode dne víc a více starostí ubývá.

Tak asi vyhlíželo sociální postavení Kristinčino v Rožnově.

* * *

„Ale tebe člověk nikdy jinak nemůže zastati, nežli vždycky hluboce nějakou prací zaujatou“ — pravila jednoho dne slečna Cecilie, vcházejíc do pokoje své sestřenice, která schýlena jsouc nad hromadou kvitancí a účtův, zapisovala je právě do ohromné knihy domácích výdajů.

„Ať jsem prací zaujata, nebo ne, přece vždycky jsem ochotna s tebou si pohovořiti“ — a to řkouc, usedla s ní na pohovku pod oknem.

„Víš-li pak, Kristinko, že se ti velice obdivuji, ano obdivuji a... vysoce si tě vážím.“

„Vysoce, to je asi pravda“ — odpověděla Kristina se smíchem. — „Co pak tak neobyčejného dělám?“

„Děláš tady „všecko“, Kristinko. To jest ta „neobyčejnost“; a druhá zase je ta, že se tím nikdy a před nikým nepochlubíš.“

„To by ještě scházelo, abych se něčím takovým chlubila.“

„Ale když právě tohle nejsou jen tak „obyčejné“ věci. Já bych, Kristinko, nedovedla nikdy žíti jako ty a přiznám se ti upřímně, že mne to i trápí, neboť majíc za krátko spravovati svůj vlastní dům, cítím, že spadajících na mne povinností nebudu moci plniti.“

„A což je to tak strašná filosofie?“ — vesele zvolala Kristina.

„Já myslím, že ano, a právě proto ti ještě jednou opakuji, že si tě vysoce vážím.“

„No, tak mi tedy pověz, kterak ty na tu filosofii pohlížíš, kterou já, podle tvého zdání, z theorie v praksi převádím.“

„I mileráda, neboť již dávno chtěla jsem ti to říci. Tak hleď, Kristinko: co já nejvíce na tobě obdivuji, a čeho ti opravdu i trochu závidím, není snad tak tvoje praktická, intelligentní, neúnavná pracovitost.

jako spíše tvoje nikdy ničím při té práci nezkalená spokojenost.“

„Věř mi, Cecilko, to není žádnou psychologickou hádankou. Jsem při své práci spokojena, protože jsem do ní opravdu zamilována. To je všechno to tajemství.“

„Ale v tom právě vězí tvoje morální výše, že totiž sama jsouc duševně vzdělána a majíc v duševních požitcích zálibu (sama jsi mi to nejednou již řekla), máš zalíbení i v domácích pracích, které mne, ano i moji matku smrtelně nudí.“

„Možná, že tě přestanou nuditi, až se jimi budeš obírat ve svém vlastním domě.“

„Ó, nikoli! Té illuse já sobě nečiním. Mne domácí starosti vždycky a všude budou nuditi; vždyť já to bohužel dobře cítím. A tebe nenudí to ženské hospodářství v Rožnově, ačkoli není tvým vlastním.“

„To je něco jiného, Cecilko; byly jsme vychovány za docela rozdílných okolností. Mne již od malička babička práci navykala, ale navykala mne jí svobodně, s jakýmsi veselím, nedopouštějíc nikdy, abych práci považovala za něco krutého a dokonce snad i za neštěstí. Zamilovala jsem si tedy práci již za mlada, a obliba ta mně s pomocí Boží zůstane až do smrti.“

„Nemohla bys mně, Kristinko, aspoň trochu té záliby předati?“

„Mileráda bych tak učinila, Cecilko!“ — odpověděla Kristina a uchopila bílou, měkkou ručku své sestřenky svojí vlastní, nikoli však obyčejnou, zpracovanou rukou, na které však přece bylo znáti, že dlaň její nezahálí. — „Mně se zdá, že kdybys se upřímně snažila, abys odpor k domácnosti v sobě přemohla, že bys se ho také v krátkém čase zbyla.“

„Nemysli tak, Kristinko! Patříš na mne příliš růžovými skly. Ach, mne již při pohledu na ty pyra-

midy účtů, co tuhle leží na tvém stolku, hrůza a strach se zmocňuje! Dnes ráno, když jsem vstala, dívala jsem se na tebe oknem: tys stála na dvoře a kolem tebe děvčata, jimž udílela's potřebné rozkazy; ona dívala se na tě, jako na nějaký obraz, a ty, Kristinko — a tu právě vystupuje tvoje filosofie — nebylas nikterak unavena; naopak, tys vyhlížela tak spokojeně! Já na tvém místě byla bych si vlasy rvala zoufalstvím!“

„Takové krásné, zlaté vlasy!... Co by tomu pan Zdislav řekl?“

„Utrápil by se, opravdu utrápil, můj Zdislávek zlatý!... Ale proč vlastně já se mám tak předčasně soužiti tím, že se někdy s hospodářstvím nepohodnu? Na to bude dosti času, až se vrátíme nazpět. Po svatbě, jak ti známo, jedeme na celou zimu do Vlach; postarám se o to, aby zima ta při nejmenším trvala aspoň šest měsíců.“

„Taková šibřinková zima bude ovšem ve Vlaších řídkým úkazem.“

„Po té v těch jižních krajinách tak neobyčejně dlouhé zimě postarám se o to, aby mi nějaký upřímný lékař pro posílení nervů předepsal několikaměsíční pobyt v horách a pojedeme do Švýcar, třeba do Luzernu, po kterém tolik toužím.“

„A nebojíš se, Cecilko, že bys tím neobyčejným cestováním muži svému v jeho práci překážela? Umělci mají přece potřebí klidu, aby mohli myšlenky své na plátno přenášeti. Budeš-li tak s panem Zdislavem neustále jezdit s místa na místo, může také i jeho umělecký talent zmizeti spolu i s chutí k další práci.“

„A proč by si můj Zdislávek trochu neodpočinul? Moje věno vystačí na dlouho, a až bude Zdislav chtít opět se vrátiti ku práci, bude míti zakázek až, až...!“

„O tom, že zakázky míti bude, nikterak nepochybují; ale je dobře přece trochu i na budoucnost pamatovati.“

„Nač mysliti na to, co ještě není? Já chci užívati daného mi štěstí a nikoli soužiti se, kdo ví, jak odlehlou budoucností. A konečně i v Písmě sv. výslovně se praví: „Dostí má den na zlosti své.“ Vidiš tedy, že sám Pán Ježíš nedovoluje, abychom předčasně znepokojovali se tím, co teprve přijíti má.“

„Mně se zdá, že ta slova ve sv. evangeliu mají docela jiný význam.“

„A jaký myslíš, že jest jich význam?“

Ale na zvědavou tuto otázku krásné sestřenky nemohla již Kristina odpověděti, neboť volána byla najednou do hospodářství, kde přítomnost její byla nezbytnou. Políbila se tedy srdečně s Cecilkou a pospíchala co nejrychleji se svazkem klíčů v ruce z pokoje, zanechavši tam sestřenku svoji hluboce zadumanou. Po chvíli s jakousi dětinnou naivností zašeptala Cecilie polohlasně:

„Ta má více mravní ceny v malíčku, nežli já v celé hlavě, ale přece bych jen svoji dráhu s její nezměnila... Ó, nikoli... Do toho domácího jáma já se nedám zapráhnouti... raději budu čítat pěkné povídky, zpívat krásné písničky a po boku svého Zdislávka krásné věci vyšívati... Každý na světě má jiné povolání.“

Takový byl poslední výsledek filosofického hovoru obou sestřenek.

* * *

Asi týden před svatbou Cecilčinou očekávali v Rožnově příjezd staršího již, ale bohatého a... bezdětného bratra páně Josefova. Před desíti lety usadil se pan Romuald v Paříži, přijížděje málo kdy do

své otčiny; proto také poměry rodinné byly tu jaksi uvolněny. Byl opravdu toužebně očekáván, ale nikoli bez jisté obavy; matku Cecilčinu znepokojovalo, že takovému „Pařížanu“ nebude se u nich dostávatí takového komfortu, na jaký byl zvyklý; pan Josef, ačkoliv se upřímně těšil, že po tolikaletém rozloučení opět s bratrem se shledá, opakoval si stále v duchu, že bratr ten, uvyklý cizím mravům a způsobům, jistojistě nuditi se bude ve společnosti okolní šlechty, jež se měla v hojném počtu sjeti a dlouho tu pobýti, jelikož svatba jejich jedináčka odbývati se měla nikoli podle nynější mody, ale po způsobu „staropolském“. Mladé pokolení beztoho již jen z tradic ví, kterak taková „staropolská“ svatba vypadá; a oni chtěli se té tradice věrně přidržeti. — A slečna Cecilie? Ta samojediná očekávala příjezd pana Romualda s opravdovou nechutí, neboť mu nemohla zapomenouti, že když mu otec její psal, že Zdislav stane se jeho zetěm, odpověděl jim listem sice upřímným, ale ve kterém nikterak nezatajoval, že svazek ten s „umělcem“ mu není příliš po chuti.

„A kdyby mne strýc i vyděditi měl, nikdy mu toho nezapomenu“ — říkala Cecilie, ale říkala to tiše, aby snad se rodiče její o pocitech jejích vůči panu Romualdovi nedověděli.

Kolem šesté hodiny večerní kázal pan Josef zapřáhnouti nejlepší koně do nového kočáru a jel sám pro bratra na nádraží; a jeho manželka, sotva že zaslechla drkot příjíždějícího povozu, vyběhla všecka rozechvěna na předsín a s úsměvem vztáhla ke švagrovi obě ruce. Pan Romuald upřímně a srdečně se švagrovou se přivítal, což ji hned uspokojilo. Po tomto neočekávaně příjemném přivítání obrátila se ke svému muži; ale pohlédnuvši naň, vzkřikla udivením:

„Ježíš, Maria! Co je ti Josefe?“

Na smrt bledý pan Josef stál na svém místě jako přikovaný.

„Seslábl's snad najednou, anebo co se ti stalo?“

„Hlava mne rozbolela“ — odpověděl muž hlasem divně přibarveným. — „Ale pojďme do bibliotšky, Romuald se trochu u kamen ohřeje. Pojď s námi.“

Šla za nimi se srdcem stísněným, všecka se chvějíc, neboť předvídala, že nějaké neštěstí se zavěsilo nad jejich domem.

Kristinka v tom čase seděla opět ve svém pokojíku, končíc nějakou důležitou práci. Za chvíli zaklepal někdo na její dvěře.

„Prosím, vejděte“ — pravila a uzřevši sloužícího dodala: „Co se stalo, Jiříku?“

„Páni se dávají poroučet a prosí, aby slečna Kristinka přišla do knihovny, ale prosí mnohokrát, abyste přišla hned.“

Kristina odhodila práci a rychle pospíchala do knihovny. Vstoupivši tam, postřehla hned na první pohled, že se stalo něco zlého. Strýc Josef strašně vyměněn nervosně procházel se po pokoji; tetinka zas křečovitě lkajíc, oběma rukama tvář si zakrývala. Všecka udivena dívala se na ně a že pak oba mlčeli, nemohouce podle všeho ani slova ze sebe dostat, přistoupila k panu Romualdovi u kamen stojícímu a řekla:

„Pro milosrdenství Boží mně povězte, co se tu stalo?“

Pan Romuald odpověděl stísněným hlasem:

„Přihodilo se neštěstí na dráze; u samého města srazily se dva vlaky. Několik lidí se zabilo; mnohem více však je raněných; mezi těmi posledními nachází se i pan Zdislav.“

„Svatý Bože!“ — zvolala Kristinka a kleknuvši k tetičce, objala ji, tulíc ji k sobě vroucím políbením.

Nastala chvíle mlčení; jenom pláč a vzlykání bylo slyšeti. Mlčení to přerušil pan Romuald:

„Musíme konečně i ubohou Cecilku opatrně o tom zpravit, aby se to snad zatím nedověděla od služebnictva.“

Při vzpomínce na dceru ubohý pan Josef hlasitě zalkal. Kristina k němu přiskočila; tu on položiv jí obě ruce na ramena, divně změněným hlasem jí řekl:

„Slituj se nad námi, Kristinko, a zprav o tom Cecilku!“

Němým pohybem, plným strachu a žalosti, zakryla si ubohá Kristina oběma rukama obličej, ale již po chvíli, pocelovavši chvějící se ruku strýcovu: „Jdu k Cecilce“ — řekla s upřímnou prostotou, již si přízeň pana Romualda na vždy zajistila.

Kráčela volně k pokojům své sestřenky, sestavujíc si myšlenky i slova, jimiž měla za chvíli děsný ten osud Cecilce sdělit. Chvěla se po všem těle, nohy jí stále klesaly, ale ani v myšlenkách jí nenapadlo, proč zrovna ona — a nikoli strýc, anebo tetička — má strašnou tu úlohu vyplnit. Dospěvši ku dveřím Cecilčina pokoje, vroucím povzdechem prosila Boha o pomoc a zvolna otevřela dvěře.

Před velikým zrcadlem, řadou jiskrných svíc osvětleným, zkoušela si Cecilie v plné své krásě svatební oděv. Jedna ze služebnic stála vedle ní; druhá klečíc na divaně rovnala záhyby v záři mihotavých svíc jako křišťál blyštícího se atlasu. V zrcadle odrážela se postava nevěstina krásou a štěstím oplývající; přehlížením a zkoušením svatebních šatů byla Cecilie tak zaujata či spíše unesena, že vstupující Kristiny ani nezpozorovala. Až teprve jedna ze služebnic ohlédnuvši se, udiveně zvolala: — „Co se vám stalo, panno Kristino? Mám snad přinést vodu?“ — Při tom přisunula jí rychle židli. Leč Kristina obě

služebné poslala pryč a tiše jim něco pošeptavši, dvěře za nimi zavřela, načež přiblíživši se k Ceciloe, objala ji a k srdci přivinula.

Nešťastná matka zatím, nemohouc se sama odvážit, aby svému jedináčkovi bolestnou tu zvěst sdělila, a nemohouc již déle v nejistotě setrvati, přiblížila se ke dveřím Cecilčiným, naslouchajíc s tlukoucím srdcem, co se tam děje. Po několik prvních minut se nedalo nic slyšeti, tak tiše Kristina nešťastné oběti osud její sdělovala. Až najednou rozlehl se pokojem výkřik tak zoufanlivý, tak srdcervoucí, že nešťastné srdce matčino div nepuklo; vrhla se do pokoje dceřina. Na podlaze ležela tu Cecilie jako socha z bílého mramoru, s obličejem sněhu bělejším, mořem záhybů svatebních šatů zahalena.

* * *

Kolem deváté hodiny upadly matka i dcera ve tvrdý spánek, jsouce na duchu i těle ohromeny a nesmírným tím vzrušením téměř vysíleny. Potom teprve opustila je Kristina a odebrala se ke strýcům. Přesvědčivši se předem, zdaž v pokojích pana Romualda nic k jeho pohodlí nechybí, vrátila se do bibliotheky, by si popílila s připravením čaje. Tehdy pan Romuald přiblíživ se k ní a tiskna upřímně obě její ruce, pravil:

„Teprve před chvílí jsem se dověděl, že's mojí příbuznou, a proto jako tvůj strýc opětně se s tebou vítám. Znal jsem v Palermě váženého tvého otce i sličnou tvoji matku a zachoval jsem si na ně ty nejkrásnější vzpomínky, a proto se upřímně těším z toho, že jsem konečně i jejich dceru poznal.“

Po těchto upřímně myšlených slovech Kristina, na jejíž rodiče v domě strýčkově nikdo si nevzpomněl

jenom snad tehdy, když chtěl jejich šílenou nerozvážnost potupiti — byla hluboce dojata, ale nemohouc okamžitě na náležitý výraz připadnouti, obrátila na pana Romualda oči své plny slz. Pan strýc zajisté pohledu tomu rozuměl, neboť znovu upřímně stiskl ruku Kristinčinu.

Zasedli k čaji.

„Povězte mi teď, strýčku“ — řekla po chvíli Kristina, obracejíc se k panu Josefovi — „kterak se vlastně neštěstí ono přihodilo a jaké následky má z toho pan Zdislav; já dosud nic určitého nevím.“

Na tuto otázku odpověděl pan Romuald:

„Asi dvě hodiny před mým příjezdem do města srazil se osobní vlak s nákladním; štěstí veliké, že osobní vlak byl teprve v pohyb uveden, jinak byla by nastala katastrofa hrozná. Vydal jsem se ihned na místo, kde se neštěstí přihodilo. Ranění byli již pod dozorem lékařským do města zavezeni; zastal jsem už jen dva kněze, kteří umírajícím přisluhovali svátostmi umírajících a čekali, až by mrtvá těla byla odvezena. Jeden z kněží mne upokojil, neboť jsem se obával, nejel-li snad někdo z vás tím vlakem; pověděl mně též, že Cecilčin ženich má rozdrcenou ruku a že jej v žalostném stavu dovezli do města...“

„Ne snad k jeho matce?“ — udiveně otázala se Kristina.

„Nikoli! Odvezli ho na kliniku!“

„To je dobře!“ — pravila Kristina.

„A proč?“

„Protože matka pana Zdislava je již dva roky raněna mrtvicí na obě nohy a leží buď na posteli, nebo nepohnutě sedí v pohovce. Tato náhlá zvěst mohla by ji zabít; jsouc pak neustále nemocna, nemohla by syna svého ošetřovati.“

„Ještě se posel nenavrátil?“ — otázal se pan Romuald bratra.

„Dosud se nevrátil. Pro všechny případ napsal jsem dopisy dva: jeden lékaři, který je primářem na klinice, druhý kolegovi pana Zdislava, ve kterém jsem ho prosil, aby nás jak nejlépe zpravil o stavu nešťastného pana Zdislava; zítra časně ráno sám pojedu se o všem přesvědčiti. Zeptal jsi se snad kněze, kterou ruku má rozdrncenu?“

„Zeptal. — Pravou, bohužel!“

V tom okamžiku všem před očima stanul obraz nešťastného malíře, zbaveného pravé ruky, oloupeného o všechny osobní majetek, o práci, ve které měl zalíbení, o další slávu, neboť umělec, byť si již slávy dobyl, snaží se přece vždycky ještě o její zvětšení, a to nikoli jen ze zvláštní osobní ctižádosti, ale ve prospěch samotného umění, jemuž slouží a jež miluje. Pan Romuald, znalec a milovník umění malířského, lépe než ostatní toto všecko uvážil a tomu porozuměl; uvažovala však a spolu i tomu porozuměla též panna Kristina. Jediný pan Josef nezdál se o věci té míti pravého úsudku, jsa ohromující touto zprávou fysicky i duševně zdrcen; byl všecek ztrnulý.

„Těžká to rána pro vás všechny, nejtěžší ovšem pro ubohou Cecilii“ — pokračoval pan Romuald.

„Kdybyste byl, strýče, slyšel ten zoufalý výkřik“ — řekla na to Kristina slzy si utírajíc.

„Slyšeli jsme to až sem, Kristinko“ — ozval se ubohý otec, snaže se utlumiti z prsou se mu deroucí lkání.

Po chvíli mlčení řekl pan Romuald:

„Cecilii jsem neviděl od té doby, co dorostla na pannu; neznám jí tedy a nedovedu si také učiniti úsudek o tom, kterak vůči tomu neštěstí bude jednati.“

„Kterak to, strýče? Možno snad v tomto případě jednati dvojím způsobem?“ — zvolala Kristina rozhorleně. — „Jestliže někdo, to právě teď Cecilie svému milenci zůstane věrnou.“

„Milé dítě“ — odpověděl na to pan Romuald, unesen jsa šlechetností citů dcery pana Izidora; — „ne každá žena nalézá se na výši takové oběti a takového hrdinství; ne každá svolí státi se ženou — mrzáka.“

„Jen až, strýče, naši Cecilii poznáte“ — přerušila ho Kristinka, patříc na něho svými velikými očima plnými šlechetného ohně; — „pak se přesvědčíte, že já ji dobře znám, že dobře jsem ocenila její srdce a že se v citech jejích k nastávajícímu jejímu muži nezklamete!“

V tom doručil sluha panu Josefovi dopis od kollegy pana Zdislava; lístek psán byl s velkým spěchem a obsahoval asi toto:

„Amputace pravé ruky právě dokončena, a jak tvrdí lékař, šťastně provedena. Dále vidí se mi sděliti jen tolik, že dosud Zdislav k sobě nepřišel a že vypadá, jakoby již ani tomuto světu nepatřil. Dnešní noc ztrávím u jeho lůžka.

S úctou

Alfred X.“

Zavládlo dusné ticho. Po chvíli přerušil je pan Romuald:

„Možná, že by mu bylo lépe, kdyby si ho Pán Bůh vzal. Umělecký jeho duch bude beztoho jen blouditi světem, sklíčený žalem a steskem po práci, které již dnes není schopen! Opravdového štěstí již na tomto světě nedozná, to je jisté.“

„A ani s Cecilíí ho nedozná?“ — trochu vyčítavě odpověděla Kristina.

Leč na tu otázku již odpovědi neobdržela. Mlčel pan Romuald, mlčel i pan Josef. Utichla i Kristina, leč v duši s hněvným žalem k oběma strýcům.

* * *

Ve skromném, ale s jistým vkusem zařízeném pokoji seděla v křesle sedmdesátiletá stařenka, podepřená poduškami a dlouhou nemocí zeslabená. V drobném, zbědovaném obličejí jedině zraku choroba nezdolala, tak jako ani srdce přemoci nemohla. A těmato cituplnýma očima dívala se na mladý párek, jenž seděl u jejích nohou; a tímto mateřskou láskou planoucím srdcem promlouvala k němu tichým sice, ale upřímností svou zřetelným hlasem. Mlčky, s výrazem nelíčené, ale trochu smutné tklivosti naslouchali mladí lidé slovům stařenčiným.

„Před chvílí spojil vás Bůh všemohoucí svazkem nerozlučitelným. Dovolte, aby vám teď, moje drahé, jedině děti, požehnala i matka“ — a při těch slovech položila na skloněné před ní hlavy drobné, téměř průhledné ruce svoje — „naslouchejte slovům mým s pozorností, dobrou myslí a dobře připraveným srdcem. Jste oba smutni; nedivím se tomu, aniž vám toho ve zlé vyčítám. Ve chvíli, kdy budoucnost mého Zdislava zářnými paprsky svítiti se zdála, zašly na jednu paprsky ty za černý mrak... všecky, i ty, které Bůh naň sesílal, i ty, které mu z očí milované bytosti zářily. Má tedy můj Zdislav proč býti smutným, leč nemá proč zoufati, neboť zoufati není křesťanu dovoleno nikdy. Ty, Kristinko drahá, jiným smutkem smutna jsi, smutkem dívky, která ruku, ano i budoucnost svoji věnovala člověku šlechtnému, dobrému, který si tě váží a tebe vysoce cení, ale nemiluje tě „láskou“... tak jako ty nemáš k němu „lásky“ v pravém slova smyslu. Nebudu ti tedy

smutek ten vymlouvati, vždyť i já se jím soužím. O jedno vás jenom prosím, milé děti, o to, abyste předčasně nesoudili o budoucnosti; jeť ona v rukou Božích a nikoli ve vašich; nechť tedy také v rukou Božích zůstane. Dnes jste oba smutni a víme již proč, ale za smutek ten není třeba se hanbiti. A váš majetek je při tom více než skrovný; je pln těžkostí; ale pokud znám Kristinčinu povahu — a myslím, že ji znám dobře — nebude to v očích jejích neštěstím; sídlíť v ní netoliko vznešený, ale i mužný duch!“ .

Kristina hluboce vzrušena přitiskla ruku mužovy matky vroucně k ústům; bylo jí porozuměno a vědomí to bude jí pobídkou i útěchou v životě.

Matka oddechnuvši si, pokračovala:

„Za příčinou vašeho smutku odvažuji se vám dnes, tichým však jen šeptem, předpověděti (zrak matčin sahá někdy i do budoucnosti, jde-li o její děti), že časem nejen smutek váš pomine, ale i slunce štěstí kdysi pro vás bude svítiti; pro tebe, můj Zdislave“ — a při tom přivinula hlavu ubožákovu k sobě — „bude slunce to sice méně slavnější tvého předešlého, ale za to jistější a trvanlivější. Z vděčnosti ve tvém srdci, synu můj, klíčiti začne vroucnější cit, který den ode dne ponenáhlu měniti se bude v lásku. Nepatříš, chvála Bohu, k lidem, kterým vděčnost je břemenem. U tebe zas, Kristinko, láska vypučí z tvé oddanosti; je to řídký zjev v ženském srdci; k lásce té přivede tě ona myšlenka, že Zdislav byl by bez tebe nejnešťastnějším člověkem, že jsi mu vším; vědomí takové má v sobě velkou moc. Vidíte tedy, moje děti milované, že smutku vašeho nekárám; zapřísahám vás však a mateřskou, Bohem mně danou mocí vám nařizuji, abyste budoucnosti hleděli vstříc vážně, a pokud možná, i spokojeně. Jděte teď, dětičky moje, do vašeho, dosud ještě smut-

ného hnízdečka; jděte s důvěrou v moc Božího milosrdenství...“

„A s důvěrou v moc matčina požehnání!“ — se slzami v očích dodal Zdislav.

A podelovavše ještě jednou matčina kolena, odešli do svého pokoje.

* * *

Když tři roky po té pan Romuald náhle zemřel a jeho testament byl otevřen, shledalo se, že značné jmění, které po něm zůstalo, rozdělil na tři rovné díly. Jedním z nich měly býti poskytnuty nové síly několika poctivým, konservativním, periodickým časopisům v jeho otčině vycházejícím, neboť nebožtík dobře věděl a také při každé příležitosti veřejně prohlašoval, že polští spisovatelé — ať jsou to již historikové či filosofové, anebo konečně povídkáři — za duševní svoji práci, která nejednou s morálním i fyzickým vysílením bývá sloučena, hůře jsou placeni nežli dobrý kovář nebo zručný švec, což ovšem bývá neštěstím pro mnohého z těchto autorů, a Polště slouží to jenom k hanbě; ustanovil tedy, že darem dvou set tisíc zlatých dodati se má spisovatelům nové chuti ku práci, žádaje tím značně zvýšeného honoráře pro ně. Druhá část jmění páně Romualdova přešla na Cecilii, dceru jeho bratra, pana Josefa, pána na Rožnově, která již od tří let byla ženou hraběte Idelfonsa na Ukrajině. A třetí část dědictví připadla Kristině, s následujícím vlastnoručním přípisem pana Romualda: „Poctivé, vážené a zmužilé Kristině jako důkaz, že strýc její hned od prvního okamžiku jí porozuměl.“

Toto, jakoby s nebe spadlé bohatství, jímž vyplnila se předpověď matky Zdislavovy, zastalo však tuto starenku již v hrobě spočívající; vděčnost s jedné strany a

s druhé oddanost a sebezapírání dopomohly jim k té lásce, kterou jim byla matka předpověděla a kterou nyní sílila dvojice dětská. Když Zdislav přečetl telegram z Paříže, klekl před ženou a řekl k ní:

„Kristino, nejednu těžkou chvíli zažili jsme během těchto tří let; nejednou i bída do oken našich se zadívala a já přece jenom děkuji Pánu Bohu, že teprve dnes a nikoli před třemi roky jmění to nám seslal. Víš snad proč?“

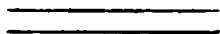
„Možná, že ano.“

„No, tak pověz...“

„Proto, můj Zdislave, že za ta tři léta, díky naší trpělivosti a práci, dobyli jsme sobě lásky a štěstí; a majíce všeho hojnost, kdo ví, byli-li bychom do přístavu toho vpluli.“

„Uhodla's, Kristinko moje.“

„Já uhodla a matka... předpověděla.“





Giovanina.

Napsal **Adam Krajewski.**

Vypěstilo ji žární slunce jihu, kolébal ji lehounký šum vln krásné neapolské zátoky, cypřišové a pomerančové háje čarovnou vůní dýchaly v její duši nejkrásnější sny, a tak vyrostlo to dítě přírody jako rostlinka nejlibější vůně.

Kolébku její byla loď starého Beppa, rybáře; týž malé Giovanině (čti: Džovanyně) nahražoval otce, kterého pochopové, napadnuvše jej se zbraní v ruce, pověsili, i matku, která hořem nad utracením svého muže předčasně opustila tento svět.

Starý Beppo sedával se spuštěnou sítí celé dny v lodi na zátocce; Giovanina druhý den na to pak prodávala, co děd byl ulovil. Tak plynuly jim dny jeden za druhým, jeden druhému podobný jako dvě kapky křišťálové vody. Jenom že rostoucí řadou let starý Beppo víc a více se klonil a častěji churavěl, a Giovanina vyrostla v onu krásu jihu, nad níž člověku často smysly přecházejí.

Když jednou za večerního chladu seděla na kraji lodi na písek vytažené a zamyšlena hleděla v temný safír oblohy, jejíž hvězdy ve druhém, temném a jako plocha zrcadelní klidném safíru moře se odrážely, přiblížil se k ní plavovlasý mládenec, štíhlý a pobledlý, jeden z těch, kteří ztrativše zdraví na severu, touží ho nabýti osvěžujícím dechem božské Italie.

„Dobrý večer, krásná děvo! Dobře-li tudy jdu do Sorrenta?“ — otázal se.

„Zbloudil jste, signore“ — odpověděla Giovanina, vztýčivši se. — „Tudy nevede cesta do Sorrenta, ale tamto na pravo.“

Mládenec stál v rozpacích, nevěda v kterou stranu se dáti, neboť dvě cesty vedly týmž směrem.

Dívka usmála se, lehce odsloňujíc dvě řady jako perly bělounkých zoubkův, a pravila:

„Pojďte, pane, doprovodím vás až tam, kde se cesty rozcházejí, abyste znovu nezabloudil.“

Šli. — Giovanina cupala bosou nožkou po písku nábřeží, plavovlasý mládenec šel vedle pošilhávaje časem na krásnou dívku. Několikrát setkaly se jejich zraky a Giovanina zarděvši se, sklonila zraky k zemi.

Když přišli na rozcestí, světlovlasý mládenec děkuje, podal dívce ruku a stiskl ji lehce.

Rozešli se.

Giovanina navrátivši se domů, divných doznala citů. Skrovná chatka starého Beppa, ve které téměř od malička se zdržovala, zdála se jí najednou jakoby ponurým vězením. Ticho a klid, jaký v chatce panoval, zdál se jí jakoby strašlivou pustinou, a v duši zvučely jí jako stříbrný zvonek slova na rozloučenou, která k ní byl plavovlasý mládenec promluvil; a ona cítila dosud vroucí stisknutí jeho ruky.

Druhého dne, když slunce poslední své paprsky pohroužilo v mořskou tůň, Giovanina opět snila na pokraji lodi na písek vytažené — a opět zastavil se před ní plavovlasý mládenec, a ačkoli netázal se po cestě, znova spolu kráčeli cestou do Sorrenta vedoucí.

Od té doby pozorovali rybáři každodenně onen párek, který večerní dobou za svitu bledého měsíce ruku v ruce ubíral se cestou k Sorrentu. Zadívali

se do sebe a v tu dobu zapomínali na svět — až konečně zcela se zapomněli...

Tak trvalo to několik měsíců. Lidé různě o poměru mládence k Giovanině mluvili — a starý Beppo chřadna stále více, jednoho večera usnul z únavy a neprobudil se více.

Giovanina bědovala a naříkala až k zoufání, ale čeho nezapomene dívka po boku svého milence?

Ale jednoho dne Giovanina marně čekala plavolasého mládence. Čekala den, dva i více, až konečně zlou majíc předtuchu, do Sorrenta běžela, aby dověděla se, že hrabě S. z Polsky odejel před třemi dny nevědomo kam.

Giovanina neplakala, nezoufala; se suchýma očima vrátila se domů.

Po přestálé dlouhé chorobě, která z krásné Giovaniny zanechala jen stín, opustila tato chatu starého Beppu a nevrátila se více.

Rybáři smutně pokyvovali hlavou nad osudem nešťastné Giovaniny.

* * *

Veliké barevné plakáty, nalepené na rozích ulic hlavního města, ohlašovaly vystoupení slavné akrobatky, slečny Giovaniny S., kterou předcházela sláva dobytá v nejpřednějších městech.

V den představení nalézala se pokladna cirkusu, umístěná před ohromnou boudou, ve stavu obležení. Rvali se téměř o lístky; každý chtěl viděti slavnou akrobatku v jejím nedostižném skoku s hrazdy na hrazdu.

Již před představením rojil se amfiteatr v cirkusu množstvím obecnstva, v ložích zasedla vybraná společnost, a protežovaní hosté, mecenáši „umění“ cirkusového, hustým špalírem postavili se u vchodu ze stájí.

Představení započalo. Produkce koní, bláznovství clownů a jiné toho druhu umění střídalo se jedno za druhým; leč všecko obecenstvo s napjatou pozorností očekávalo poslední bod programu, produkci slavné Giovaniny.

Dlouhé očekávání blížilo se ku konci, když sluhové cirkusu počali napínati ochrannou síť a postavivše se v čestný špalír očekávali příchodu slavné akrobatky.

Zraky všech obrátily se v tu stranu, odkud na znamení režiserského zvonku vystoupila **hrdým** krokem spanilá bohyně cirkusu v těsném gymnastickém kostymu.

Byla to krása dávné Giovaniny, leč pozbavená již toho dívčího pelu, jako kdysi nad tichou zátokou neapolskou. — Tvrdá škola a zápasy životní činily ji podobnou spíše majestátné Junoně nežli půvabné Venuši.

Zastavila se v areně, přelétla zrakem shromážděné obecenstvo, děkujíc gestem za potlesk z amfiteatru. Najednou zrak její spočinul na jedné z loží a ona — zbledla.

V loži zrovna proti hrazdě seděl mladý párek. Ona byla jednou z těch mladých dam velikého světa, které bývají všude, aby se ukázaly a imponovaly davům; byla krásná, ačkoli bez výrazu, znavená životem. On taktéž krásný, melancholický, plavovlasý; tvář jeho prozrazovala, že prožil všechny příjemnosti světa až do hloubi.

Giovanina se nemýlila. Toť její bývalý plavovlasý mládenec ze Sorrenta. Leč jen okamžik trvalo její rozrušení.

Pevnou rukou uchopila se provazového žebříku a v okamžiku byla na hrazdě pod samým stropem cirkusové boudy.

V amfiteatru zněl potlesk za potleskem, neboť akrobatické produkce signory Giovaniny byly vskutku obdivuhodné a bravura její toho večera nedostižná. A když provedla smělý, povětrný skok s hrazdy na hrazdu, přešel entusiasmus diváků v pravé šílenství.

Giovanina děkovala rukou na pravo i na levo, leč oči její zamířily v tu stranu, kde seděl mladý párek. I zdálo se jí, že plavovlasý pán usmívá se na ni a že ruce jeho tleskají s mnohem srdečnějším začínáním, nežli tomu bylo u ostatních.

Proto také sedíc na hrazdě, když potlesk nebral konce, odepjala růži z kytice, kterouž měla na prsou připjatu, a s milým pohybem hodila ji do lože plavovlasého pána.

Tento shýbl se pro růži, ale dříve nežli ji k ústům přiblížil, osopila se naň v loži sedící žena surovým pohledem, ve kterém zračila se žárlivost nejvyššího stupně.

A krásná růže letěla z rukou plavovlasého pána na písek areny.

Nikdo toho neviděl, nikdo nevšiml si krátkého toho boje, ale viděla a cítila to až příliš Giovanina, na které diváci za neustálého potlesku vymáhali si opětování skoku.

Produkovati se v takové chvíli — ó, ironie!

Giovanině prudká krev jihu proudem hnala se do hlavy. Zavěsila se na visutou hrazdu a počala produkci na novo. Leč to nebyla více bravura, ale pravé šílenství. Hrazda zoufanlivým pohybem rozkomihaná vznášela se až k samému stropu cirkusu. Diváci v amfiteatru dech v prsou tajili a tlumené ach! přeběhlo po ústech všech.

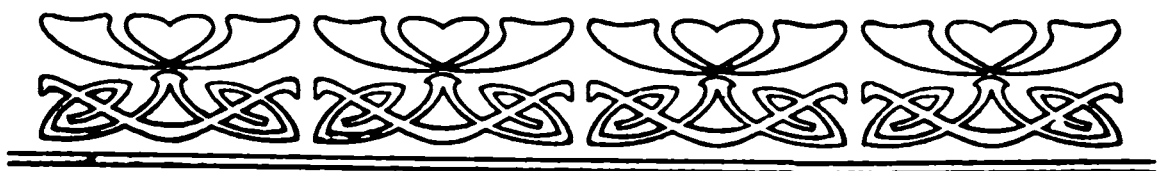
Najednou ve chvíli nejvyššího rozkomihání hrazdy cosi mihlo se před očima diváků a v témž okamžiku v největší prudkosti sletělo tělo Giovaninino

a narazilo na barieru lože, ve které seděl plavovlasý pán ve společnosti mladé manželky.

Když sluhové přispěchali ku pomoci, bylo již tělo Giovaninino bezduché a krev její barvila písek areny.

Druhého dne přinesly místní časopisy v „Denních zprávách“, že akrobatka cirkusová, věhlasná Giovanna, vlastní neopatrností spadla s hrazdy a byla v okamžiku mrtva.





Zaplať Pán Bůh!

Napsala **A. M. L.**

Miloslava byla sirotkem. Teta její smilovala se nad ubohou a vzala ji k sobě. V mládí svém naučila se dobře šíti; ještě lépe však naučila se snášeti bídu a nedostatek. Ve všem spoléhala na milosrdenství a všemohoucnost Toho, jenž řídí kroky našeho života. Když teta její po dlouhém, strastiplném životě opustila toto slzavé údolí, by složila účet ze hřivny jí svěřené a v odměnu vzala to, co přislíbil Pán těm, kteříž lační a žízní po spravedlnosti, zůstala tu patnáctiletá Miloslava sama. Útlé, nezkušené srdce její vyžadovalo právě v této době největší ochrany; nezměrná bolest otrásla mladou, ubohou Miloslavou, leč tato nikdy a v ničem nereptala proti vůli Nejsvětějšího.

Již od svého narození věděla, že bude jí žíti jen v bídě a práci; přivykla již jednomu i druhému. Hůře jí však bylo přivyknouti úplnému osamocení. Chutě věnovala se svému osudu, chutě dala se do práce; a že šila pozorně a důkladně a práci vždy v pravý čas na minutu odváděla, nechybělo jí zakázek. To, co si vyšila, sotva jí časem vystačilo na zapravení bytného z podkrovní komůrky, na skrovňoučké živobytí a ještě skrovnější oděv, ale přece jí to jen vystačilo, tak že když po celodenní práci klekla večer k modlitbě, vycházelo z úst jejích více

slov díkůčinění, než prosby. Spokojena byla s tím, co měla, s tím, co si vydělala. Leč postavení její mělo býti ještě horší, obtížnější. Teprve po uplynutí dvou let pracného starání se o chléb vezdejší měla vypít kalich nejhořčího pro ni utrpení, teprve potom měla počítí její křížová cesta.

Neočekávaně, kde se vzal, tu se vzal, objevil se v městečku, v němž Miloslava obývala, skvrnitý tyfus, který si vyžádal zvláště uprostřed mládeže obojího pohlaví nesčíslných obětí. Všechny zámožnější rodiny, hlavně ty, které nejvíce Miloslavu prací zásobovaly, opouštěly s dítkami svými město, by tak unikly neúprosnému živlu. Ubohá dívčina pozbyvši takto výživy, chodila po cizích domech prositi o výdělek; leč všichni odbývali ji slovy: „My máme již svou známou švadlenu.“

Čím dále, tím více jí práce ubývalo, tím skrovnější a nuznější byla její strava, tak že velice často kladla se s prázdným žaludkem na lůžko.

Avšak to byl teprve počátek jejího utrpení. Byla již ubožátko tolik zeslábla, že jednoho dne, když se vracela z ranní mše sv., zmocnila se jí taková slabost, že musila poprositi domovnici, aby jí pomohla po schodech nahoru do její komůrky.

„Prospím se nějakou hodinku a bude mi zase lépe.“

Ale lépe jí nebylo ani večer, když útrpná domovnice zaskočila se podívat na ni do komůrky. Až se jí zhrozila, jak vypadala; její bledé tváře pálily jako oheň a na rtech pěnily se jí sliny; byla jako mrtvá. Domovnice oznámila to domácímu pánu; tento ne zrovna zlý člověk, obdařený četnou rodinou, jemuž bylo se starati o zdraví celého domu, poslal ihned pro lékaře. Hodinu po té ležela již Miloslava v nemocnici v místnosti nakažlivých nemocí. Přidělen jí byl svědomitý lékař a v hoři andělsky těšící sestry

sv. Vincence, které s odevzdáním se do vůle Boží pečlivě opatrovaly tyto nakažlivé nemocné. Nebeský náš lékař — Bůh — prostřednictvím milosrdných sester zachránil život ubohé Miloslavy. Ale choroba její byla těžká, tak že dva měsíce uplynuly, než mohla chudá švadlena opustiti nemocnici.

Paprsky milého slunéčka a příjemné povětrí mile účinkovaly na ubohou; leč přece nejistý byl její krok k domu, v němž před chorobou bydlela, neboť byla toho mínění, že jizbička její bude už asi pronajata. Na prahu domu stál domácí, který v prvním okamžiku nepoznal té bledé, vychudlé dívčiny; poznav ji po chvíli, srdečně ji přivítal:

„To vás to hezky sebralo!“

„Ba sebralo, pane domácí“ — odpověděla tlumeným hlasem.

Nastalo chvíli mlčení. Miloslavě nikterak se nechtělo zeptati se domácího, mohla-li by si zase pronajmouti podkrovní komůrku. Leč, což bylo štěstím pro ni, měla co činiti s člověkem útrpným.

„No, což nepůjdete zase do své komůrky?“ — otázal se sám, dobrotivě se usmívaje.

„Šla bych... ale nesmím.“

„Víte dobře, milá dceruško, že nejsem zámožný člověk. Bůh obdařil mne četnou rodinou; nemohu peněz rozhazovati; ale bída lidská mluví ke mně, ta bída, které jsem ve svém mládí také zažil. Chtě se odvděčiti Prozřetelnosti za to, že mi mé děti zachránila od nákazy, nepronajal jsem nikomu vaší jizbičky; jest úplně prázdná, můžete se zase do ní vrátiti. Bytné zaplatíte mně až o příští čtvrtletí; do té doby si snad najdete nějakou práci. No, no, jen neděkujte!“ — pravil vzrušeným hlasem, vida, že se mu ubohá dívčina chce vrhnouti k nohám. — „Tady máte klíč od komůrky.“ — Řka to, podal jí klíč a vrátil se do své světnice.

Když se Miloslava znovu rozhlédla po pokojíčku, v němž život trávila, zmocnily se jí zvláštní pocity. Viděla, že Bůh nad ní bděl mocnou svojí rukou.

Po chvíli bylo na dvěře zlehka zatukáno a do dveří vstoupila dcerka pana domácího, nesouc v jedné ruce džbánek a ve druhé skývu chleba.

„Maminka vzkazuje slečinku pozdravovat a protože tu ještě ohně nemáte, posílá Vám trochu teplé polévky.“ — A postavivši džbánek s chlebem na stůl, odhopkovalo nesmělé to děvčátko, slyšíc toliko, jak Miloslava třesoucím hlasem volala: „Zaplať Pán Bůh! Zaplať Pán Bůh!“

Ale milé, teplé slunéčko zašlo v krátkosti za studené, hrozné mraky. Všude, kde ubohá opět o práci se hlásila, řečeno jí, že si již vzali švadlenu novou, která umí šít na stroji, anebo že se páni ještě z pobytu na venku nevrátili. V jediném toliko domě jakási stará milostpaní smilovala se nad vychudlou postavou dívččinou a dala jí šít šest košil a hned něco peněz závdavkem. S touto částkou vystačila Miloslava deset dní, žijíc jen o chlebě a mléce, načež odvedla hotovou práci a dostala doplatek. Nebylo však toho mnoho. Vracejíc se, zastavila se na chvíli v kostele, poklekla před obrazem Ukřižovaného a dlouho se modlila, podle svého zvyku vroucně děkujíc a o nic neprosíc. Po vykonané modlitbě zašla do sakristie, kde právě staříčkový kněz vrátiv se ze zpovědnice, odkládal rochetu a štolu.

„Ráda bych, velebný pane, dala zítra sloužití zádušní mši svatou. Je snad ten den volný?“

Kněz nahlédl do knihy a řekl, že ano.

„Tož bych ráda, aby mše sv. obětována byla za duši, kterou již jen jeden rok od nebe dělí, aby milosrdný Bůh jí rok ten darovati ráčil, výběr duše Sobě ponechávaje.“

Při těchto slovech pohlédl kněz udiveně na dívku, chvíli se rozmýšlel a potom řekl, že mši tu obětovati bude sám, a to o sedmé hodině ranní. Po té obětovala na mši sv. vše, co byla jako doplatek od šití obdržela, a byla nevýslovně šťastna. Ráno již před sedmou byla v kostele, chtějíc také přistoupiti k sv. přijímání. Co by ostatně byla doma dělala; neměla tam ničeho a v kapse také ne. Když Miloslava do kostela vcházela, zaklepal jí kdosi slabě na rameno. Obrátivši se, zůstala státi jako přimrazena; před ní stál mladý, slušně oděný člověk, šlechetných pohybův a rysův, ale bledý a nějakou těžkou nemocí sklíčený. — „Dívčinka zajisté hledá práci“ — pravil hlasem tichým, smutným.

„Ano, mileráda bych přijala nějakou práci, jen kdybych o ní věděla“ — odpověděla Miloslava hlasem stísněným.

„V Tkalcovské ulici, v domě „U Božího oka“, ve druhém poschodí u paní Bogdanovičové potřebují obratnou švadlenu. Dojděte tam ještě dnes a přepetejte se, zdali by vás vzali.“

„Zaplať Pán Bůh nastokrát za vaši radu! Ale odkud jste se dověděl, že hledám práci? Odkud pak mne znáte?“ — udiveně tázala se dívka. Leč mladý ten člověk se již vzdálil a zmizel za rohem kostela.

„Ubohý člověk“ — řekla Miloslava sama k sobě. — „Vyhlíží, jakoby byl nějakým hořkým bolem sklíčen!... Takový bledý! Ale musí býti dobrého srdce, vždyť se mi postaral o výživu. Aby mu to Pán Bůh stokráte jinou stranou vynahradil.“

Po skončených obřadech, mezi nimiž Miloslava vroucně se modlila za onu duši, která měla býti z očistcových muk touto svatou obětí vysvobozena, rychle spěchala do naznačené Tkalcovské ulice, hledajíc dům „U Božího oka“. Nesmělou rukou stiskla zvonek; byla ihned vpuštěna do prostranného pokoje, v němž

několik děvčat snídalo právě kolem velikého stolu; každá měla před sebou hodný hrnek mléka a sporý kus chleba.

„Bydlí tady paní Bogdanovičová?“ — otázala se.

„Ano; vejďte, prosím; hned milostpaní zavolám“ — pravila jedna ze starších děvčat.

Po chvíli vešla do pokoje starší již paní, zarmoucená, s lahodným, ač nevýslovně smutným výrazem ve tváři.

„Čeho si přeješ, milé dítě?“ — otázala se Miloslavy.

„Řečeno mi, že přijímáte švadleny do práce“ — odpověděla tato třeslavým hlasem.

„Ano, přijímám švadleny do práce; ale právě v této chvíli mám již všechna místa obsazena...“ — Vidouc však, že oči dívčininy slzami se zalévají, dodala spěšně: — „Ale snad se ještě nějaká práce pro tebe najde. Kdo pak ti pověděl, abys se u mne hlásila?“

„Když jsem dnes vcházela do kostela, zaklepal mně nějaký mladý člověk na rameno a otázel se mne, nehledám-li práci; já přisvědčila a na to on řekl mi vaši adresu.“

„A odkud znáš se s tím mladým člověkem?“

„Prosím, já člověka toho neznám, nikdy jsem ho neviděla. To mu musil sám Pán Bůh našeptati“ — dodala polohlasně — „že jest mi výdělku nesmírně třeba.“

„Anežko!“ — zvolala paní na dívku, pilně u stolu pracující. — „Dej této dívčině teplého mléka a chleba. Je tam dnes strašná zima; nejprve musíme naši novou spolupracovníci zahřáti a pak jí vykážeme práci.“

„Paní doktorová si sem dnes ráno poslala na tucet košíl“ — pravila jedna ze švadlen — „s tou žádostí, aby byly co možná nejdříve ušity; a my máme

ještě tolik práce s výbavou dcerušky paní lékárníkové.“

„Dobře se tedy stalo, že nám Prozřetelnost pomoc seslala“ — řekla paní Bogdanovičová, se zálibou pohlížejíc na Miloslavu.

Zkušená a útrpná tato žena vyčetla z mladé tváře těžký bol, s kterýmž mužně a trpělivě zápaseno; něco zvláštního připoutalo ji rázem k této mladé osobě.

Když v poledne děvčata rozcházela se domů na oběd, zdržela paní Bogdanovičová Miloslavu pod záminkou, že jí chce nějakou práci ukázati; zatím však chtěla zvědět, v jakém nalézá se postavení. Na otázku, jakým způsobem se to stalo, že ona, tak krásně šijíc, zůstala bez práce, vyprávěla Miloslava dobrosrdečné paní všechno od počátku, jak byla stížena tyfem a ležela dva měsíce v nemocnici, a jak, když se vrátila z nemocnice, nemohla nikde práci nalézt, jelikož ve všech domech, kam šivala, měli již švadlenu novou, anebo se dosud nevrátili z venkova. Tak se stalo, že právě v době, kdy nemocnici opouštěla a výdělku jí bylo nejvíce třeba, sevřena byla se všech stran bídou.

„Nemáš již otce ani matky?“

„Rodiče mně zemřeli, když jsem byla ještě malým děckem, a dvě léta tomu, co jsem pochovala svou tetičku, která se nade mnou ustrnula a mne vychovala.“

„Ty's tedy sama na světě? Nikoho již zde nemáš?“

„Ano, jsem úplně sama. Ale, dobrotivý Bůh mne neopustí; však již dnes po druhé se nade mnou smi-
loval.“ — A řkouc to, políbila Miloslava své chlebo-
dárkyni s vděčností ruku.

„Již bys se tak i tak k obědu opozdila; pojď tedy se mnou. Snad se tam v kuchyni najde pro tebe talířek polévky a kousek masa.“

Když byly obě vstoupily do vedlejšího pokoje, zůstala Miloslava státi jako ohromena pohlížejíc na obraz, visící nad psacím stolem; byl to obraz mladého muže. To však neušlo bystrému oku paní Bogdanovičové i pravila Miloslavě hlasem pohnutým: — „To je podobizna mého syna... jedináčka...!“

„To byl tedy váš syn, který mi dnes ráno povídal, abych se u vás o práci hlásila? Dobře ho poznávám; teď však tak dobře nevyhlíží.“

„Ale vždyť můj syn již od tří let nežije!“ — vydralo se ze stísněných prsou ubohé matky.

„Ale já vám přísahám, že to byl on“ — odvětila rozhodně Miloslava.

Paní Bogdanovičová klesla do křesla a dala se do vzlykání. Ubohá dívčina tímto výjevem hluboce dojata, nevěděla, co počíti. Strach před tím, aby ještě nezvětšila tak dosti velikou bolest nešťastné matky, zadržel jí slova na jazyku. Rozhodla se mlčet a rozmysliti si, co by jí říci měla.

Večer, když po skončení celodenní práce s výdělkem za první den v kapse domů se navracela, spatřivši kostel ještě otevřený, vstoupila do něho na chvílku, aby Bohu poděkovala za seslanou jí pomoc a práci. Po chvíli, když chřestot klíčů jí oznamoval, že kostel již se zavírá, vyšla zvolna litujíc, že jí jen tak málo času popřáno, aby Bohu mohla poděkovati. Jaké bylo však její užasnutí, když na témž místě jako ráno uzřela téhož mladíka; tentýž vzrůst, týž oděv, tytéž rysy, jen ne týž výraz tváře! Oči, které ještě ráno hlubokým naplněny byly smutkem a jakousi nevýslovnou tesknoutou, zářily teď divně, jakýmsi nadlidským, oslňujícím světlem, jakoby paprsek sluneční byl zapadl v ten temný kouteček pod chorem. —

Se srdcem tlukoucím, ale bez nejmenšího strachu hleděla Miloslava na ozářenou postavu mládencovu, šeptajíc polohlasně: — „Je to on, je to on!“

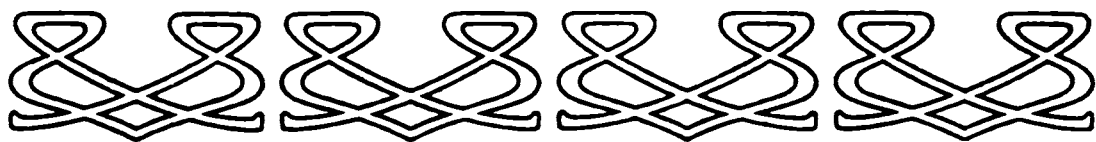
Chtěla mu poděkovati za jeho radu, ale nemohla najíti náležitých slov! On zatím pohleděv na ni svýma sálajícíma očima, pravil tichým, ale slyšitelným hlasem: — „Zaplať Pán Bůh!“

A zmizel beze vší stopy. V koutečku hned zavládlo předešlé temno; kostelník vždy více chřestil klíči.

Druhého dne šla Miloslava o hodinu dříve do práce, než jak jí byla paní Bogdanovičová nařídila, a žádala jí, aby s ní mohla beze svědkův mezi čtyřma očima o něčem pohovořiti. Vešly do vedlejšího pokoje, do téhož, v němž visela podobizna onoho mládence.

Dlouho bylo odtamtud slyšeti tichou rozmluvu a tlumený, ne však již zoufalý pláč ubohé matky. — Když pak spolu po hodině vyšly — nebyla již Miloslava sirotkem.





Janek.

Napsal **Edem.**

Volným krokem kráčela polní pěšinou. Tělo její sklonilo se k zemi jakoby pod těžkým břemenem a ona byla všecka znavena, vysílena, taková chuděrka bez rady a pomoci. Zastavila se vždy po několika krocích a hleděla zpět, jakoby za něčím nad obyčej drahým a milovaným, co právě ji bylo opustilo a daleko, daleko odešlo.

Její zažloutlý, vráscitý obličej byl sám nevýslovný bol a z černých, zamžených očí prýštla se pomalu slza za slzou, zůstavujíc po sobě lesklou stopu na zcvrklé tváři. Hluboké vzdechnutí vydralo se z úzkých, zapadlých prsou, časem otevřela se široce ústa a lapala čerstvý, zdravý vzduch, proudící z polí a lesův. Ohromné, červené slunce prodíralo se mraky a vrhalo na svět poslední svůj úsměv v podobě ohnivě záplavy, rozlévající se po obloze i po zemi.

Záplava ta svezla se i na žluté vrby, které byly podél potoka vysázeny, odívajíc je barvami tak divukrásnými, tak zářnými a jiskrnými, že venkovanka se zastavila a v udivení zadívala se na lepý ten zjev, vzrušena jsouc neobyčejným krásnem, které nevědomky pocítovala.

„Jako ze zlata“ — zašeptala.

Stála neustále na jednom místě, hledíc ke kolébajícím se vrbám, které jakoby se zvláštní rozkoší koupaly se v tom bohatství barev a světla.

Co tak v zanícení stála, připamatovala si skutečný žal a smutek, který ji před chvílí tolik hnětl, a jala se vzdychati na novo; na konec pak otřela si obličej rukou, vzdychla z hluboka a hledíc na tratičící se paprsky zapadajícího slunce, hlasitě k sobě mluvití začala:

„To jistě Pán Ježíš mně ku potěše zářivé ty paprsky poslal, aby mně bylo snáze. Je to jakoby mluva Boží, která mi říká, abych o svého Janka se nestrachovala. Kéž by mu v cizině stále tak jasné slunéčko svítilo a on, až vyrostе na bohatého a velkého, vrátil se ke své staré matce...“

Pod vlivem tohoto tichého a příjemného večera přestalo boleti to vesnické srdce a naplnil je nevýslovný klid a důvěra v šťastnou budoucnost Janovu a ochranu Boží.

* * *

Stará Matějová vracela se z nádraží, kam byla doprovodila svého jedináčka, ubírajícího se do světa.

Čtrnáctiletý Janek, jediná útěcha v těžkých dobách chudé vdovy, odejel jí, opustil ji snad navždy, odejel daleko, nepovědomo jí kam a proč, odejel a nechal ji zde samotnu ve světě, slabou a znavenou životem a bídou.

Vidí ho stále u okna vlaku s divným výrazem v obličejí; nežli vstoupil do vlaku, padl jí k nohám a líbal ty upracované ruce, které s takovou láskou objímaly jeho hlavu. A přece sevřelo se srdce matčino, když vymykaje se těm zoufalým polibkům, s takovou radostí a tak lehce vskočil do vozu, jakoby v té kleci, která jí ho odnésti měla, našel již vše, po čem toužil a čeho hledal, a čeho mu ani rodná jeho víska ani matka dáti nemohly.

„A nezapomeň na Pána Boha, Janku“ — mluvila žena.

„Buďte bez starosti, matičko; vždyť čeká přece na mne „pan inženýr“ — odpověděl chlapec.

Ve chvíli, kdy pronesl slova „pan inženýr“, zosobňující v jeho představě nejvyšší lidskou moudrost a péči, která se teď nad ním měla rozvinouti, zazářilo to v Jankových očích, jasných a dosti výrazných, zvláštním leskem, který zarmoucenému srdci ženinu neunikl.

„A modli se každodenně, aby tě Panenka Maria neopustila“ — dodala hlasem silným, jakoby pohněvaným.

Přestala plakati a čekala. Nedívala se na Janka, stojícího u okna. Až tu najednou hvízdnutí lokomotivy jako by ji vytrhlo z myšlenek, otrásla se a zdvihla suché již oči k odjíždějícímu Jankovi, potom volně chvějící se rukou kreslila ve vzduchu veliký kříž, mluvíc polohlasem: „Matko Nejsvětější, neopouštěj ho.“

Viděla, kterak Janek sňal čepici, kterak rychlým pohybem obě ruce k ní vztáhl, zdálo se jí, že ústa jeho se pohybují a z nich že vydral se dětský hlas, plný žalu a pláče, „matičko“ volající. Dále neviděla již ničeho, když začala vzlykati tak prudce, že až dech se jí tajil; div, že v této chvíli nepukla ta slaboučká, útlá prsa, ve kterých tísnilo se tolik bolesti.

Janek jel do Berlína, k panu „inženýrovi“.

* * *

Matějová od smrti svého muže i nadále bydlila v téže vsi i v téže chaloupce, ve které tolik let byli spolu prožili. A když pochovala Matěje, slíbila si, že tříletého tehdy Janka vychová pečlivě a moudře, aby vyrostl jí ku potěše a podpoře a stal se ve všem otci podobným. Nemyslíla tenkrát, že by se mohla někdy s chlapcem rozloučiti. Teď, když je tak malý

a hubený, bude si ho více všímáti, na vejcích a mléku ho odchová, povolí mu ve všem, později pak bude pásti dobytek a doma pracovati mu nedá, k tomu má sama dosti sil. A až bude starší, bude ho posílati do školy, a až z ní vystoupí, zůstane při hospodářství; tenkrát ona bude si moci odpočinouti, on postará se o ni, na konec pak ho ožení a bude s dětmi a vñoučátky do smrti u nich.

Takové plány osnovala si Matějová. V naději do jejich uskutečnění čerpala sílu k práci, sílu v těžkém mnohdy zápolení s bídou. Pracovala od rána do večera. Hledala všude práci. Pracovala v panské zahradě, ve dvoře, na polích, a v útěše, že to všecko dělá pro Janka, skládala groš ke groši a kráčela dál a dále tou krvavou a těžkou stezkou za vytčeným cílem. A ačkoli nejednou myslila, že nepřekoná těch obtíží, zvítězila přece vždy, neboť láska k dítěti byla mocnější všeho jiného.

Tak uplynula řada let.

Chlapec zatím rostl u vší volnosti a zdraví, po ničem se neptal, o nic se nestaral. Až přiblížila se doba učení, zprvu trochu u pana faráře a potom ve škole. Čísti a psáti uměl, tomu naučila ho matička sama; učení se tedy nebál, ba těšil se na ně, neboť pudila ho zvědavost, čemu kromě čtení a psaní možno se ještě naučiti.

Nejprve naučil se milovati Boha, později otevřely se mu oči na svět, na který s podivem a rozvahou hleděl. Učení šlo mu dobře, učitel ho chválil, ba jím se až chlubil, neboť Janek nejen že uměl z celé školy nejlépe čísti a psáti, ale on znal se nejlépe i v počtech i v moudrých odpovědích. Pamět měl výbornou a sám měl ze sebe radost. Divil se, kterak druzí mohou tak na školu naříkati, když jemu vše se tak daří.

Nadaná jeho hlava toužila po učení, on nejednou po vyučování přicházel k učiteli a vyptával se ho

na rozmanité věci, na které učitel rád mu odpovídal. A tak mezi desetiletým chlapcem a vzdělavatelem mladých srdcí a hlaviček navázal se přátelský poměr. Jemu Janek měl co děkovati za rozkvět myšlenek a bažení po něčem širším a vyšším, než v čem dosaváde žil.

Nebyl si dosud vědom, čeho žádá a co hledá, ale cítil, že je mu v dosavadním rámu života těsno. Dusilo ho to, a mnohdy bylo mu zle, ale tajil se tím, neboť nebyl s to, aby city svoje vyjádřil, a bylo mu líto matky. Má také on všechn svůj život trávit v chudé té vísce, v té Zabošině, které nemiloval, ve které by musil orati a pracovati a tak těžko živobyti sháněti? Hospodaření jest mu lhostejným, cítil k tomu vždy odpor, a mimo to by ani matičce pomoci nemohl.

Kdyby mohl dostati se z té vesnice, žiti jiný život, dýchat jiný vzduch, bylo by mu při návratu vždy mnohem lépe. Ale on je teď bez rady a takový nešťastný! Podívá se apoň na železniční trať, na tu cestu, která vede do světa; podívá se jenom. I letěl ku trati, zastavil se u ní, díval se na lesklé kolejnice, značící přímou cestu tak daleko, ach, tak daleko... Věděl dobře, že tudy projíždí vlak z Poznaně do Berlína, že tím vlakem jedou lidé do světa, do města, do továren!

Ach, kdyby mohl odtud aspoň na několik dní! Jel by do továrny, kde tolik koleček se otáčí, trochu by se o tom poučil a mohl by v továrně pracovati, třeba jen ta kolečka by čistil a opravoval. Však je dost obratný, všecko doma spraví, sklízí, ba i jiným ve vsi věci spravuje. A nikdy se tomu neučil, jenom ze zvědavosti tak činí. V takové továrně je jistě mnoho takových strojů, jako má „jemnostpán“, jako je ta mlátička, celá červená, od které nemohl očí odtrhnouti. Až by se vyučil, udělali by ho strojníkem a on by přijel do Zabošiny a všechny stroje by „jem-

nostpánovi“ postavil. Tehdy byl by pánem a matička měla by všecko pohodlí, aniž by musila na poli pracovati.

Mnoho hodin nejednou strávil Janek v podobném snění, a ač vracel se do chudé chaloupky, kde všecko připamatovalo mu holou skutečnost, nemohl se zbýti podobného snění, které tak opanovalo všecku jeho představivost.

Jednou svěřil se s tím učiteli a k veliké své radosti našel v něm tajného spojence. Cítil se odhodlaným, pustiti se v zápas s matkou, ale cítil také, že chvíle ta dosud nenadešla, neboť sám neuměl změřů svých blíže označiti a věděl dobře, že vytvoření pevné vůle v továrně bylo by příliš slabou zbraní, kterou by matku nikterak nepřesvědčil.

Předvídal, že to bude nesnadné, a myšlenka na to budila v něm obavu; neztratil však víry v sebe sama, počítal na pomoc učitelovu.

Nenadálá okolnost velice mu k tomu pomohla.

„Jemnostpán“ rozhodl se vrtati artézskou studnu; sjelo se tedy plno inženýrů a techniků a jiní odborníci, za jejichž dozoru měly se práce prováděti. Janek neměl chvilky klidné, chodil s inženýry na pole, pomáhal jim, jak jen mohl a uměl, posloužil ochotně ve všem, jen když mu dovolili, aby směl pracím přihlížeti.

Čiperný a obratný hoch neušel pozornosti inženýra Boleského a když Janek pochlubil se mu svým písmem a počty, a na konec svěřil se mu se svými tužbami, aby se mohl naučiti něco více, přislíbil si inženýr v duchu, že se chlapce ujme, aby jeho schopnosti nepřišly jen tak v niveč. Když pak Janek při různých pracích jevil zvláštní nadání a moudrost, rozhodl se Boleský, že ho vezme do Berlína a dá

chlapce do některé německé *Werkshule* (řemeslnické školy), kde by poznal první základní nauky, jež by mu zajistily budoucnost a neodvislé postavení. Svěřil se s tím staré Matějové.

S počátku tomu ani věřiti nechtěla, potom chopila se zoufale obrany, pravila, že vlastně nerozumí, oč jde, na konec pak rozhodla, že Janek jediné jí poslouchati má a musí, a dokud ona mu nedovolí, ani „inženýr“, aniž kdo jiný nemá nad ním práva. Janek zůstane doma, to jest její vůle.

Nikterak si v hlavě srovnati nemohla, že by ten Janek, kterého vychovala, dobrovolně chtěl ji opustiti, ač naň čeká hospodářství a ženitba. Nenechá ji přece v chalupě tak samotnou a opuštěnou. Leda by s ním jela...

Několik dní opakovalo se podobné rozumování a přemlouvání. Jankovi přišel ku pomoci ještě učitel, takže ubohá Matějová poznala, že je slabá proti těm lidem, kteří se byli proti ní spikli. Boleský, aby užil, jak si myslel, nejvážnějšího důvodu, slíbil Matějové, že chlapce na své útraty vezme do Berlína. Ale Matějová skočila ke skříni a vyňavši z ní váček, naplněný tolary a markami, vysypala své bohatství na dřevěný stůl, hlasem hněvivým a drsným dokazujíc, že celý život pracovala pro Janka, aby naschránila mu s dostatek do hospodářství. Ona dá mu své peníze, za cizí děkuje, neboť, díky Bohu, almužny dosud na nikom nežádala.

Konec konců po mnohých slzách a lamentech smířila se s odjezdem Jankovým a dodala, že se bude vroucně modliti, aby se stal „velkým pánem“, nemohla však zbýti se strašné hořkosti, která srdce její zaplavila při vzpomínce, že má ztratiti svého jedináčka. Bez něho zřela před sebou dlouhou řadu let těžkých a opuštěných, která ji očekávají, tak

těžkých a plných zármutku, že již teď cítila jich nesnesitelné břímě. Nic divného tedy, že za těch několik dní shrbila se a jakoby zmalátněla.

Janek, jak se zdálo, změny té nepozoroval.

* * *

První dopis od Janka přišel za čtrnáct dní. Psal, že „pan inženýr“ neklamal, že ho dal do Werkschule a že se mu dobře daří; dávají mu stále práci a při tom jej poučují, práce jeho se jim líbí, což ho velice těší. Na konec líbal matce ruce i nohy, děkoval, že mu dovolila do světa, kde je mu tak dobře, slíbil, že vrátí se do Zabošiny, jak jen bude svým pánem, a zakončil dopis prastarým lidovým obyčejem, křesťanským pozdravem.

Matějová v radostném unešení líbala dopis, kropíc jej slzami. Děkovala Bohu, že nedal zahynouti Jankovi. Cítila se však přece dotknutou tím, že Jankovi dobře se ve světě vede. Můj Bože, kdyby on věděl, jak je tu prázdně bez něho, snad že by se nechlubil tou svojí radostí, neboť ta jeho radost otravuje jí srdce.

Těšila se na návrat, o kterém se ke konci zmiňoval, a usmívala se v duchu na tu blahou chvíli, po které bažila celou silou bezmezně své lásky a touhy.

* * *

Od Jankova odjezdu uplynulo osm let. Ve vsi Zabošině nenastalo mnoho změn; život plynul jednotvárně, nepřinesl žádných vážnějších příhod, jenom rovů na hřbitově přibylo, za to zase ves rojila se mladým pokolením. Na některých tvářích možno pozorovati známku těch osmi let, šedivý vlas, nebo vrásky, jinde zase povšechnou změnu v rázu celého obličeje i ve výrazu oka.

Čas všecky ovanul svým mocným dechem. Ale na nikoho nedýchal snad tak drsně, tak nelítostivě, jako na starou Matějovou. Těžko bylo poznati v dnešní stařence onu Matějovou před osmi lety, která po odjezdu svého jedináčka chutě pustila se do jakékoli práce, jen aby mu peněz nastrádala. Dnes hubené, průhledné ruce uměla již jen k modlitbě sepiati, neboť sil se jí nedostávalo, aby vztáhla je před sebe, jako to jindy dělávala, v mysli vítajíc syna. Tisíce vrásek brázdilo její scvrklou tvář, průzračné téměř bělosti; na zapadlých skráních modrala se celá síť drobounkých žilek, ztrácejících se na líčkách a mezi šedivými vlasy. Ústa, stále bolestně sevřená, zanikala úplně uprostřed hlubokých brázd, sbíhajících se ke bradě. Kdysi černé oči byly nyní jakoby jasnější a větší, jen v nich blýskal se ještě slabý pramének života a naděje. Myšlenka, že uvidí přece ještě jednou svého Janka, stále ji zaměstnávala. Kdyby té pozbyla, umřela by jistojistě. Držela se jí všemi svými slabými silami.

Janek psával s počátku dosti často, potom ozýval se řídčeji, až na konec nadobro umkl.

Ode dvou let zůstávaly dopisy matčiny bez odpovědi.

* *

Svatá noc.

Matějová dobře věděla, že každá prosba, přednešená Bohu o půlnoční mši svaté, vyslyšána býti musí. Novorozené Děťátko usmívá se na každou prosbu, vztahujíc k ní malé své ručky.

Matějová dala se odnésti do kostela a čekala na půlnoc, aby se pomodlila poslední svoji prosbu, posledními zbytky sil a ducha, aby vyprosila si návrat syna, aby ho ještě jednou před smrtí viděla.

Kostel byl na návrší, ozářený leskem hvězd a měsíce v jasné a příhodné zimní noci.

Z nebe jakoby vycházela stříbrná záře, ozařující zemi polostínem, která jakoby nesla s sebou jakýsi velebný klid, odpočinutí.

Až tu najednou povstává táhlý šum, volný, sotva slyšitelný, který stává se silnějším a výraznějším, slévá se v mocný jednolitý celek, složený z modliteb a písní, a plyne široko ku hvězdám, k Bohu, jako modlitba tisícův.

Lid zpíval: „Za tiché noci Děťátko . . .“

* * *

Malá, křivá Vojtěšská ulička v Berlíně nebyla zrovna příliš osvětlena. V značných vzdálenostech stály plynové svítilny, slabě osvětlující chodník, prázdný za dosti pozdní večerní hodiny.

Proto též těžko bylo poznati, kdo to od Mariánské ulice kráčí do ulice Vojtěšské a notuje si německý kuplet, který tehdy všeobecně se zpíval po celém Berlíně jak od „pánů“, tak i na ulici:

Mein Herz ist ein Bienenhaus,
Die Mädchen sind d'rin die Bienen.

Pozdní tento chodec musil býti mladý a plný fantasmie, neboť pružné jeho kroky až duněly za nočního ticha silou a rázností. Šel rychle, sám sebou jist, mávaje vzduchem podle taktu tenkou hůlčičkou se stříbrným kováním.

Byl zámožný.

Zastavil se u dosti úzkých dveří, osvětlených lampou, nad níž bělel se nápis: „Z u m s c h w a r z e n A d l e r“ („U černého orla“). Lampa nesvítila příliš jasně žlutým, přitlumeným světlem.

Vešel do chodby. Tam shodil plášť, odhodil hůl a s kloboukem na hlavě přikročil ke druhým dveřím, jistou rukou je otevřel a vstoupil.

Těžký, nezdravý vzduch, prosycený dýmem a alkoholem narazil na jeho prsa, zápach dýmek a doutníků až hrdlo rdousil, když v tom sálem zabouřil chraplavý a falešný hlas: Vivat Johannes! Prosit Alter!

Chvíli Janek, syn Matějové, nemohl nikoho v tlumu tom poznati; teprve potom oči jeho pozvolna přivykly světlu a dýmu, který v modrých oblacích vznášel se pod stropem. Pokročil ku předu svižně a lehce. Tady u buffetu stála od něho odvrácena červená číšnice, dělajíc, jakoby nebyla spozorovala jeho příchodu. Chytil ji v půli silnýma rukama, dříve nežli se dívčina nadála, hlasitě ji políbil, vyzdvihl ji do výše a posadil na stůl mezi sklenice a zbytky nedopitého piva.

Všeobecný smích a vivat zahřmělo sálem, Janek hladil si spokojeně ruce. Hodil hrst peněz na stůl a pitka začala.

Rozpálená Katynka běhala od stolu ke stolu, roznášejíc neslýchané množství piva a sbírajíc cestou peníze i polibky; kluzká slova a cynické vtipy sypaly se na ni, ona přijímala je se zářící tváří, roznášejíc neúnavně plné nádoby pěnivého moku. Až konečně unavena přiblížila se k Jankovi a vzala jej okolo krku. A on, uchopiv její ruce, obrátil se k dívčici a přivinul ji k sobě.

„Můj poklade“ — šeptal německy.

Jejich ústa znovu se spečetila.

„Poslouchej, Johann“ — ozval se kdosi z krásné té společnosti. — „Měl bys se svým „pokladem“ pochlubit své matce; jeďte spolu domů, matka bude mít z vás radost.“

Janek zasmál se hloupě, opile, spolu s ostatními. Ale v jeho hlavě utkvěla slova, která ve smíchu opilý kamarád prohodil. Což kdyby tak!... Ne, dívčici tu on s sebou nevezme, ale pojedete sám, pojedete v černém obleku, s cylindrem na hlavě, hodí matce peníze k nohám, a ona mu bude za to líbat ruce. Ukáže se ve vsi, pozve všecky do hospody a bude jim vyprávěti, jak se mu v Berlíně dobře daří, kolik už má peněz, jaký je z něho boháč, jaký pán.

Ano. Pojede, pochlubí se a zase se vrátí. Vráti se na Sylvestra ke svému „pokladu“, ke své Katynce, k té Katynce, kterou v náručí chová, drímající a rozkošnou... Musí rychle jeti, aby se brzy vrátil. A kam pojedete? Zatemněná mysl pracuje. Aha! Už ví! Do Zabošiny, aby mu matka ruce líbala... Rychle, rychle, zítra již jsou svátky a za nedlouho Sylvestra. Vstává. Udivené Katynce odpovídá však bezmyšlenkovitě: „Poklade můj, bude Sylvestra.“ Klátí se ke dveřím, chce je otevřít, ale marně se namáhá, cítí závrať a jakousi slabost v nohou, kolena se mu třesou, ale přece ještě pamatuje, že má jeti. Cítí, že ho síly opouštějí, klesá podél stěny na zemi bez paměti a vlády, a z ochraptělého hrtanu dobývá se ošklivá, trapná škytavka, otřásající celým tělem té ubohé lidské bytosti.

* *

Stará Matějová již nevstávala. Ležela klidně na svém loži, a ačkoli nepocítovala žádných bolestí, cítila, že blíží se neúprosná smrt.

Nechtěla nikterak chápati, že Ježíšek neposlal jí Janka.

Ona tolik se modlila! Tázala se na to kněze, který jí řekl, že Bůh odepírá mnohdy vyslyšení na zemi, aby nás tím více odměnil na nebi. A potom

otázal se jí, zasloužila-li si té milosti? Zdaž zasloužila? Pracovala poctivě, modlila se nábožně, škapulíř nosila, lidem křivdy neučinila, Janka nad život milovala... Snad ta láska její k němu byla přílišná...

Zaskřípnutí dveří přerušilo její myšlenky. Na prahu stál muž vysokého vzrůstu, jasné pleti a modrých očí, v cylindru na hlavě, s hůlkou v ruce.

Zprvu ničeho neviděl, neboť ve světnici byla téměř tma. Dvě svíčky hořely na stole, přikrytém bílým ubrusem a mezi nimi veliký dřevěný kříž s rozepiatým Kristem. Vedle kroupka a talíř, snad se svěcenou vodou.

Srdce zachvělo se v Jankovi, když poznal, co se tu děje, a v něm probudily se vzpomínky z dávných let: úcta k posvátným obřadům...

Sňal cylindr a ústa začala navazovati přetrhanou nit dětských, dávno již neříkaných modliteb.

V tom uslyšel svoje jméno, pronesené zoufalým, zmírajícím již hlasem, ve kterém zračila se bezměrná radost i všecken zármutek uplynulých let, i láska veliká, nejmocnější ze všelikých citů, odpouštějící a volající k sobě.

Poznal ten hlas i to, že snad již vícekrát na této zemi hlasu toho neuslyší.

V tom okamžiku přiskočil k lůžku umírající a padnuv na kolena, líbal hubené, vychrtlé ruce, které se po něm vztáhnouti usilovaly.

Nevědomo, co bylo rychlejší, zda lkání, které prsa Jankovi rozrývalo, či výčitky svědomí, které duši drásaly.

„Matko, matičko, odpusť, požehnej!“ — sténal Janek.

A z hasnoucích očí matčiných splynuly dvě veliké, poslední slzy radosti či odpuštění.

Ježíšek vyslyšel modlitby Matějové.

OBSAH :

	Str
První podobizna. (J. P.)	7
Vinník. (Marya z Fredrów Szembekova.)	25
První obět Muravěvova. (Vlad. Czencz.)	40
Na smrt ! (Jan Łada.)	52
Bez lásky. (A. M. L.)	78
Giovanina. (Adam Krajewski.)	97
Zaplať Pán Bůh ! (A. M. L.)	103
Janek. (Edem.)	112

Ku doplnění knihoven doporučujeme tyto velice poutavé spisy:

Beneš Třebízský Václav, Zábořský vladyka. Historická povídka od —. 50 h.

z Bolandenů Konrád, O nepřátelích říše. Historický román. S povolením spisovatelovým i nakladatelovým na jazyk český převedl † František Boh. Vin-
klář. 3 díly ve 2 svazcích. (I. díl 328 stran, II. a III.
376 stran.) Snížená cena místo 3 K 20 h — 1 K 60 h.

Brodský Bohumil, Hlasatelé svobody. Tři obrázky z naší doby. 1 K.

— **Jiná krev.** Obrázek. 1 K 20 h.

— **Nevěřící věřící.** Tři obrázky z naší doby. 1 K.

— **Pan poslanec.** Obrázek z naší doby. 1 K 20 h.

— **Páni a Paní.** Obrázky z úřednického života.

Část I. Drobná vojna. — Panská přízeň. — Pan
rada. 2 K 24 h.

Část II. Na samotě. — Lesklý povrch. — Mezi
svými. 2 K 50 h.

— **Vesnické obrázky.**

Část I. Poblouzení. — Přece se pomstil. — Při
potoce. 1 K 60 h.

Část II. Nové ráno. — Udělala místo. — Oba. 2 K.

— **Zmařené naděje.** Obrázek. 1 K 44 h.

— **Z našeho kraje.** Obrázek z počátku šestnáctého sto-
letí. 80 h.

Brynych E., Dílo lidí. Obrázky ze smíšené osady a ze
světa. Druhé oprav. vydání. 1 K 20 h.

— **Naše vesnice po roce 1860.** Sbírka obrazů a po-
vídek, jež lidu českému sepsal. Druhé vyd. 2 K 40 h.

— **Slovo kříže.** Obrázky z pokročilé a smíšené osady.
Druhé vydání. 1 K 80 h.

— **Soupeři Boží.** Obrázek ze života vesnického. 36 h.

Caballero F., Lepší čest, než důstojenství. Ze španěl-
štiny přeložil Fr. Pohunek. 56 h.

Cravenova Mme. Augustus, Fleurange. Výňatek z feuil-
letonu „Čecha“. Snížená cena (místo 2 K 60 h)
1 K 60 h.

Dolenský Jan, Upomínky z cest života. Vypravuje.
68 h.

Dostál Alois, Bez stávky. Dělnický obraz. 80 h.

— **Dědův vychovanec.** Povídka. 60 h.

— **Dle nadace.** Obrázek. 1 K 44 h.

Dostál Alois, „Můj národ“. Dejeprsná povídka ze zlaté doby české. 80 h.

— **Pod štítem ochranným.** Dějeprsný obraz. 60 h.

— **Pro víru oteckou.** Dějeprsný obraz. 60 h.

— **Slavíčí stezka na Křivoklátě.** Dějeprsný obraz z doby Karla IV. 60 h.

— **Strážce Marianský.** Obrázek z minulosti. 60 h.

— **Strážcové Jezulátka.** 50 h.

— **Šichtárka.** Obraz ze života dělnického. 80 h.

— **U strýce.** Obraz novověký. 60 h.

— **Veselá chvílka.** 70 vybraných humoresek. 1 K 60 h.

— **Ve škole života.** Obraz z českého venkova. 60 h.

Dudík Antonín, Východ. Obrázky cestopisné, vydané na památku pouti J. V. císaře Františka Josefa I. ke hrobu Spasitele. S mapkou. Snížená cena (místo 80 h) 40 h.

— **Zazděný G. čili Církev v klášteřích.** Snížená cena (místo 1 K 20 h) 60 h.

Ehrenberger Josef, Sebrané spisy. Druhé vydání.

Svazek I. Povídky dějeprsné a pověsti, část I. obsahuje povídky: Kovář a mečřř. — Poslední poprava na šibeničném vrchu. — Mikoláš Klečkovský. — Vř nevěry a šilenosti. — Karel a Blanka u Potštejna. — Zkamenělá svatba pod Ústupem. — Poslední opat kláštera Podlažického. — Zjevení u kamenného kříže na Tisové. — Vítězství u Hořně.

Cena 3 K 30 h. — Skvostně vázané 4 K 90 h.

Svazek II. Povídky dějeprsné a pověsti, část II. obsahuje: Boj a vítězství pravdy Boží v Čechách. Spis ceny velmi vzácné, česká to Fabiola! — Půl zlatého prsténku. — Švéda s rozbitým čelem na dvojím místě. — O den později.

Cena 3 K 50 h. — Skvostně vázané 5 K 10 h.

Svazek III. Obrázky a obrazy ze života obsahuje: Synkové na lehčím chlebě. — Jediná dcera ze statku. — Smutné posvícení a jak se pan Pavel pomstil. — Nová škola v Dlouhé Lhotě. — Spekulant v koženkách. — Exkurrendo-mládenec. — Tři králové z Bukoviny. — Sňatek divem. — Lidé blázni.

Cena 3 K 50 h. — Skvostně vázané 5 K 10 h.

Svazek IV. Obrázky a obrazy ze života, svazek II. obsahuje: Čermákova rodina. — Červená střecha mezi lesy. — Josa Kudlička. — O pouti v Borku. — Paní Stará.

Cena 4 K. — Skvostně vázané 5 K 60 h.

Svazek V.: „Zábavy pro malé i dospělé“, obsahuje: Menší pečeť kapitoly Vyšehradské. — Tataři na Moravě. — Privina, mladý Prušan. — Vlasta a Markétka. — Ostruha krále Jana, čili: Založení kostela na Liboborku. — Dar Arnošta z Pardubic.

Cena 2 K 60 h. — Skvostně vázané 4 K 20 h.

Svazek VI.: „Zábavy pro malé i dospělé“. Kaplička pod lipami. — Invalida. — Bratr Renát. — Kdo by to byl řekl a Toho by se byl teprv nikdo nenadál! Obrázky a obrazy ze života: Sedlák a statkář. — Obrázek z pouti Svatojanské. — Staří Houkalovi na živnosti a na výminku.

Cena 4 K 40 h. — Skvostně vázané 6 K.

Svazek VII.: „Obrázky a obrazy ze života“. Knap a písař. — Medák a Voštinák. — Zamrzlé ohlášky. — Teta Anežka. — Lhota dvořácká, Lhotou žebračí. — Jeskyně u proudů Svatojanských. — Tichý nad silného. — Nenadálé smíření. — Svatba na biskupství. — Hrob Sasíkův. — Pomsta. — Učedník nad mistra. — Blbý Vaněk, zchytralý lhář. — Hádankář, čili Sedlák královským radou. — Rek hnidopych. — Posvícenská jest. — Zbožný zlosyn. — Dobrá rada v nouzi. — Rychtářova příprava k prvnímu soudu. — Člověk ani sám neví, co chce! — Povýšení osady Náchodské za město. — Ztracená sázka. — Jak jsem se stal z Čecha Němcem a pak zase z Němce Čechem (Kus autobiografie.) — Josef Ehrenberger. (Nástin životopisný.) 4 K 70 h. — Skv. váz. 6 K 30 h.

Farář ze Zeleného ostrova. — Z anglického přeložil J. A. Sk. Snížená cena (místo 1 K 20 h) pouze 60 h.

Flekáček Josef, Boje a vítězství. Historické povídky a obrazy. Část I. 1 K 80 h. Část II. 1 K 40 h.

Hájek Tomáš, Odplata zrady. Vypravování dějepisné. 40 h.

— **Pouť.** Původní povídka. 50 h.

Ježek Jan, časové obrázky. Kreslí. 1 K.

— **Sociální demokrat.** Obrázek z naší doby. 40 h.

— **Ze života sv. Vojtěcha.** Pověsti z luhů domácích a cizích sebral. 48 h.

— **Z lidových soudů.** Křídové kresby načrtl. 50 h.

Podrobný seznam zašleme na požádání zdarma a franko.